

TESVİYE

HÜR VE KABUL EDİLMİŞ MASONLAR BÜYÜK LOCASININ RESMİ YAYIN ORGANIDIR.

YIL: 15 SAYI: 71 NİSAN 2007

İnsanlık Mabedi'ni yapmak için...

Şakul

Size özgü, sizin için...

özel ürünler...

Hür ve Kabul Edilmiş, Masonlar Büyük Locası Derneği

İktisadi İşletmesi

0212 251 26 50

www.iktisadiisletme.com

1933 Üniversite Reformu

Modern Üniversite tarihinin en önemli dönüm noktası olarak kabul edilen 1933 Üniversite Reformu, Türkiye'nin eğitim sisteminin temelini oluşturmuştur. Bu reform, Türkiye'nin eğitim sisteminin temelini oluşturmuştur. Bu reform, Türkiye'nin eğitim sisteminin temelini oluşturmuştur.

Atatürk ve Einstein...

Keskin bir gözle, ışığın hızını ölçen Einstein'ın, Atatürk'ün bu fotoğrafını çektiği anı hatırlıyor.

Modern Üniversite tarihinin en önemli dönüm noktası olarak kabul edilen 1933 Üniversite Reformu, Türkiye'nin eğitim sisteminin temelini oluşturmuştur. Bu reform, Türkiye'nin eğitim sisteminin temelini oluşturmuştur. Bu reform, Türkiye'nin eğitim sisteminin temelini oluşturmuştur.

Tarihçi Mustafa Kemal Atatürk'ün, Albert Einstein'ın fotoğrafını çektiği anı hatırlıyor. Atatürk'ün bu fotoğrafını çektiği anı hatırlıyor. Atatürk'ün bu fotoğrafını çektiği anı hatırlıyor.

22 Modern üniversite tarihinin en önemli olaylarından biri de Alman bilim insanlarının Atatürk tarafından Türkiye'ye getirilmeleridir. Konuyla ilgili yazıyı okurken Albert Einstein'ın Ankara'ya yazdığı mektubun ve kendisine verilen cevabın muhtevasının özellikle ilginizi çekeceğini tahmin ediyoruz.

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Altın Çağı "1921-1950"

Dr. Fuat Umay

Her kurumun bir kurucusu vardır. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurucusu Dr. Fuat Umay'dır.

Dr. Fuat Umay, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurucusu ve başkanıdır. Kurumun kuruluşunda büyük rol oynamıştır. Kurumun kuruluşunda büyük rol oynamıştır.

Dr. Fuat Umay, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurucusu ve başkanıdır. Kurumun kuruluşunda büyük rol oynamıştır. Kurumun kuruluşunda büyük rol oynamıştır.

28 Geçen sayımızın kapağı olan Çocuk Esirgeme Kurumu konusuna bu sayıda Dr. Fuat Umay başlıklı yazımızla devam ediyoruz. Engin Kevenk tarafından kaleme alınan yazıda, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun altın çağı olan 1921-1950 tarihleri arası değerlendiriliyor.

Gerçek bir kahraman! Besim Ömer Paşa

"Bu millet her şeyi hane aldı, bu yüzden kervanını hırsızlar almaz" diye yazıyor. Bu gerçeği anlatıyor. Bu gerçeği anlatıyor. Bu gerçeği anlatıyor.

Besim Ömer Paşa, Osmanlı Devleti'nin önemli devlet adamıdır. Osmanlı Devleti'nin önemli devlet adamıdır. Osmanlı Devleti'nin önemli devlet adamıdır.

Besim Ömer Paşa, Osmanlı Devleti'nin önemli devlet adamıdır. Osmanlı Devleti'nin önemli devlet adamıdır. Osmanlı Devleti'nin önemli devlet adamıdır.

32 Ünlü şair ve yazar Sunay Akın tarafından kaleme alınan Besim Ömer Paşa başlıklı yazıyı ilgilie okuyacağımızı tahmin ediyoruz. Akın yazısında, kahraman olmak için gereken kıstasın, ülkeye hizmet etmek olduğunun altını çiziyor.

Halim Erker

"Tarih, geçmişimizi aydınlatır, geleceğimize ışık tutar..."

Halim Erker, Türkiye'nin önemli tarihçilerinden biridir. Türkiye'nin önemli tarihçilerinden biridir. Türkiye'nin önemli tarihçilerinden biridir.

Halim Erker, Türkiye'nin önemli tarihçilerinden biridir. Türkiye'nin önemli tarihçilerinden biridir. Türkiye'nin önemli tarihçilerinden biridir.

Halim Erker ile diğer tarihçilerin bir fotoğrafı.

34 92 yaşındaki Halim Erker Kardeşimiz, Bülent Şenocak'a verdiği röportajda, "tarih geçmişimizi aydınlatır, geleceğimize ışık tutar..." diyor.

6-7-8-9

- Klasik resim sanatından seçkin imzalar.
- En yaşlı Mason tekrisi.
- Vadilerimiz'de çocuklarımızıydık.
- İzmir Mason Haftası.
- Nice yıllara Toprak.
- Makedonya'dan konuşumuz vardı.
- Model Türkiye.
- Harun Kuzgun Onursal Büyük İkinci Nazır.
- G. Afrika Büyük Locası'nı ziyaret.
- Çocuklar daha iyi anlaşabilsin diye.

38

Şener Şiri'nin röportajında Balet Oğuz Özlem'in yaşantısını ele alıyor.

40

Ressam Cevat Erkul ile ilgili yazıyı Onur Soysalan yazdı.

42

Can Arpaç'ın Aziz Nesin'in oyunundan hareketle kaleme aldığı "Biraz gelir misiniz?" başlıklı denemesini büyük bir ilgiyle okuyacaksınız.

44

Masonik lügatçede önemli bir kelime: TEKRİS. Ziya Umur'un bu çalışmasını okurken siz de tekrisinizi hatırlayacaksınız.

48

Celil Layikteş "Ansiklopedi ve Aydınlanma" konusuna olan bakışımızı zenginleştiriyor...

50

Bülent Şenocak, "İzmir'deki Yabancı Localar" konusunu mercek altına aldı.

52

Osman Balcıgil'in ortak tanıdığımız Gülçin Hanım'la yaptığı röportaj bakalım sizi de gülümsetebilecek mi?

54

Tesviye okurları Kuvay Sanlı'nın yazdığı ilk Satranç yazısını hatırlayacaklar. Sanlı üç sayı sürece dizisinin ikincisini kaleme aldı.

57-64

Bunları biliyor musunuz? Synopsis

Klasik Resim Sanatından Seçkin İmzalar

Yaprak ve Onur Soysalan'ın "Klasik Resim Sanatından Seçkin İmzalar" adını verdikleri sergileri 8-21 Ocak tarihleri arasında Nur-u Ziya Sokak'taki 21 Numaralı binamızın Çok Amaçlı Salon'unda açıldı. 8 Ocak'ta saat 16.00- 19.00 arasında serginin açılışı şerefine verilen kokteyle Kardeşlerimiz büyük ilgi gösterdiler. Yaprak ve Onur Soysalan Kardeşimiz, klasik resim sanatının seçkin imzalarını bir araya getirdikleri koleksiyonlarından şu seçkin isimlerin tablolarını sergilerine dahil ettiler:

Şeref Akdik, Vahit Armağan, Mehmet Arpacık, Ali Atmaca, Mustafa Ayaz, Kadri Aytolon, Ohannes Bark, Selim Pertev Boyar, Zahit Büyükişiyen, Faruk Cimok, Abdullah Çizgen, Nazmi Dayan, Cevat Dereli, Saim Dursun Nazlı Ecevit, Devrim Erbil, Sadık Erk, Leyla Gamsız Sarptürk, Sadık Göktuna, Turgut Atalay Güneri,

Mahir Güven, Mustafa Horasan, Vagif İbrahim, Saim Kanra, Selahattin Kara, Komet (Çoşkun Gürkan), Sami Lim, Salim Özüdoğru, Pavlikeviç, Şerif Renkgörür, Hoca Ali Rıza, Mustafa Rüçhan, İbrahim Safi, Sururi Taylan, Adnan Turani, Celal Tutant, Celaleddin Uzmen, Eşref Üren, Salih Zeki Yazanlar, Mümtaz Yener

“En yaşlı Mason tekrisi”

Ziya-i Şark Mahfili'nde tekris olan Muhittin Üstündağ Kardeşimizin oğlu Metin Üstündağ, geçtiğimiz günlerde 86 yaşında Kardeşimiz oldu. Bugüne kadar bilinen en yaşlı tekris 84'tü. Metin Üstündağ Kardeşimiz Dünya'nın en yaşlı tekris olan Mason'u olarak kayıtlara geçti.

Behzat Rızvani

Muhittin Üstündağ Üstadımız'ın büyük oğlu 1920 doğumlu Metin Üstündağ, 1 Haziran 2006 tarihinde Yeditepe Locası'nda tekris edilerek aramıza katıldı.

Kütüklerimize göre, Ziya-i Şark Mahfili'nde 18 Mayıs 1917 tarihinde 260 matrikül numarası ile

tekrisi yapılan Muhittin Üstündağ o günkü deyimle, İstanbul Valisi ve Belediye Müdürü'ydü.

Muhittin Üstündağ, bugünkü Nur-u Ziya Sokağı'ndaki binamızı topluluğumuza kazandırmış ve eski ismi Polonya olan sokağımıza da Nur-u Ziya isminin

verilmesini sağlamıştı.

Yaptığım araştırmalara göre, Fransız düşünürü Voltaire, 1778 yılında 84 yaşında iken Benjamin Franklin'in de hazır bulunduğu Dokuz Kız Kardeş Locası'nda Masonluğa kabul edildi ve bu olay "En Yaşlı Mason Tekrisi" olarak tarihte yerini aldı.

1 Haziran'da gerçekleşen tekris ile 84 yaş 86'ya çekilmiş ve belki de Dünya Mason Tarihinde bir ilki oluşturmuştur.

Bana göre bu tekris töreninin büyük bir ihtimal ile, 'Guinness Dünya Rekorları' kitabında yer alacak değeri vardır.

Sırbistan'daydık

Sırbistan Büyük Locası'na mensup Mitropolit Stratimiroviç Locası'nın Üstad-ı Muhterem'i Mihajlo Stojkov ve Loca Kardeşleri, HKMBL'nı temsilen aralarında bulunan Erşan Tınay Kardeşimizle...

Vadilerimiz'de Çocuklarımızılaydık

İSTANBUL

21 Ocak 2007 Pazar günü Mason ve yakınlarının 12-18 yaş arasındaki kız ve erkek çocukları ile İstanbul'da Nur-u Ziya'da bir araya geldik.

İstanbul'daki toplantıyı Önceki Büyük Üstat Tunç Timurkan ile Büyük Üstat Kaymakamı Harun Kuzgun yönettiler.

Fotoğraflar: SU ŞANAD

ANKARA

Çocuklarımız Ankara Vadimiz'de 21 Ocak 2007 Pazar günü saat 11.00'de bizlerle buluştu. Ankara Vadimiz'de Mabetlerimizi ve Masonluğu çocuklarımıza Büyük Üstat Yardımcısı Yaşar Aysev tanıttı.

İZMİR

İzmir Vadimizde, 14-20 yaş gurubundaki gençlere Masonluğu tanıttırma toplantısı 21 Ocak 2007 Pazar günü yapıldı.

Büyük Üstat Yardımcısı Halük Kâhyaoglu Başkanlığında yapılan geniş katılımlı toplantı saat 11:00'de başladı. Güres Çarkoğlu yönetiminde Mabette yapılan toplantıda, gençlerin soruları cevaplandırıldı. Ardından Erkan İmrek tarafından çocuklarımıza binamız gezdirilerek bilgi verildi. Sonra birlikte öğle yemeği yenildi. Yemekte gençlerin sorularına yanıt verildi.

Otuzüç yıllık gelenek İzmir Mason Haftası

İzmir Vadisi'nde otuz üç yıldır düzenlenen ve bir hafta süren "Mason Haftası" etkinliğini bu yıl Kuşadası Locası düzenledi. Hafta boyu Localarda ortaklaşa yapılan çalışmalarda "İnsan Hakları ve Özgürlük" ana teması işlendi.

11 Aralık 2006 Pazartesi günü başlayan hafta, 16 Aralık 2006 Cumartesi günü Kuşadası Tusan Beach Resort Hotel'deki "Mason Balosu" ile son buldu. Büyük Üstat Asım Akin'in de onurlandırdıkları Mason Balosu öncesi, saat 18.30'da otel lobisinde kokteyl vardı.

Nice yıllara Toprak...

27 Şubat 2006 tarihinde is'ad edilerek masonik hayatına başlayan Toprak Locası 1 yaşını doldurdu.

1 yıl önce 36 Kardeşin katılımıyla kurulan Toprak Locası 1. yaş gününü Yeniköy'de bulunan Sait Halim Paşa Yalısı'nda kutladı.

Behzat Gerçeker Kardeşimizin 20 kişilik orkestrası ve müzikleri ile katkıda bulunduğu gecede, Ebedi Maşrik'a emanet ettiğimiz Melih Berkay Kardeşimizin'in de anıldığı ve kuruluşundan bugüne geçen 1 seneyi anlatan resimlerden oluşan bir film gösterildi.

Toprak Locası'nın Üstad-ı Muhterem'i Bilgin Aral kuruluş gecesine eksiksiz katılan Kardeş ve

hemşirelerle, gece organizasyonunu sağlayan Kardeşlere teşekkür etti ve geceye renk katan Behzat Gerçeker'e bir teşekkür plaketi verdi.

Makedonya'dan konuğumuz vardı...

16 Aralık 2006 tarihinde ülkemize gelen **Makedonya'nın Meclis Başkanı Libusha Georgievski Kardeş**imiz Büyük Locamızı ziyaret etti. Erşan Tınay, Sabri Ozan, Oleg Marinov tarafından ağırlanan Makedonya'nın Meclis Başkanı Kardeşimiz'e Türkiye'deki Masonluk'la ilgili bilgiler

verildi, Mabetlerimiz gezdirildi. Yakın ilgiden memnun olan Libusha Georgievski "karşılıklı iş birliğinin geliştirilmesi" dileğinde bulundu ve "ülkesinde Kardeşlerimiz'i görmenin Makedonyalı Kardeşler'i mutlu edeceğini" ifade etti.

25 Kasım 2006 tarihinde Plovdiv'de yapılan Bulgaristan Büyük Locası Konvanı'na, Türkiye Delegasyonu olarak Erşan Tınay, Haluk Sanver, Ömer Kuran, Oleg Marinov Kardeşler katıldılar. Bulgaristan Büyük Locası Büyük Üstatlığı'na bir kez daha Petyo Penkov seçildi.

Büyük Üstat ve Büyük Görevliler Kurulu'nun is'adından sonra misafir Büyük Localar'dan gelen Kardeşler'e söz verildi.

Bulgaristan'da Konvan Model Türkiye

Konvan'a katılan Kardeşlerimiz, Büyük Locamız'ın Bulgaristanda yaptığı eğitsel çalışmalarda gösterdiği kuralların Konvan'da uygulanmaya başlanmasına tanık oldular ve bundan büyük memnuniyet duydular. Büyük Locamız'da uygulanmakta olan

masonik müziklerimiz de, 27 Kasım 2006 tarihinden itibaren Bulgaristan'da Localarda çalınmaya başlayacak.

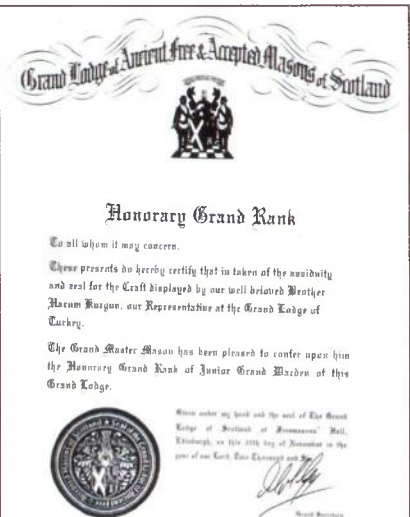
Büyük Üstat Petyo Penkov, Kardeşlerimiz'e, "kendilerindeki Üstad-ı Muhterem İs'ad Töreni Ritüeli'ni yeterli görmediğini, Türkiye'deki uygulamayı benimsemek istediklerini" söyleyerek, "bu ritüelin Bulgarcaya çevirisinin yapılmasına yardımcı olmalarını" rica etti.

İskoçya duyurdu

Harun Kuzgun, Onursal Büyük İkinci Nazır

İskoçya Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası, İstanbul Vadi Başkanı Harun Kuzgun Kardeşimiz'i "Onursal Büyük İkinci Nazır" sıfatıyla onurlandırdı. Kuzgun'un sıfatını gösteren belge ve kazandığı unvan Agah Aral Kardeşimiz'e İskoçya'dan yollanan yazışma ile de duyuruldu. Yazıda şöyle deniyor:

"30 Kasım 2006'da yapılan İskoçya Büyük Locası yıllık toplantısında, İskoçya Büyük Locası'nın Türkiye Büyük Locası'ndaki temsilcisi Harun Kuzgun'a "Onursal Büyük İkinci Nazır" unvanının verildiğini duyururuz. Diploması da ektedir. "

G.Afrika Büyük Locası'nı ziyaret

Ankara Vadisi'nde çalışmakta olan 195 numaralı Kaynak Locası Sekreteri M. Teoman Alemdar, 10-24 Ocak 2007 tarihlerinde bulunduğu Güney Afrika'nın başkenti Pretorya'da, Güney Afrika Büyük Locasına bağlı olarak çalışan 1433 sayılı Liberty, 1006 sayılı Unity ve 5891 sayılı De Broederband Locaları'nda çalışmalara katılarak Büyük Locamızı temsil etti. Güney Afrika Büyük Locası Kardeşlerinin yakın ilgisi ile karşılaşan M. Teoman Alemdar Kardeş, daha önce

Unity Muhterem Locası Üstadı Muhteremi Robbie Allison, M. Teoman Alemdar'a günün hatırası olarak Unity Locası Bijusunu takdim ederken.

Türkiye'den bir Kardeş ile karşılaşmadıklarını belirten Güney Afrika Büyük Locası Kardeşlerini Türkiye'deki Masonluk ile ilgili olarak bilgilendirdi ve kendilerini Türkiye'de görmekten memnurluk duyacağımızı iletti.

ABD'de çocuklar için bir merkez Çocuklar daha iyi anlaşabilsin diye...

İskoç Riti'ne mensup Masonların kurduğu Hilgenberg Childhood Speech and Language Center adını taşıyan merkez, çocuklara yönelik bir konuşma ve dil terapi merkezi. 18 aylık bebeklerden, 18 yaşındaki çocuklara kadar olan yaş grubunu kabul eden merkezde kekemelikten, dil öğrenme sorununa kadar pek çok problem tedavi ediliyor. ABD'de Southern Jurisdiction Yüksek Konseyi'ne bağlı Baltimore Vadisi İskoç Riti Mason Mabedi bünyesinde yer alan Ritecare'e bağlı

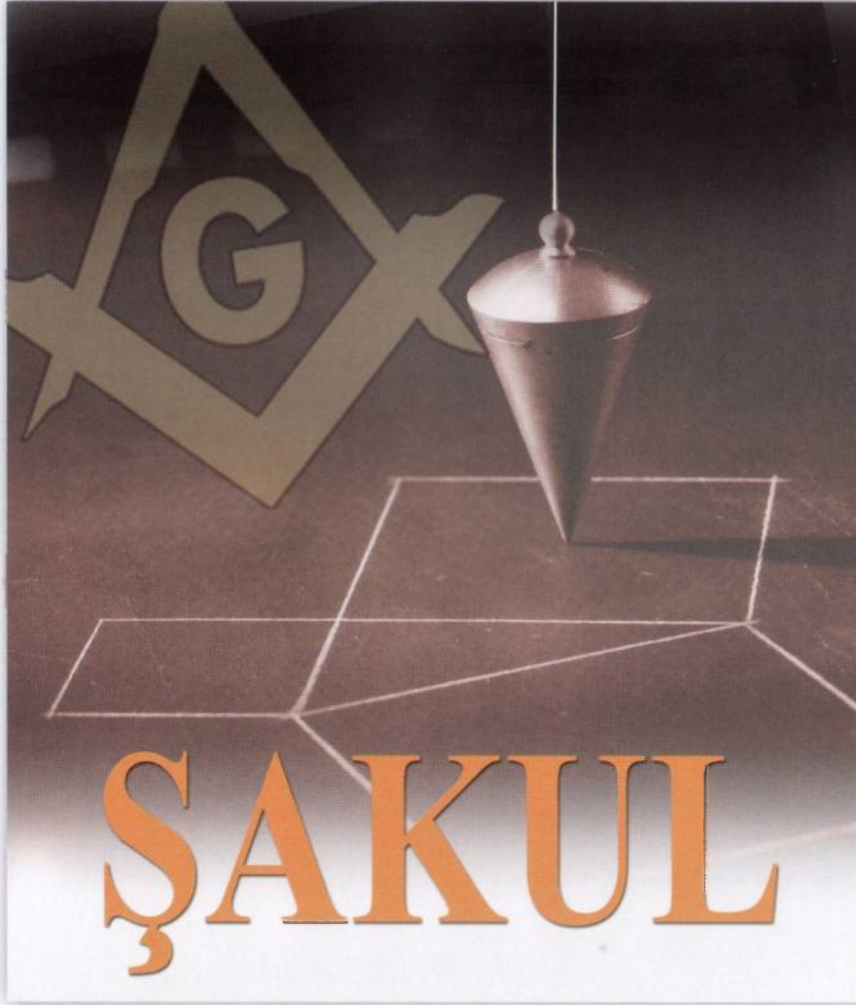

Hilgenberg Çocuk Konuşma ve Dil Merkezi, 1985'te kurulmuş.

Çocukların iletişimine katkıda bulunmak amacıyla oluşturulan merkezde "konuşma bozukluğu, sesi konuşmaya çevirme zorluğu, kekemelik, dil öğrenme güçlüğü, okuma zorluğu, dikkat ve hafıza bozukluğu" gibi problemler gideriliyor.

Konuşma terapistlerinin gözetiminde yapılan tedavilerde görsel ve sesli pek çok program kullanılıyor. Bağış da kabul eden merkezden Mason yakınları ücretsiz olarak yararlanabiliyor.

İnsanlık Mabedi'ni yapmak için...

Doğan Z. Başak

Allegori perdesi arkasına saklanmış ve sembollerle tarif edilen kendine özgü bir ahlâk ve erdem sistemi diye tarifi yapılan Spekülatif Masonluk'ta sıkça rastladığımız sembollerden biri "şakul" dur. İlk bölümünü Kapak Konusu olarak sunduğumuz ve bir yazı dizisi halinde inceleyeceğimiz şakul konusuna şu başlıklar altında değineceğiz:

- Mimarlık sanatının mesleğimiz açısından önemi ve şakul tarifi
- Eski Mısır'da ve eski medeniyetlerde şakul sembolizması
- Eski İbranice ve din kitaplarında şakul
- Alşimi öğretisi ve şakul
- Spekülatif Masonluk'ta şakul
- Fransız devrimi ve şakul
- Eski sanat eserlerinde şakul
- Günümüz sanatında şakul
- Fotografik yorumda şakul
- Şakul tipi olarak meşe palamutu
- Dünya şakul tipleri
- Anadolu şakul tipleri ve hava-i terazi
- Masonik filateli içinde şakul içeren pullar

Mimarlık sanatının mesleğimiz açısından önemi ve şakul

Mimari sanatı, temel semboller üzerine oturan, aritmetik ve geometri ile iç içe duran bir meslek olması itibarıyla bir anlamda insanoğlunun yeryüzündeki görevini işaret eden bir semboldür.

Antik Çağ insanları, sürdürdükleri yaşam içinde attıkları her önemli adımın, dinsel değerler doğrultusunda karara bağlandığını düşünmüşlerdir. Kendilerini kutsal güçlerin elinde bir oyuncak gibi görmekteydiler. Bu güçlerin yardımı olmadan hiç bir başarıya ulaşamayacaklarına inanmışlardır. "Çalışmak" sözcüğünün kaynağında dahi kutsal bir buyruğun yer aldığına inanılmaktadır.

13 yy. ait bu İncil'de, Evreni yaratan, mimar olarak resmedilmiş.

Kaostan-düzene, amorf-dan-şekle doğru çalışmak, yani doğanın ilk bakışta görünmeyen sırlarını, gerçek kimliği ile ortaya koyup, onları hayranlık uyandıracak biçimiyle göz önüne sermektir. İşte mimari, bu yönde somut eserler yarattığı için kutsal, hem de bu kutsallığı işaret eden sembolik bir sanattır.

İnsanın temel görevine atıfta bulunan böyle bir sanatta kullanılan avadanlık ve aletlere, eskiden beri, ahlakî ve kutsal değerler yakıştırılmış olması çok doğal. Çok eski çağlardan bu yana hemen her yörede "mimari avadanlık" ahlaki gerçekleri simgeleyen semboller olarak kullanılmışlardır.

Değişik avadanlık kullanımı

Belli bir tür işi yapmak için, işlevleri ayrı ayrı olan fakat hep birlikte kullanılan alet takımına "avadanlık" denir. Avadanlık çoğuldur.

Masonluk'ta iki grup avadanlıktan söz edilebilir. Bunlardan biri **taş yontma** işinde kullanılan avadanlıktır. Şakul'un da içinde bulunduğu diğer

grup, **duvar örme** işinde kullanılan avadanlıktır.

Çağdaş Masonluk'ta, günümüzde, "Operatif Masonluk" olarak anılan yapıcılık mesleği ve sanatından alınmış olan aletler ayrı ayrı birer simgesel anlam taşır. Avadanlığın simgesel anlamı ise, kullanımıyla

üretilen iş ya da ortaya çıkan yapıt ile belirginleşir.

Spekülatif Masonluk'ta bu iş ya da yapıt ancak soyut bir kavram ya da bir simgesel deyiş ile tanımlanabilir. Bu tür deyişlerden biri "hamtaşın yontulması" bir diğeri ise "insanlık mabedinin" yapımıdır.

Üretilen iş → Hamtaşın yontulması
Ortaya çıkan yapıt → İnsanlık Mabedi

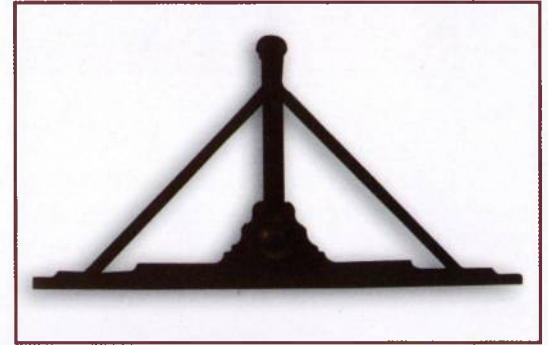
Spekülatif Masonlukta Avadanlığın Simgesel Anlamı

Şakul "insanlık mabedinin" yapımında kullanılan avadanlık'tan biridir.

Şakul yer çekimi doğrultusundaki düşey hatların belirlenmesi amacıyla yapıcıların kullandığı çok eski basit bir alettir. Şakul Arapça/Farsça kökenli bir kelime olup Aramice ağırlık anlamında şkla ve yine İbranice şekel tartı birim/para birimi ile aynı kökten gelir. Günümüzde yeni Türkçe aynı anlam için çekül de kullanılmaktadır.

TESVİYE

Yapıcılıkta şakul genellikle tesviye ile birlikte yatay hatların doğru olarak belirlenmesinde kullanılır.

Arapça kökenli tesviye 'den dilimize girmiştir. Eşitleme, dengeye getirme, denk olma, eşdeğer olma sözlük anlamlarını taşır. Yeni Türkçe olarak düzeç kullanılmaktadır. Bu iki aletten herhangi birinin simgesel bakımdan yorumu mutlaka diğeriyle bağlantılıdır.

Eski Mısır'da ve eski medeniyetlerde şakul sembolizması

Avadanlık içinde şakul gibi tek bir sembolün tarih boyunca ve günümüzde nasıl karşımıza çıktığını araştırarak olursak şakul'e ilk olarak Eski Mısır'da rastlarız ve bir nevi nazarlık, kötü ruhlardan koruyucu olarak kullanıldığını görürüz.

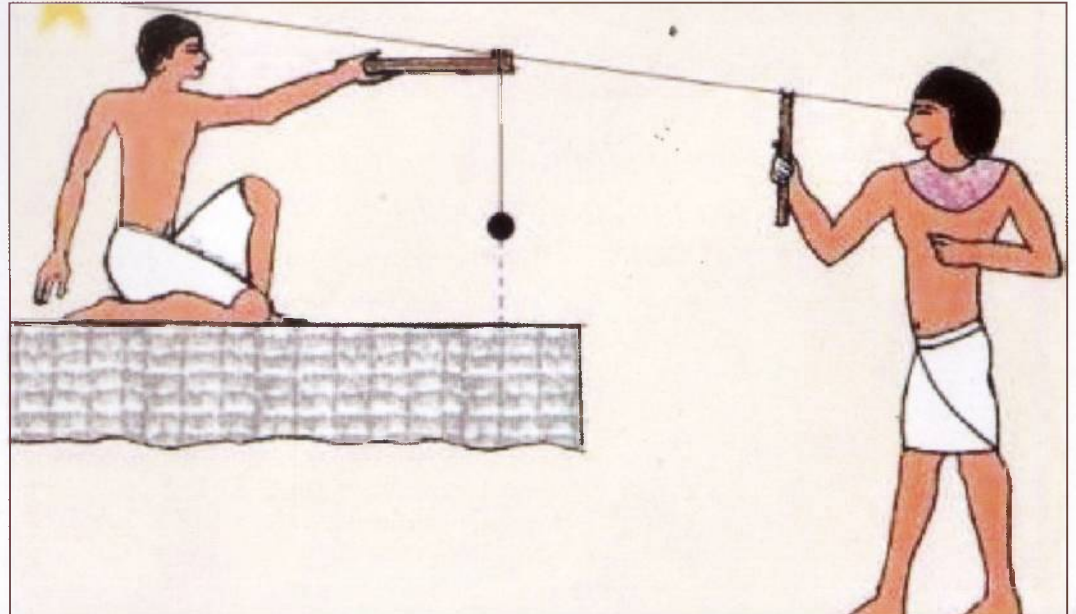
Ölen kimsenin kalbinin yargılanması töreni

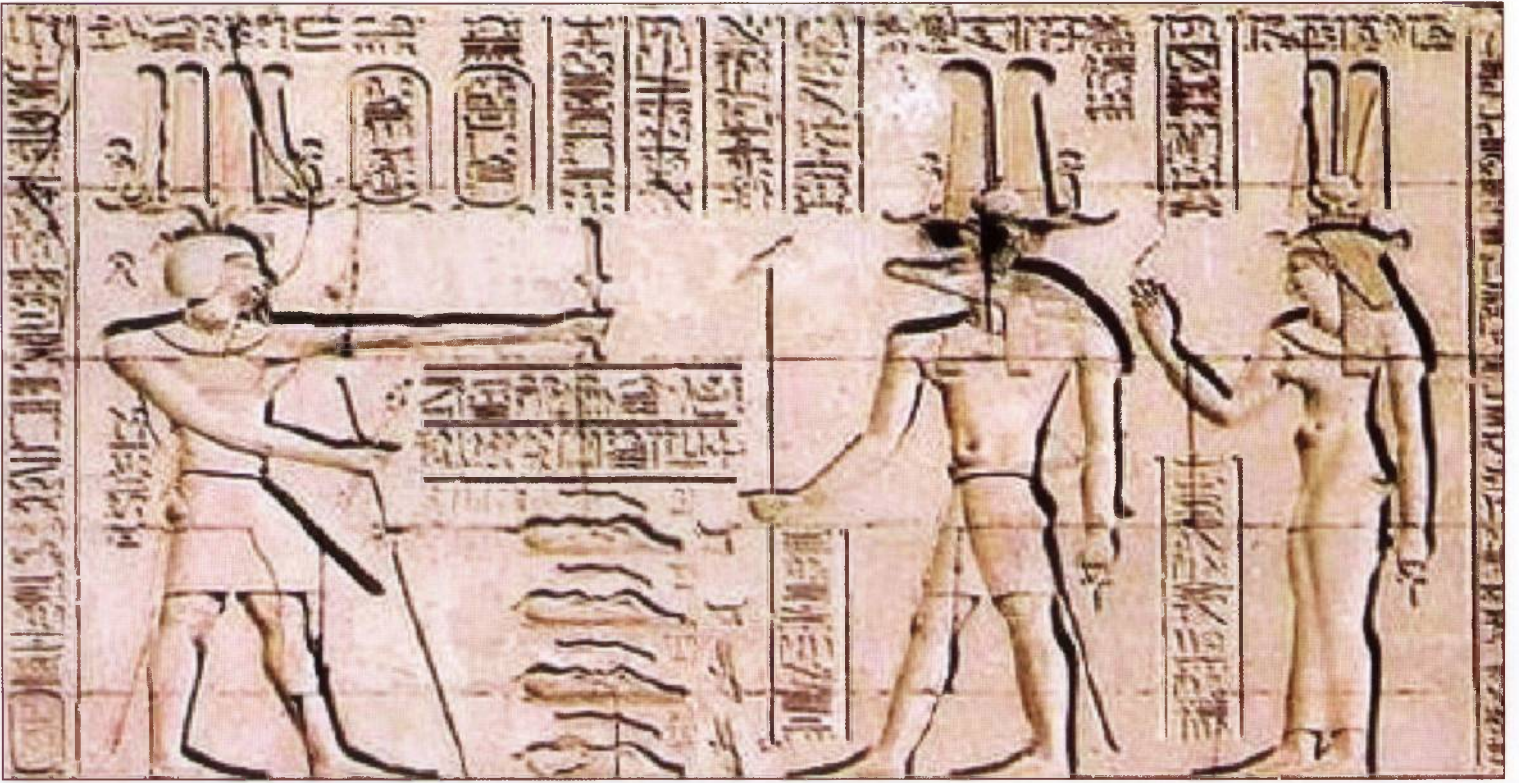
Eski Mısır'da ölen kimsenin kalbinin doğruluk ve hakikat açısından değerlendirildiği bir tören yapılırdı. Terazinin bir kefesinde ölen kimsenin kalbi diğer kefesinde ise hakikat sembolü Ma'at Tanrısının

devekuşu tüyü bulunurdu. Hafifçe esen bir rüzgar önünde bir tüyün kolayca yön değiştirmesi gibi hakikatin de kolayca etkilenebileceğine inanılırdı. Bu tören sırasında birim olarak şakul yer alırdı.

Merkhet kullanımı

Yine Eski Mısır'da basit bir alet olan merkhet düz çizgileri ve dik açılar yapmak ve yapıların köşe ve kenarlarını astronomik düzenlemelere göre yerleştirmek için kullanılırdı. Hayatın kaynağı güneşin yeri ve kuzey-güney hattı merkhet ile tespit edilirdi.

Merkhet kullanımı ↑

Bu alete verilen önemi Prof. Altay Gündüz, Mezopotamya ve Eski Mısır'da Bilim, Teknoloji, Toplumsal Yapı ve Kültür adlı eserinde şöyle dile getiriyor: "Kralın yanında , bilgelik tanrısı Thoth'un yerine çıktığı kabul edilen bir rahip yer alıyordu. Rahip, merkhet adı verilen bir aleti kullanmakla yükümlüydü...."

Memento mori

Memento mori ölüm anını anlatan tasvirler genél olarak verilen ad. Pompei MÖ II-I yy'a ait bu duvar mozaiği sembolderden yana hayli zengin. Altteki tekerlek hayatı, üsteki kelebek ruhu, kurukafa ölümü anlatıyor. Soldaki eflatun kumaşa sarılı asa zenginliği, sağdaki kaba kumaşa sarılı baston fakirliği sembolize ediyor. Kurukafanın üstündeki tesviye ile anlatılmak istenen ölümün en büyük hizaya getirici olduğudur.

Not: Gelecek sayıda, "Eski İbranice ve din kitaplarında şakul" ve "Alşimi öğretisi ve şakul" başlıklarını ele alacağız.

Prof. Dr. İlber Ortaylı "Osmanlı'da aydınlanma dönemi"ni anlattı...

Batı ile farkımız...

17 Şubat tarihinde Ortaylı'nın Nur-u Ziya salonunda verdiği konferansı, DVD kaydından Celil Layiktez çözdü ve derledi.

Fotoğraflar Turgut Tiftik

Batı Avrupa'ya kıyasla, memleketimizde kendimi ikinci mevki trende gider gibi hissediyorum. Nedir bu ülkeyi böyle yapan, biz niye böyleyiz? Benim gibi bir insan 1960'lardan bu yana bu soruyu soruyor. Ancak, genelde ortaya konan kıstasların, farkların, zaman içinde geçerli olmadığını görüyoruz.

Türkiye çok değişiyor; öbür taraf pek değişmiyor. Eski cevaplar artık geçerli değil: Türklerin tembel oldukları, vakit bilmedikleri doğru değil. Demokrat olmadıkları ise kısmen doğru. Ancak demokrasinin kalıcı, ayırt edici bir vasıf

olmadığı görülür. Batı medeniyeti dediğimiz nedir? Akdeniz'in Doğusu ile Batısı arasında ayırım yapmak hem kolay, hem de zordur. Bu farklar tarif edilmeye başlandığında, bunların zaman içinde geçerliliklerini yitirecekleri görülür.

Alpler'in kuzeyindeki toplumların özellikleri var, Akdeniz kıyılarında da başka özellikler görüyoruz. Helenizm ve Hıristiyanlık bu medeniyetleri ayırmak için belirleyici kriterler değil. Akdeniz kıyılarında Helenizm çok daha etkindir.

Batıyı Doğudan ayıran endüstri medeniyeti, tüten bacalar değildir. Burası da kısa zamanda bu seviyeye ulaşır. Efendim, çok üstün bir tıp varmış, ihtisaslar, v.s. O da çok kolay aşılmaktadır. Esas Batı medeniyetini kökünden Doğu'dan ayıran müzik ve filolojidir.

Belki Helenizm'in nasıl algılandığını konuşabiliriz. Helenizm matematiğe ise, logica (mantık) ise, Aydos'la Logos'un kesişmesi ise, coğrafya ve tarihçilik ise, o zaman bu ayırıcı olmuyor.

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'de Hümanizma'yı tarif eden insanlar, 1940'larda özellikle, çok büyük yanlışlar yaptılar, Batının bir rasyonel cemiyet olduğunu, Helenizm ile Hıristiyanlığın onu yoğurduğunu söylediler. Bunu söylerken de, Avrupa okul kitaplarının yazdıklarını tekrarlayarak en büyük

yanlışları yaptılar. Fakültelere Latince ve Yunanca'yı koydular, Arapçayı, İbran ve Süryan (Aram) dillerini yok saydılar. Böylece yanlış bir hümanizma çizildi. Önce Yunanca kaldırıldı. Batı hümanizması yalnızca Latince'ye kaldı. İlhan Akipek, Gazi Yaşargil Latince mezun oldular. 1960'dan sonra Batı filolojisinden Latince de atıldı. Bu tam bir hamaset ve cehalet örneğidir

Türk toplumu Rönesans'ı, Hümanizma'yı anlamamıştır. İnsan kendini yanlış değerlendirirse, bir psikolojik tehlike oluşturur. Toplumlar için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

Rönesans akımı ile, Arap çevirmenler Helenizm'e yeni bir can vermiştir. Helen de olsa, yasak bir ilim, Sami bir ırk tarafından devam ettirilmiştir. Yahudiler ve Süryaniler Helen – Pagan felsefesini benimsemişler ve kendi dillerine, oradan da Arapça'ya çevirmişlerdir. Akina'lı Thomas¹, Oxford'lu Bacon'lar², Descartes³ gibi aydınlar Batı için önemlidir. Bu Helen kültürünün Batı'ya uyarlanma dönemidir.

Batı Helen kültürü, terminolojisi ve kavramları ile yatıp kalkarken, öbürleri hala ağaçların üzerinde yaşıyordu. Onun için, bugün maalesef, toplumumuzda hem gerici dediğimiz, hem de kendilerini çok ileri sanan çevrelerce Helenizm ve Helen dili ayrı bir uygarlığın dili olarak algılanıyor, bu da son derece yanlıştır. Mesela, deniyor ki kurulacak edebiyat liselerinde Yunanca okutulmamalı. Yunanca'nın, çocuğun ağzına atılan bir kaşık bal, bir parça çikolata kadarı bile yeterlidir. Ayrı bir medeniyetin dili diyorlar. Oysa, uzaydan bir adam gelse ve bu İslâm medeniyeti nedir diye sorsa, verilecek cevap: *"Bunlar Helenizm'i yaşatan medeniyettir"* şeklinde olacaktır. Ancak, 1940'ların hümanizmacıları için, Batı'nın ayırıcı özelliğinin Helenizm'e dayanıyor olmasını iddia etmek çok yanlış olmuştur.

Hıristiyanlık, hepimizin bildiği gibi, monoteist semavî dinlerdendir, Yahudi eğitiminin enternasyonalize olmasıdır. Onu beğenmeyen İslâm aynı kökten gelir. Hattâ, işin doğrusu, ritüel,

örgütlenme ve biçim olarak, İslâm Jüdaizm'e daha yakındır.

Bu durumda, ayırıcı vasıf bunlar değildir.

Batı medeniyeti kendini adlandıran bir medeniyettir. Bu çok önemlidir.

İtalya Doğu'yu tetkik etmiş, başlarda kaynak göstermeden eser çalarak, intihal metodunu kullanmıştır.

Doğu'nun Batı Rönesans'ını müjdeleyen iki kaynak vardır: Chaucer'in "Canterbury Tales"i ve Dante Aleghieri'nin "Divina Comedia"sı. Dante, Doğu ile Batı'yı birleştirir, Hıristiyanlık artık tek referans değildir, Eskülap, Gelin, İbn-i Sina (Avicennes) Cehennem'e gitmeyecek kadar saygın insanlardır. İsa'yı görmemiş bu bir takım pagan ve İslâm aydınlarına Cennet'te yer verilmiştir.

Doğu'da ise, Rönesans düşmanlığı hüküm sürer. Ortodoks Ortodokslar'la, Ortodoks Yahudiler Rönesans'a karşıdır. Onlar için, tarih hatırlanması gereken konulardır, hatırlanmaması gerekenler ise göz ardı edilmelidir. Tarihçilik yoktur, hattâ laik Romalı Yahudi tarihçi Flavius Josephus'un, yazdıkları, Zealotlar'ın⁴ tarihi, Masada muhasarası dahi yok sayılır. Tarihçilik de, yani insanoglunun

1- Akina'lı Thomas (1227 – 1274) İtalyan teolog ve filozof. Diyalektik ve skolastiği, inanç ve aklı, Hıristiyan dogmalarını ve Aristoculuğu bağdaştırmaya çalışmıştır.

2- Roger Bacon (1214 – 1294) Paris'te diyalektik tahsilinden sonra matematik ve doğa bilimlerine dönmüştür. – Francis Bacon (1561 – 1626) devlet adamı ve filozof, hukukçu. Aristoculuk ve skolastikle bağları kopararak endüktif ve deneysel metodun temellerini atmış, modern bilime yolu açmıştır.

3- Descartes (1596 – 1650) Skolastikle köprüleri atarak mantığı yüceleştirilmiş, analitik matematiğin temelini atmıştır. Optik, biyoloji, geometri çalışmaları, bilimin ilerlemesi için deneysel metodu geliştirmesi ile ünlüdür.. Descartes için, şüphecilik şarttır, teori mekanik ve materyalist geometri ile ispat edilebilmelidir.

4- Zealotlar: Roma'ya isyan ederek Masada kalesinde senelerce Roma ordularına direnen, sonunda teslim olmaksızın topluca intihar eden Ortodoks Yahudi tarikat mensupları.

zamanla oynaması, Batı Rönesans'ının keşfettiği bir şey değildir. Horasanlı Şahrastani'nin "Dinler ve Mitler Tarihi" Rönesans Avrupası'nda dahi bulunamayacak kadar kapsamlı bir eserdir. Günümüzde bile, Zerdüşt dini, Budizm, Hıristiyanlık, Müslümanlık ve Musevilik hakkında bilgi edinmek istiyorsanız, bu eseri okumak yeterlidir. İdris'in "Tarih ve Coğrafya"sı çapında bir eser İtalyan Rönesansı'nda yoktur. Nors (İskandinav) kültürünün izleri de bu eserde vardır. İran sarayına gelen İskandinav kökenli seyyahlar İdris'in sorularını yanıtlarlardı.

Bunları şunun için söylüyorum: Helenizm, kendi başına Batı'ya bir üstünlük vermiyor. Doğu, Yunan edebiyatı ile mitolojisini sevmemiştir. Hiçbir zaman Olimpos tanrı ve tanrıçalarının endamı, hayatları, yaptıkları, Troya Savaşı, o düşünceleri alegorize etmek, kullanmak bu insanları çekmemiş. Doğu için Cahiliye adını verdiğimiz dönemde Arap şiiri ve edebiyatına eski Mezopotamya uygarlıklarının kalıntılarının da sızmış olduğunu unutmamalıyım. İran edebiyatını tanımaya başlayınca, zaten, gözünüz başka bir şey görmüyor. İran mitoloji ve edebiyatı, arkasında duran koskoca Hint uygarlığı, panteist yapısı, nesir ve şiir tarzları ile insanlığı derinden etkilemiştir.

Batıyı Doğudan ayıran endüstri medeniyeti, tüten bacalar da değildir. Burası da kısa zamanda bu seviyeye ulaşır. Efendim, çok üstün bir tıp varmış, ihtisaslar, v.s. O da çok kolay aşılacaktır. Esas Batı medeniyetini kökünden Doğu'dan ayıran müzik ve filolojidir.

Yunan, Romen, Bizans, İran, Türk gibi Doğu musikileri etno-müziktir lafına katılmıyorum. Onların da kendilerine göre yaşayan bir üniversalizmleri var. Batı musikisinin kaynağı İtalya'dır ve bu da Batı'yı Doğudan ayıran bir ana unsurdur.

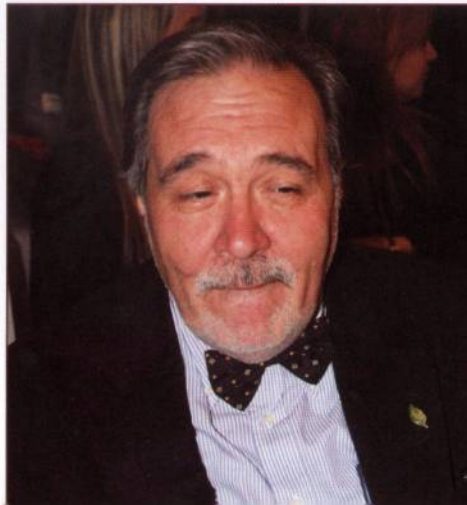
İslâmiyet'in İbranca'dan çok önemli bir proza (nesir) nakli vardır. İlk dönemin İslâm alimleri, bugünküler gibi sadece Arapça bilmezlerdi. Onlar, eski

Istanbul Vadi Başkanı Harun Kuzgun verdiği konferans için Prof. İlber Ortaylı'ya teşekkür etti ve bir anı plaketi verdi.

Semitistik dediğimiz İbran ve Aram dillerini çok iyi bilirlerdi. Örneğin, İsmail Buharî⁵ Orta Asyalı idi ve Farsça'yı gayet iyi bilirdi. Bize mektepte öğrettikleri gibi, Orta Asya Türk değildi. Özbekistan toprağında doğup ölen kişiler *de facto* Türk değildir. O zamanlar oralarda

Türkler, hâlâ ilim dendiği zaman, computer bilimi, endüstri mühendisliği, izabe mühendisliği, tıp, falan anlıyorlar, bunları da yapıyoruz... Ama hâlâ gerçek bir hümanizma anlayışı yok. Onun için Aydınlanma'nın pratik tarafları Türkiye'ye gelmemiştir.

Türkler yaşamıyordu, orası Fars uygarlığının içinde yaşayan bir bölge idi.

Batı'ya dilde hamle yaptıran Rosetta Taşıdır. Napolyon, Büyük İskender gibi Mısır'ı istila ettiğinde, Mısır'ın tarihini, coğrafyasını keşfetmek üzere, emrinde yüzlerce arkeolog ve ressam götürmüştü. Bunlar otları, böcekleri çizdiler, okuyamadıkları hiyeroglifleri kopyaladılar. Rosetta yakınlarında bir arkeolojik kazı esnasında, istihkâm subayı Bouchard "Rosetta Taşı"⁶ diye anılan yazıtı buldu, Champollion da sonradan yazıtın üzerindeki hiyeroglifleri çözdü ve Batı'nın üstünlüğü başladı.

Böylece, bizlere nesilden nesile intikal eden Yunanca, Latince, Aramca ve İbranca ailesine, eski bir medeniyetin dili, orijinal haliyle katıldı. Eski Mısır'ı tetkik ederek insanlar zamanları, zamanlar da insanları fethetmeye başladı. Aynı şekilde, Çin yazıtları

5- Ebu Abdullah Muhammet bin İsmail bin İbrahim bin el-Mugire el-Cufi (810 Buhara – 870 Semerkand) İslâm Dünyasının en büyük, güvenilir ve ünlü hadis bilgini olarak kabul edilir. 600.000 kadar hadis derledi, bunların içinden doğruluklarına inandığı 7397'sini, elCâmi üs sahih adlı hadis dergisinde bir araya getirdi. Bu dergi 97 kitap ve 3450 bâb'dan oluşur. 6- Rosetta taşının üzerinde aynı metin Yunan harfleri ve hiyerogliflerle yazılmıştı. 1814'de Thomas Young kısmen, Champollion da 1821 – 1822 yıllarında tamamen hiyeroglifleri çözdü. Rosetta taşı halen British Museum'dadır.

Uygurlar'dan beri kopya ediliyordu. 1920'lerde eski Çin yazıtları da çözüldü.

Rönesans'tan bu yana, Avrupalı dünyanın dillerini öğreniyor, gidiyor, yerleşiyor, inceliyor, misyonerliğini yapıyor, fakat birden bire zamanları fethetmeye başlıyor ve, endüstri bacaları farkı değil, Akdeniz'in Doğusu ile Batısı arasındaki gerçek fark ortaya çıkmaya başlıyor.

Türkler, hâlâ ilim dendiği zaman, computer bilimi, endüstri mühendisliği, izabe mühendisliği, tıp, falan anlıyorlar, bunları da yapıyoruz.... Ama hâlâ gerçek bir hümanizma anlayışı yok. Onun için Aydınlanma'nın pratik tarafları Türkiye'ye gelmemiştir. Aydınlanma münevverinin Türkiye'de bulunduğunu söylemek çok güçtür. Bazı arkadaşlar imam sevmemenin, din işleri ile fazla meşgul olmamanın aydınlanmacı kafa yapısı için yettiğini sanıyor, bunu övünerek söylüyorlar. Bir kasaba münevveri bunları söylediğinde aldırımıyorum da, bizim arkadaşlarımız bile bunu söyleyebiliyorlar.

İş bu kadar ucuz değildir ve Türkiye bu ucuzluğu yapmamayı öğrenmesi gereken bir dönem geçirmiş olmasına rağmen bunu neden yapıyor? Ve bu dönem değerlendirilmiyorsa, bazılarının zannettiği gibi, bunun müsebbibi yobaz arkadaşlarımız değil, kendilerini ilerici zanneden insanlardır. O da şudur: Aydınlanmanın en önemli vasfı tarihi

çarpıtması ve bir enstrüman olarak kullanmasıdır. Rönesans'tan farkı budur.

Voltaire bir tarih felsefesinden bahseder, tarihi kademelendirir, Yunan, Roma, Rönesans ve XIV. Louis'nin asrı. Medeniyet yerleşmiştir, mükemmeliyete ulaşmıştır ve artık beşeriyet o asırdan ve Fransa'dan ilhamını alacaktır.

Ahmet Cevdet Paşa, Arapça'nın yanında Farsça'yı da öğrenmiştir, ancak çok istemesine rağmen, imkânlar müsait olmadığından, Fransızca'yı iyi öğrenememiştir. Yazık olmuştur, zira bu nedenle Rousseau'yu okuyamamış, onu tenkit edememiştir.

Aynı numarayı Hegel yapar. Hegel, Geist'in ,⁷ Tin'in (Tin kelimesini sevmiyorum) macerası olarak Prusya Devleti ile bitirir. Tez – antitez – sentez; sentez – antitez – diyalektik. Bu

7- Geist: Bilginin nesnelere ve dolayısıyla bütün bir evren mutlak bir öznenin, mutlak bir Zihin, Akıl ya da Tinin ürünüdür. Hegel'in Tin, Geist, İde, Mutlak, Mutlak Zihin adını verdiği bu tinsel varlık, tüm bireysel, sonlu insan ruhlarının dışındaki nesnel bir varlık olup, Tanrı'dan başka bir şey değildir. Hegel, Mutlak Zihnin, Geist'in özüne, insan aklı tarafından nüfuz edildiğine inanır, çünkü Mutlak Zihin, insan aklının işleyişinde olduğu kadar, doğada da açığa çıkar. Yani, Geist kendisini Hegel'e göre, doğada ve insan aklında ifade eder. Ona göre, gerçekliğin tümü yalnızca biri de, Mutlak ya da Nesnel Akıl, bir Mutlak Tin aracılığıyla anlaşılabilir. Bu Mutlak Akıl, dünya tarihi boyunca bir evrim süreci içinde oluşmuştur. Mutlak Akıl aşkın, kendi kendisine yeten, kendi kendisinin mutlak olarak bilincinde olan, tam olarak bağımsız bir varlık olmaya çalışmaktadır. Söz konusu evrim süreci, mutlak Aklın tam olarak rasyonel ve anlaşılır bir varlık haline gelme çabasıdır. Düşünce ile varlığın, mantık ile metafiziğin bir ve aynı gerçekliğin iki farklı yüzü olduğunu söyleyen Hegel'de Mutlak Zihin statik bir varlık değil, fakat dinamik bir süreçtir. Bu Mutlak Zihin, dünyadan ayrı bir varlık değil, fakat özel bir bakış açısından görüldüğünde, dünyadır. Hegel'in dinamik bir süreç olarak betimlediği bu mutlak varlık, onun diyalektik adını verdiği üçlü adımlardan oluşan hareketlerle değişir ve gelişir. İşte dünya, varlık, kültür ve uygarlık dediğimiz herşey, Mutlak Zihnin üçlü adımlarından oluşan diyalektik hareketlerinden meydana gelir.

Tanzimat'ın büyük adamlarının gerisindeyiz. O anlayamadığımız büyük adamların gerisindeyiz. Çünkü onlar bu toplumun dünyaya başka türlü bakması gerektiğini anlamışlardı. Tanzimat bir Aydınlanma idi.

diyalektik bir takım arkadaşların dediği gibi çok önemli, ama değeri tartışılır bir kavramdır. Ve bu dikotomiler⁸ 19. asrın felsefesini sarmıştır.

Pozitivistlerin de dikotomileri, Marksistlerin dikotomileri, öbürlerinin dikotomileri Bununla iş bitiyor. Hayatı ve tarihi kolay kavramak, belirli hedefler için enstrüman olarak kullanmak, ama bu arada, bilgiyi değerlendirmek. Bu düşünce açısından çok tartışılır bir şey. Ama şurası da bir gerçektir ki, Aydınlanma insanı bunları bilir; yani, bilmek diye bir şey vardır, kaynakları bilmek.

Batı hep böyle mi? Prosper Mérimée⁹ tipi artık yok. Mérimée Puşkin'i bir tarafa deviriyor, Carmen'i yazıyor, alacaklılarından kaçmak için

Prof. Ortaylı'nın konferansına Kardeşlerimiz'in yanısıra hemşirelerimiz de büyük ilgi gösterdiler.

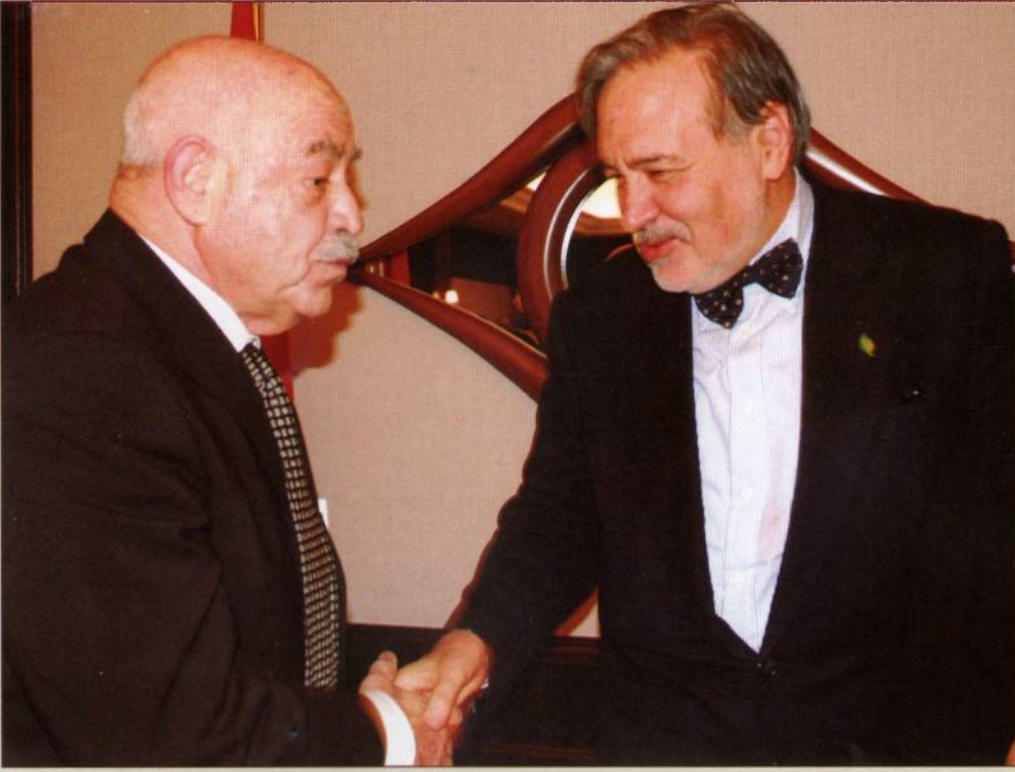

Prof. İlber Ortaylı Nur-u Ziya'da kendisini dinleyenler tarafından büyük bir ilgiyle karşılandı ve ayakta alkışlandı.

Bohemya'da şive tetkikine gittiğini iddia ediyor, halbuki içeride oturuyor ve hakikaten Bohemya şiveleri ile ilgili bir eseri ortaya çıkarıyor. Neolojileri¹⁰ dikte olarak verildiğinde, 3. Napolyon bir sayfada 40 imlâ hatası yaparken, çok iyi Fransızca bilen Metternich 2 hatada kalır. Bu tip insanlar, maalesef Batı'dan Doğu'ya uğramamıştır. Bu insanlar

Aydınlanmanın ne olduğunu anlıyorlar. Osmanlı seyahatnamelerini okuduğunuz zaman, bu çok açık görülür. Sadece fizikleri, kimyaları, askerlikleri, topları falan değil, diyor ki, mesela, Viyana sefaretnamesi, "kendilerine İbn-i Haldun'u bilir misiniz ? diye sordum, onu dahi bildiler". Belli ki toplum üzerinde, düşünce üzerinde, artık bunların erişilmez yere geldiklerini fark ediyor, fakat, kendisi orada değil. Ve o İbn-i Haldun'u bu toplum çeviremiyor. Pirzade tercümeyle yarım bırakmıştır, 19. asırda Ahmet Cevdet Paşa tamamlamıştır. O da, herkes bilir, çeviri dışında, İbn-i Haldun'a metot olarak elini bile sürmez. Tarih ilmi bakımından, tarihin kaynaklarını değerlendirmek bakımından, maalesef Osmanlı insanının Rönesans'a ve hele hele Aydınlanma dönemine iltifat ettiğini ve benimsediğini söylemek mümkün değildir.

8- Dikotomi: ikiye bölme, çatallaşma
9- Prosper Mérimée (1803 – 1870) Voltaire ve Stendhal etkisinde, edebi aldatmaca ve hiciv ustası, fantastiği kullanan, Carmen 'in yazarı.
10- Neoloji: bir dili zenginleştirmek için yeni sözcükler yaratma.

Tesviye Dergisi'nin Editörü Celil Layikteş Ortaylı'ya konuşması nedeniyle teşekkür etti ve konferansını yayınlamak için iznini aldı.

İsmet İnönü devrinde Hümanizm anlayışı, Batı anlayışı maalesef çok eksiktir. Ortaokul kitapları seviyesindedir, öne çıkan adamlar da öyledir. Bu çok açık bir şey, bu iş savsaklanmıştır. 21. asırda, birçok sahada 1930'ları fersah fersah geçen, çok büyük başarılar gösteren Türkiye'nin, bu alandaki açığını süratle kapaması lâzımdır.

Medreselerin son güneşi denen Ahmet Cevdet Paşa, Arapça'nın yanında Farsça'yı da öğrenmiştir, ancak çok istemesine rağmen, imkânlar müsait olmadığından, Fransızca'yı iyi öğrenememiştir. Yazık olmuştur, zira bu nedenle Jean Jacques Rousseau'yu okuyamamış, onu tenkit edememiştir. Hülâsa, Türkiye bu dönemi geçememiştir.

Bir tek insan vardır geçen. 1930 üniversite reformunda, talihin yardımıyla, bütün Almanya buraya aktı. Bu Almanlardan biri bana dedi ki, "attınız Yunanlıları, size Eski Grekçe'yi öğretecek kimse kalmadı. Biz, Almanya'da, Grekçe'yi sizin attıklarınızdan öğreniyoruz" dedi.

Atatürk'ün çok açık bir şekilde, dünyayı, mekânları ve zamanları, gelişmiş Batı toplumlarında olduğu gibi, gözlemlmek

niyetinde olduğu anlaşılıyor. Yoksa, böyle buğdayla geçinen, incir – üzüm satarak döviz biriktiren, af buyurun, gömleksiz Türkiye'nin halini görün o tarihlerde, ve yok Sümeroloji, yok mitoloji, klasik tetkikler, Ruben gibi bir adam getirerek Hititoloji..... Doğu Almanya'da rastladığım bir profesöre "siz Ruben'in öğrencisi miydiniz?" diye sordum. Heyecanla "evet" yanıtını verdi. 1947 olaylarından sonra Ruben oraya kaçmıştı ! Ankara'da Ruben'in kürsüsünün devam edip etmediğini sordular. Ruben'in kurduğu bina Başbakanlık'tan daha muhteşem. Başbakanlık Ulus'ta idi o tarihte. Dil – Tarih'in yapısını halâ görebilirsiniz.

Bu memlekette bu bir istisnadır, yani yaşadığı tarihi "en soi" (kendinde)

yaşanan şeyi "pour soi" (kendi için) bir bilinçle farkına varmak için bir girişimdir bu. Ondan sonra bunun farkına varılmadı.

İsmet İnönü devrinde Hümanizm anlayışı, Batı anlayışı maalesef çok eksiktir. Ortaokul kitapları seviyesindedir, öne çıkan adamlar da öyledir. Bu çok açık bir şey, bu iş savsaklanmıştır. 21. asırda, birçok sahada 1930'ları fersah fersah geçen, çok büyük başarılar gösteren Türkiye'nin, bu alandaki açığını süratle kapaması lâzımdır.

Ama böyle bir üniversite, böyle bir eğitim teşkilâtlanması ile, böyle bir hümanizm ve tarih anlayışıyla, bu işin olamayacağı da çok açıktır.

Rusya yıkıldığı zaman, "a ne güzel, heriflerin hepsi aç kaldı, ucuza büyük bir Bizantinist buluruz" deyince, "bu deli ne diyor" gibi bir ifade ile suratıma bakıyorlar. Yani, böyle bir dünyada yaşıyoruz. Bu insanlar aptal değil, aptal olmadıkları çok açık, ama kafanın neyi aradığına bakın biraz, zekâ da odur zaten. Böyle bir sorunu var bu milletin. Ve çok açık söylüyorum, maalesef Türkiye çok daha evvelden büyük bir hamle yapmış olmasına rağmen, yarım kaldığı için, üçüncü dünya kulvarında gitmektedir. İyi tabibimiz, mühendisimiz, işletmecimiz vardır, bunun tartışması olmaz. Ordumuz dünyada eğitim veren nadir ordulardan biridir, kendini ıslâh etmiştir. Türk Ordusu'nun zaten an'anesi vardır. Ama, 1940'ların hümanizmi, kültür tarihi, kültür anlayışı yok; o kadrolar da artık yok; farkı kapatmazsak, durum fecidir.

Yani, Hindistan diyoruz. Meselâ, üç tane Rus profesörü dinledikleri zaman, kırk tane dinleyici olabilecek tercüme hatalarını anında düzeltiyor. Böyle, külahlı, sarıklı adamlar, hata düzeltiyor. O tabi, Türkiye'de olmayan bir yapılanma. Tanzimat'ın büyük adamlarının gerisindeyiz. O anlayamadığımız büyük adamların gerisindeyiz. Çünkü onlar bu toplumun dünyaya başka türlü bakması gerektiğini anlamışlardı. Tanzimat bir Aydınlanma idi.

1950, 1938, 1936 sonraları Türkiye için aynı vasfı vermek çok zordur. İnşallah düzeleceğini ümit ediyoruz.

Ortaylı 'ya sorular ve yanıtlar

• *Osmanlı İmparatorluğunda Aydınlanma sadece Türk ve Müslüman toplum tarafından mı benimsenmedi? Diğer cemaatlar ne yaptı?*

18. asırda burada karışık ve karmaşık bir muhit var – Dimitri Kandemir müteferrika zümresinde bulunuyor. Bu, güya hükümdara saygı, hükümdar çocuğu prenslerin İstanbul'da bulunması protokoller bir saygı ifade ediyorsa da, bu düpedüz rehin müessesesidir. Fakat, Kandemir burada musiki, tarih ve kültürde harikalar yaratmıştır. Zaten, ilk Osmanlı tarihini yazan Hammer değil, odur. Aşağı yukarı Hammer'den 100 küsur sene önce. Hammer tarihini 1830'da bitirdi, bu ise 1720'de bitirdi tarih kitabını. Onun etrafındaki insanlara baktığımız zaman, Mavrokordato'lar var, Fenerli Beyler var, bugün Dışişleri diyeceğimiz tercüme bürosunda çalışıyorlar ve garip bir tesadüf olarak, bir arkadaşları Büyük Petro'ya verdiği bilgilerle devlete ihanet ederek Moskova'ya (başkent henüz St. Petersbourg değil) kaçtığı için, yerine Eflâk ve Buğdan'dan Mavrokordatolar tayin edildi. Bunlar da Latince, İtalyanca, Fransızca, Rumca biliyorlardı. Daha enteresani, Nefioğlu adında bir Türk, Latince ve Yunanca biliyor. Galata Kadısı, ulemadan Yanyalı biri Rumca biliyor, Latince öğreniyor ve İbrahim Müteferrika'nın matbaasında musahhahlik yapıyor. Koskoca Kadı, orada oturuyor, o işle uğraşiyor. Hezarfen Hüseyin Efendi dünya tarihini yazıyor. Böyle kozmopolit, meraklı bir zümre var, fakat anlaşılın, bu iş okullaşmamış, amatör düzeyde kalmıştır.

Bazılarının dediği gibi Türkiye'de arkeoloji çalışmalarını Atatürk başlatmadı, Atatürk bu çalışmaları müesseseleştirdi. Darülfünun'da Arkeoloji bölümü yok, Osman Hamdi Bey Müze-i Hümayun'un (bugünkü Aarkeoloji Müzesi) üçüncü katında arkeoloji seminerleri veriyor, asistan yetiştiriyor, Sultan Abdülhamid'in asker paşası sadrazamının yardımıyla muhteşem bir seminer kitaplığı kuruyor,

31 Mart Vak'ası siyasi bir olaydır. Abdülhamid'i alaşağı etmenin dışında, kültürel tarihi açısından, müspet veya menfi etkileri olduğu kanaatinde değilim.

Fransızca, Almanca arkeoloji seminerleri düzenliyor, mükemmel bir kompleks kuruyor. Bugünkü Arkeoloji Müzesi, maalesef o mirasa sahip çıkamadı. Ondan sonraki 40 yıl içinde yapılanlar eskiyor, üstelik geliştirecek ve zenginleştirecek kafa yok. Bu çok hazindir. Bunun üzerinde durmak lâzım.

Hocamız Andreas Titze, 19 – 20 dil biliyor. Latince ve Yunanca'yı Ermenice, İbranca, v.s. tamamlıyor. İkinci harpten önce böyleydi. O tip insan artık yetişmiyor. Onun için "bunlar böyleydi" demek yanlış. Hayır, bunlar böyle değildir, böyle olunur. Öyle olmadıkları takdirde, çuvallarlar. "Durdurun dünyayı, incek var" gibi, durursan, düşersin. Bu bir challenge'dir (meydan okuma), bir cenktir. Gayret etmediğiniz takdirde düşersiniz.

18. yüzyılda bir takım Rönesanslar yaşanıyor, herkes uyanıyor. Helenlerin uyanması Bulgarları etkiliyor, Hıristiyan Araplar uyanmaya başlıyor veya buna

uyanma demeyelim, başka bir yol çizmeye başlıyorlar. En son olarak Türkler ve Arnavutlar bu akımları izliyor. Türklerle Arnavutların bir müştereki var: O da, Şemsettin Sami, hem Arnavut milliyetçisi hem de Türk milliyetçisi. Hem modern Arnavut, hem de modern Türk kültürüne hizmet etmiş, devasa eserler bırakmıştır.

Bu rönesansların toplamı müşterek bir yere gider miydi, diye sorabilirsiniz. O soruyu, bırakın Osmanlı İmparatorluğunu, Avusturya-Macaristan, Rusya için de soruyorlar. Sanayi tarihini kalkınma hızı istatistikleri ile ölçebilirsiniz ama kültür tarihi için bu sorunun kesin sonucu, cevabı yok. Kültür tarihi böyle ölçülemiyor.

• *Emperyal gelenekten tamamen koptuk mu? Artık karamsar düşünmeli miyiz? İleride bizim için ışık görüyor musunuz?*

Emperyal gelenekten kopmak söz konusu değildir. Kopmazsınız, fakat bunun

bilincine varmadığınız takdirde, bu hiçbir işe yaramaz. Bir memlekette kasaba tutuculuğu, kasaba gericiği, hatta ilericiliği, kasaba sosyalizmi ile hiçbir yere varılmaz. Bunu siyasi partilerin programlarında da takip edebilirsiniz. Maalesef, bunlar toplumu ileri götürecek raporlar değildir. Kimlik meselesi halledilemiyor, çünkü kasaba üslubu ile hiçbir şey yapamazsınız. Adı üstünde; “parochial minded”, yani mahalle kafası ile bir yere gidilemiyor.

• **Farklı bir dünyadaydık, arayı nasıl kapatırız?**

Batı'nın Aydınlanma döneminde, bu dünya elbette farklıydı. Ne endüstriyel üretimimiz, ne zirai teknolojimiz, ne mâli yapılanmamız Batı'ya uymuyordu. Fakat açığın kapanması için bazı girişimler başladı. Şunu unutmayınız, 19. yüzyıl Türkiye'si “pre-industrial” (endüstri öncesi) bir toplum olmayıp az gelişmiş bir sanayi ülkesidir. Büyük devletler içinde bazen şaşırtıcı farklar var. Mesela, Rus İmparatorluğu'nun zirai bünyesi, zirai teknolojisi buradan geridir. Sabanı insanlar çekiyor, at, öküz bile yok; açlık var, köylerde okul yok, köy papazı da cahil. Onun yanında, edebiyat, sanat, mimaride, Avrupa'nın öncüsü olabilecek muhteşem bir medeniyet, orduya yönelik gelişmiş bir sanayi görüyoruz. Osmanlı İmparatorluğu'nda da orduya yönelik bir sanayi var, ama gerisi gelişmemiştir. Fakat bazı kalıpları unutmak gerekir, Osmanlı toplumu her şeye rağmen, köyden kalma, köyden bozma bir toplum değildir.

• **Batı Aydınlanması halka mal olmuş mudur? Türk Aydınlanmasının gecikmesinde bürokrasinin rolünü görüyor musunuz?**

Halka bir şey mal olmuyor. Kusura bakmayın, insanların % 90'ı bir şey okumaz. Bu, bütün toplumlar için böyledir. % 10 - 15 insan ne okur, odur önemli olan. Hatta bazı ülkelerde, yönetici kadrosu bile mutlaka bu okuyan kitleden çıkmaz. Amerika'ya bakın, yöneticilerin illâ ki WASP¹¹ olması da şart değildir. Bunlar çok kez, yeni gelme Yahudi, Hintli, Alman, Türk olur (bu sırayla). Bunları incelemek

lâzım. Hiç Türkiye'de, Amerika nasıl yönetiliyor diye bir rapor gördünüz mü? Böyle garip bir toplumdur Türkiye. Hiçbir enformasyon ihtiyacı yok.... Böyle gidiyor, kendi başına. Amerika'da 200.000 Türk var, tasnifleri profesyonel lobi sınıfına girer. Bunların işçi sınıfı yok. Yetiştirmişsiniz burada, gidip oraya yerleşmiş. Bunların oluşturduğu lobinin durumunu Türkiye bilmiyor. Tuhaf bir enformasyon, bir merak kıtlığı yaşıyoruz. Dolayısıyla, halkın aydınlanması diye bir şey yok, bunu iyi bilin.

18. yüzyılın en okumuş, en yazmış ülkesi hangisidir, efendim? (*Dinleyicilerden, Fransa diye bir cevap gelir*). İkinci Harpten evvel Fransa'nın % 55'i köylüydü, köylerde tuvalet yoktu, ihtiyaçlarını açıkta görürlerdi.

En okumuş ülke Japonya idi. Adamların % 40'ı, kadınların % 30'u okuyor, hem de o acayip yazıları. Yani Japonya okuyup yazıyor, herkesin Voltaire'i bildiğini sanmıyorum, ama, bir şeyler okuyorlar. İlginçtir ki, 18. y.y. feodal Japonyasında halkı okutan Samuraylar, yani feodal lordlardır. Tercüman hanedanları var, Hollanda'da var olan tıp ilmini takip edebiliyorlar. Japonlar, Ruslar'la Türkler'den evvel kadavra kesiyor, Ruslar'la Türkler'den evvel Kant'ı tanıyorlar. Batı hukukunu, medeni kanunu tanımaları 1894'te. Görüyoruz ki kalıplar çok değişik.

Bütün dünyada eğitim sınırlıdır, halkın âlim olması gerekmez. Halihazırda da bu durumun değiştiğini söylemek çok zor. Merak yok, mekanizmalar iyi değil. Manchester'de sınıflar bu salon kadar kalabalıktır. Sıra başlarında oturanlar öğrenir, yanlarındakilere de onlar öğretir. Buna “Manchester eğitim metodu” deniyor.

Bu metodu Bulgaristan ve Türkiye milli eğitimleri benimsemiştir, ama buralardan çok şey öğrenilemeyeceği de açıktır.

• **Tanzimat Aydınlanması neden yarım kaldı ve hangi noktadan geri döndü?**

Tanzimat aydınlanması bugün yoktur. Tanzimatçıların sistemine göre, ona inanmak lâzımdır, dünya değişiyor, bizim de buna katılmamız gerekiyor. Bu Türkiye nasıl mektep açacağına, mektepleri nasıl

kuracağına, insanları nasıl okutacağına, ne yapacağına karar verememiş bir ülkedir. Bazı şeyleri lüks addetmek gibi de bir hödüklük vardır. 1930'ların başında o kadar fedakârlıkla getirilen bu insanlar (Alman hocalar) 1947 üniversite hadiselerinde atılmışlar veya kaçmışlardır buradan. Bütün o ekol Amerika'ya gitmiştir. Ben solculuğu falan tasvip ediyor değilim, fakat, 1947'de üniversitenin basılması olayını üniversite senatosunda, hiç de solcu olmayan bir hoca, yani Vasfi Reşit Semi değerlendirirken, “görülmemiş bir edepsizlik” demiştir. Talebe, talebenin yanında sokaktan gelen ayak takımı, ayak takımının yanında, maalesef, iktidar partisinden üç milletvekili, birlikte üniversiteyi basarak rektörü bağırıyorlar. Rektör çok saygı duyduğumuz bir adam değildir, ama ne olursa olsun rektördür ve hükümet rektöre sahip çıkmadı. Bu bir rezalettir. Sonra, bu muhteşem üniversite, kütüphanesi dahil, erimeye başlamıştır. Bugün, Dil-Tarih-Coğrafya fakültesi diye bir kitap tanımıyorum. O tarihlerde dünyanın en mühim hümanist kütüphanelerinin biriydi. Ben onun ancak kısıntılarını görebildim. O bile eridi. Bu gibi kurumlar, kütüphane falan da tutamıyorlar. Edebiyat Fakültesi için de herhalde daha iyi şeyler söylenemeyecektir.

• **31 Mart Vak'asının Aydınlanma'nın önünü kestiği söylenebilir mi?**

31 Mart Vak'ası siyasi bir olaydır. Abdülhamid'i alaşağı etmenin dışında, kültürel tarih açısından, müspet veya menfi etkileri olduğu kanaatinde değilim. 31 Mart'ta devrilen adamlar, zaten bir takım paralı askerler, çavuşlar, falandır; yalnız ondan sonra iktidarı ele geçiren insanların da çok parlak bir şeyler olmadıklarını biliyorsunuz herhalde. Vatan, millet sevmek yetmiyor bazı şeyler için. Biraz da bilgi lâzım, zekâ lâzım. Zekâ da yetmiyor. Muhtemelen Abdülhamit döneminin eğitimi ya yetmemiş, ya da insanlar yetiştirilmek istenmemiştir. Onu da tartışırız. Fakat besbelli ki bu Jön Türkler takımının muhtevaları çok esaslı değildir.

11- WASP: White, Anglo-Saxon, Protestant

1933 Üniversite Reformu

Modern Üniversite tarihimizin kuruluş evresinde büyük çabalar harcamış "yabancı" bilim insanları uzun seneler ülkemizde kaldılar. Ülkemizle bütünleştiler. Burada doğan çocuklarına Türk isimleri verdiler; hâttâ bazılarını ölüm bile bu topraklardan ayıramadı: Tıpkı Aşiyân mezarlığında yatan Curt Kosswig, Erich Frank ; Edirnekapı şehitliğinde yatan mimar Bruno Taut gibi. Bizlere ve ülkemize çok şeyler kazandırmış bu insanları hatırlamak, anılarını yaşatmak bir vefa borcu olsa gerek.

Mesut Ilgım

Tarihimiz, hatta yakın tarihimizle çok barışık bir toplum olduğumuz söylenemez. Hatta benim gibi ellili yaşlarımı çok gerilerde bırakmış kimseler bile, eğer özel merakları yoksa ve belli tarihi konuları ilgi alanı olarak seçmemişlerse, en son lise sıralarındaki, ya da Üniversite eğitimleri sırasında "mecburen" aldıkları inkılâp tarihi dersleri ile sınırlı kalır bütün tarih bilgileri.

Son senelerde İlber Ortaylı, Murat Bardakçı gibi kişilerin özel çabaları ile tarih daha popüler hale getirilmeye başlandı ; bunların yanı sıra Prof. Halil İnalcık gibi büyük isimlerin otobiyografileri de yayınlanmaya başlanınca, tarihe olan ilgi ivme kazandı.

Atatürk ve Einstein...

Atatürk'ün bilime, eğitime ve bilim adamına verdiği değer örneklerini pek çok sohbetinde, yazılarında; dost ve yakın mesai arkadaşlarının daha sonra yayınladıkları anılarında görmek mümkün.

Tarihi kişiliklerle ilgili ister roman türünden olsun, ister anı kitabı olsun, sayıları hızla artan yayınlar da buna eklenince, pek çok kimse tarihi başka bir gözle, başka ve daha da önemlisi

daha akılcı bir yaklaşımla okuyup anlamaya başladı, bunun sonucunda da "tarihi yalanlar" diyebileceğimiz bir takım mitler birbiri ardına yıkılmaya başladı.

Artık kimse, bizlere okul sıralarında ezberletildiği gibi, Alparslan'ın 150.000, Romen Diogenes'in de bir o kadar askeri ile Malazgirt Ovasında 1071 yılında karşı karşıya geldiği olgusunu, sorgulamaksızın kabul etmiyor. Zira Malazgirt Ovasını gidip görenler, ikmal hizmetlerinin zorluğunu bir yana bırakın, sadece fiziksel boyutları itibarı ile de 300.000 kişinin o alana sığamayacağını biliyor.

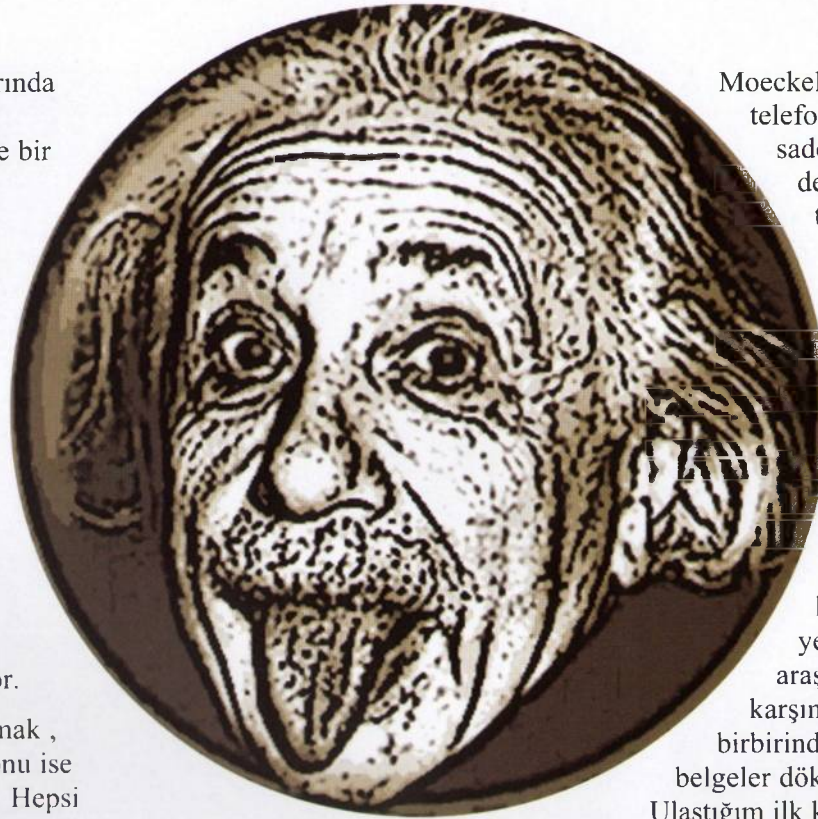
Aynı şekilde 1453 de İstanbul'un fethinin de açık unutulmuş bir kapı sayesinde olduğuna kolay kolay inanmıyor.

Benim bu yazı ile sizlere aktarmak , sizlerle paylaşmak istediğim konu ise çok daha yakın bir tarihte ilgili. Hepsi hepsi üç çeyrek asır kadar geçmiş olan bir konu.

Alman bilim insanları

Çocukluğumda, aralarında bazıları babamın dostları olan ve Hitler zulmünden kaçıp Türkiye'ye yerleşen bir takım bilim adamlarının, doktorların isimleri evimizde konuşulurdu. Hatta yakın bir dostumuzun eşi olan bir hanım da, o zamanların Fatih'inde bir tek babamın bir yazı makinesi olduğundan, akşamları bizim eve gelir ve doktora tezini yazardı. Sonraları bu hanımın (Prof.Dr.Saadet Bayramoğlu), Almanya'dan göçen bilim adamlarından efsane isim Prof. Curt Kosswig'in asistanı olduğunu öğrenecektim. O eski Erika yazı makinesinde yazılan, Saadet Hanım'ın "Türkiye Kuşları" adlı (bana ithaf) kitabı, hala sıkça başvurduğum bir referans kitabı olarak kitaplığımda durur.

2001 yılı sonunda aktif çalışma hayatımı noktayıp da, emeklilik günlerimi renklendirecek bazı uğraşlar plânlarken, o zamanki Alman Başkonsolosu Reiner

Albert Einstein

Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip

Moeckelmann'dan aldığım bir telefon, önüme o zamana kadar sadece, az önce de değindiğim bazı küçük tesadüflerin dışına çıkmayan, bu mülteci **Alman Bilim Adamları** konusunu çıkarttı.

O günden beri gerek Türkiye'den, gerekse de yurtdışındaki sahaflardan temin ettiğim bu konu ile ilgili çok sayıda kitap, her seferinde önüme yepyeni ufuklar açtı; araştırmalar ilerledikçe de karşıma birbirinden değerli, birbirinden ilginç bilgi ve belgeler dökülmeye başladı. Ulaştığım ilk kaynak, bu yabancı bilim adamlarının en önemlilerinden biri olan Prof. Ernst Hirsch'in "Weimar Cumhuriyeti'nden Atatürk Türkiyesi'ne" alt başlıklı, "Anılar" adlı kitabı oldu. Bu kitabın ilk çevirisi 1985 yılında yapılmış ve o tarihte İş Bankası Vakfı tarafından yayınlanmıştı. O zaman kitabın bir kısmını okumuş, bir kenara kaldırmışım. Sonraki senelerde ve bugün hâlâ , bu kitap Tübitak Yayınları arasında yer almakta, şimdilerde de 9.baskısını yapmış durumda.

Hirsch, oğluna Enver ismini vermişti...

Bir vesile ile, geçtiğimiz günlerde görüştüğüm , Ernst Hirsch'in Türkiye'de dünyaya gelen ve babasının bir Türk ismi verdiği oğlu Enver Hirsch; babasının kitabının Türkiye'de hâlâ basıldığını, hatta 9.baskıya ulaştığını duyunca, telefonda ağlamaklı bir sesle, kitabın Almanya'da artık ilgi uyandırmadığı için son nüshalarının kitabı çıkartan yayınevi tarafından hurda kağıt olarak satıldığını söyledi. Yine Almanya'daki bir sahaftan edindiğim Prof. Fritz Neumark'ın "Boğaziçine Sığınanlar" adlı kitabını da okurken (ki şimdilerde bu kitabı

Türkçe'ye çeviriyorum) o insanların hangi koşullar altında bu ülkeye sığındıklarını, neler yaşadıklarını ve ülkemize neler kazandırdıklarını her seferinde daha büyük bir heyecanla, duygu fırtınaları içine savrulmuş yaşıyorum.

Bu olayın mimarlarından biri olan Prof. Philipp Schwartz'ın "Kader Birliği" adlı yapıtı da olayın boyutlarını, o tarihlerde yaşanan heyecanı bütün ayrıntıları ile anlatıyor.

Nihayet bütün bu araştırmaların taçlandırılması diye nitelendireceğim olay geçtiğimiz 2006 yılının Ekim ayında yaşandı. Başbakanlık arşivlerinin tozlu raflarında 75 yıllık bir kış uykusuna yatmış olan, tartışmasız asrın en büyük dehası, Prof. Albert Einstein'ın Atatürk'ün Cumhuriyetine yolladığı bir başvuru yazısı elime geçti.

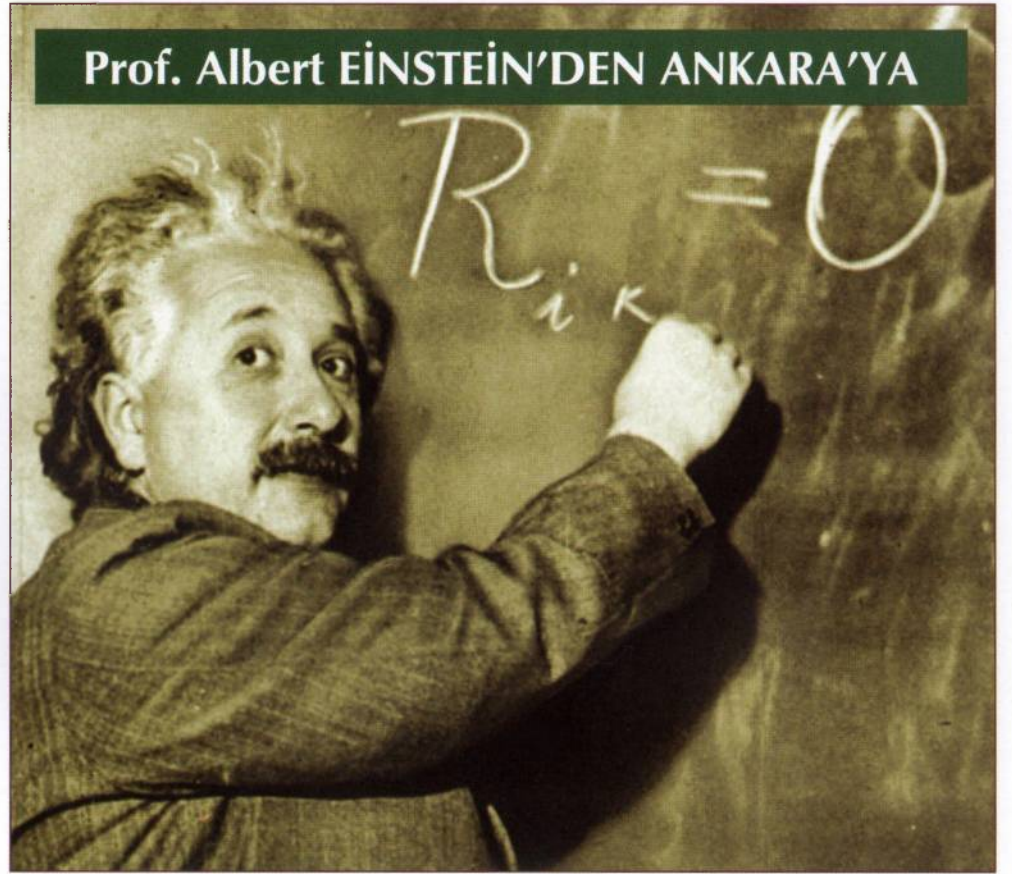
Einstein'ın başvurusu

Bundan sonra olaylar çorap söküğü gibi gelişti ve bu yazının 29 Ekim 2006 günü Hürriyet Gazetesi'nde, dostum Murat Bardakçı tarafından yayınlanmasından kısa bir süre sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nden, tanımadığım bir araştırmacıdan, Einstein'ın mektubuna, dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün yolladığı cevap yazısı da elime geçti.

Bu her iki yazı ve içerikleri konusunda biraz sonra daha ayrıntılı bilgi vereceğim. Ama şimdi, kısaca 1933 Üniversite Reformu ve bu (çoğu Yahudi kökenli) tartışmasız çağlarının en önemli bilim adamları konusunda biraz bilgi vereyim.

Atatürk'ün tartışılmaz dehasının bir başka ürünüdür 1933 Üniversite Reformu.

O tarihlerde, İstanbul'da "Darülfünun" adıyla kurulmuş ve Fransız modelinden esinlenerek oluşturulmuş bir üniversite vardır. Diğer yandan sayıları 300-400 civarında tahmin edilen medrese ile, askeriye ait 4

'Ben, sadık hizmetkârınız Prof. Albert Einstein'

"Ekselânsları," OSE' Dünya Birliği'nin şeref başkanı olarak, Almanya'dan 40 profesörle doktorun bilimsel ve tıbbi çalışmalarına Türkiye'de devam etmelerine müsaade vermeniz için başvuruda bulunmayı ekselânslarından rica ediyorum. Sözü edilen kişiler, Almanya'da hâlen yürürlükte olan yasalar nedeniyle mesleklerini icra edememektedirler. Çoğu geniş tecrübe, bilgi ve ilmi liyakat sahibi bulunan bu kişiler, yeni bir ülkede yaşadıkları takdirde son

derece faydalı olacaklarını ispat edebilirler.

Ekselânslarından ülkenizde yerleşmeleri ve çalışmalarına devam etmeleri için izin vermeniz konusunda başvuruda bulunduğumuz tecrübe sahibi uzman ve seçkin akademisyen olan bu 40 kişi, birliğimize yapılan çok sayıda başvuru arasından seçilmişlerdir. Bu ilim adamları, hükümetinizin talimatları doğrultusunda kurumlarınızın herhangi birinde bir yıl boyunca hiçbir karşılık beklemeden

çalışmayı arzu etmektedirler.

Bu başvuruya destek vermek maksadıyla, hükümetinizin talebi kabul etmesi halinde sadece yüksek seviyede bir insani faaliyette bulunmuş olmakla kalmayacağı, bunun ülkenize de ayrıca kazanç getireceği ümidimi ifade etme cüretini buluyorum. Ekselânslarının sadık hizmetkârı olmaktan şeref duyan,

Prof. Albert Einstein

yüksek okul ve nihayet (şimdiki adı ile Mimar Sinan Üniversitesi) Sınai-i Nefise mektebi. Bu sonuncusu güzel

sanatlar alanında eğitim vermektedir, Darülfünun'da ise klasik bir üniversitenin hemen hemen bütün

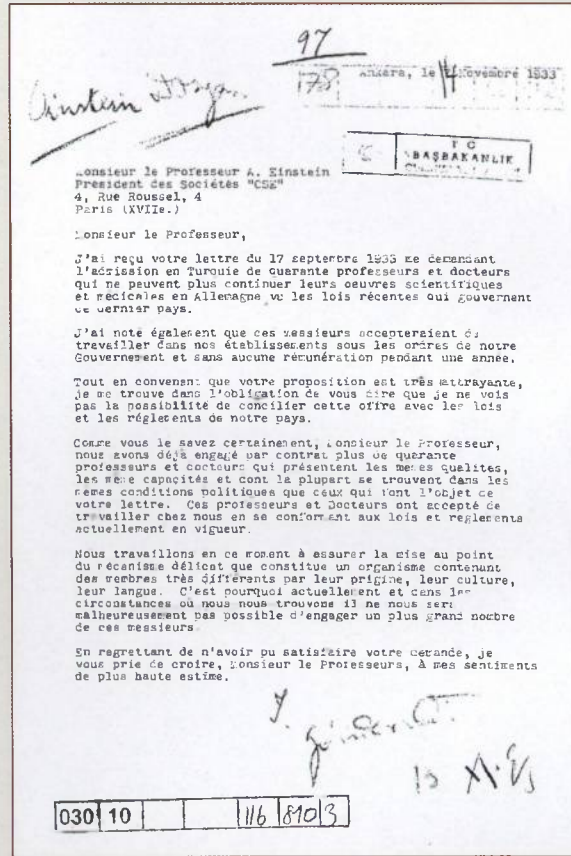
ANKARA'DAN Prof. Albert EINSTEIN'A

Ankara 14 Kasım 1933
Profesör A. Einstein
"CSE" Derneği Başkanı,
4, Raussel Caddesi
4 Paris (XVIIe.)

Sayın Profesör,
Almanya'da son yasalar
doğrultusunda tıbbi ve
bilimsel araştırmalarına
devam etme imkânı
kalmayan 40 profesör ve
doktorun Türkiye'ye
kabul edilmesini
istediğinizi bildirdiğiniz
17 Eylül 1933 tarihli
mektubunuzu aldım. Bu
bilim insanlarının
hükümetimizin talimatları
doğrultusunda
kurumlarımızda
çalışmayı kabul
edeceklerini ve bir sene
boyunca hiçbir terfinin
gündeme gelmeyeceği
bilgilerini de not ettim.

Önerinizi çok çekici
bulmakla birlikte,
ülkemizin yasaları ve
düzenlemeleri gereği
teklifinizin yerine
getirilmesinin mümkün
olmadığını size söylemek
zorundayım.

Sizin de bildiğiniz gibi,

Sayın Profesör,
mektubunuza konu olan
kişilerle aynı siyasi
durumlarda aynı kalite ve
yetenekte olan 40'tan
fazla profesör ve
doktorla sözleşme
yapmış bulunmaktayız.
Bu profesör ve doktorlar
yürürlükteki yasa ve
düzenlemeler
doğrultusunda bizde
çalışmayı kabul ettiler.

Dilleri, kültürleri,
orijinleri çok farklı

kültürlerin oluşturduğu
bir organizmayı
oluşturmanın hassas
mekanizmaları üzerinde
şu sıralar çalışıyoruz. Bu
yüzden içinde
bulduğumuz koşullar-
da bu kişilerden daha
fazla sayıda bünyemize
kabul etmemiz ne yazık
ki mümkün değil.
Arzunuzu yerine
getiremediğim için
üzüntülerimizi bildirir,
derin saygılarımı
sunarım.

adamları tarafından) olduğu
da biliniyor.

Nitekim Darülfunun yaşamı boyunca

10 defa kapatılır. Sonuncu kapatılması,
tıp fakültesinde canlı kediler üzerinde
deney yapıldığı yolunda bir ihbar
üzerine gerçekleşir ve Darülfunun
tam bir sene kapalı kalır. Atatürk bütün
bunları biliyor, izliyor ve yakınındaki
kişilerle de sık sık tartışıyordu.
Atatürk'ün bilime, eğitime ve bilim
adamına verdiği değer örneklerini
pek çok sohbetinde, yazılarında, dost
ve yakın mesai arkadaşlarının daha
sonra yayınladıkları anılarında
görmek mümkün.

Nitekim bu olgunun en büyük
delillerinden birisi de Atatürk'ün
Kurtuluş Savaşı süresince ülkedeki
bütün öğretmenleri, üniversite öğretim
üyelerini, seferberliğe dahil etmemiş
olmasında görülür.

Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın zaferle
sonuçlanmasından sonra, pek çok
konuda yenilikler yapmakta, batının
en başarılı örnekleri, genç
Cumhuriyet'in kurum ve kuruluşlarına
adapte edilmektedir.

İşte bu evrede, zamanın Milli Eğitim
Bakanı Reşit Galip görevlendirilir.
Darülfunun ele alınacak, incelenecek
ve modern çağın hedef ve beklentile-
rine göre yeniden şekillendirilecektir.

Kemal Atatürk'ün tartışılmaz dehası

Reşit Galip, üniversite organizasyon-
larında deneyimli bir kişi olan İsviçreli
pedagog Prof. Albert Malche ile temas
kurar ve onu ülkeye davet eder. Malche
Türkiye'ye gelir ve bu ilk gelişinde
bütün kurum ve yetkililerle uzun
görüşmeler, incelemelerden sonra
ülkesine döner

ve kısa bir süre sonra, pek çok öneri
içeren 95 sayfalık bir rapor gönderir.
Bu raporun tamamı üzerinde
Atatürk'ün el yazısı ile tuttuğu notlar
incelendiğinde, Atatürk'ün tartışılmaz
dehası, büyüklüğü bir kez daha ortaya
çıkılmaktadır; bu notların içeriği
özellikle üniversite ve bilim adamının
bağımsızlığının ne kadar önemli

bölgeleri mevcuttur. Ancak
Darülfunun üzerinde ciddi bir kontrol
mekanizması'nın (özellikle din

olduğunu vurgulamaktadır. Öğrencinin sosyal bir katman olarak üniversite yaşamına nasıl entegre edilmesi gerektiğine dair öneriler vardır.

Aynı tarihlerde Almanyada Hitler iktidarı eline geçirmiştir ve öteden beri hazırladığı planlarını bir bir uygulamaya koymaktadır. Bunlardan birisi de Yahudi asıllı veya eşi Yahudi olan, komünist ve Hitler karşıtı söylem ve davranışları belli olan üniversite öğretim üyelerinin işlerine son vermektir.

İşte bu evrede, işlerine son verilen bu akademistlerin sözcüsü durumunda olan Prof. Philipp Schwartz, dostu Prof. Malche tarafından İsviçreye görüşmeye davet edilir. Görüşmede, Malche, Schwartz'a Türkiye'deki yeni oluşumlardan bahseder ve arkadaşlarının böyle bir oluşumda yer alıp alamayacaklarını sorar. Schwartz'ın listesi yanındadır.

Malche aynı yıl içinde, çantasında Schwartz'ın listesiyle, üçüncü kez Türkiye'ye doğru yola çıkar. Reşit Galip'le yapılan görüşme sonunda bu ilk gurup için ilk 5 yıllık sözleşmeler imzalanır ve hemen hemen akla gelebilecek her daldan bilim adamları 1933 yılı ilkbahar aylarında Türkiye'ye doğru yola çıkarlar.

Bu kişilere verilecek maaşlar oldukça dolgundur (emsalleri Türk öğretmenlerin 3-4 katı kadar), İstanbul'un iyi semtlerinde oturacaklardır, ancak bir başka sözleşme maddesi gereği de, 3 sene

ORD. PROF. DR. ERICH FRANK (Berlin,1884 - İstanbul,1957)

boyunca derslerini tercüman kullanarak verecekler, ancak en geç üç sene sonra Türkçe öğrenip, dersleri Türkçe olarak vermeleri gerekmektedir.

Bu arada Üniversite Reformu ilân edilmiş, pek çok üniversite hocasının mukaveleleri feshedilerek, kendileri emekliye sevk edilmişlerdir. Bunların arasında, Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi devrin önemli isimleri de vardır.

Bu dönem ve takip edilen seneler için şu hususu rahatlıkla iddia edebiliriz. Gerek bu kuruluş evresinde, gerekse de ellili yıllara kadar geçen

süre içinde, İstanbul ve Ankara'da hiçbir eğitim kurum ve kuruluşu yoktur ki, bu yabancı bilim adamlarından bir veya birkaçı önemli roller üstlenmemiş olsun.

İstanbul Üniversitesi

Bütün bu oluşumlar biterken, sonbahar gelir ve 1933 yılı sonbaharında, Darülfünun kapılarını "İstanbul Üniversitesi" adı ile yeni eğitim yılına açar.

İşte tam da burada Prof. Albert Einstein'in mektubu Ankaraya ulaşır. Mektup 17 Eylül 1933 de Paris'ten

postaya verilmiştir ve üzerindeki zamanın başbakanı İsmet İnönü'nün havalesi 9 Ekim 1933 tarihini taşımaktadır.

İnönü, yazıyı ilgili bakana havale ederken "Sıhhat ve.." diye başlar, sonra bunun üzerine çizerek, "Maarif Vekâletine" diye not alır. Zira, bakan Reşit Galip görevden ayrılmış, yeni bakan Hikmet Bayur henüz göreve başlamamış ve Milli Eğitim Bakanlığı'na vekaleten zamanın Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam vekâlet etmektedir.

Bu dönemde hiç şüphe götürmeyecek

bir husus da, özellikle eğitim konularında yapılan ciddi devrim atılımları her zaman olumlu karşılanmamaktadır. Nitekim pek çok diğer bakanlıktan farklı olarak Milli Eğitim Bakanlarının bu dönemde bazen bir yıl içinde iki defa değiştiklerini görüyoruz.

Cumhuriyetin ilk 20 yılı içinde göreve gelen Milli Eğitim Bakanı sayısı 17 dir !

Einstein'ın mektubunda çok önemli ve dahiyane bir ayrıntı dikkati çekmektedir. Einstein bir takım bilim adamlarının ülkeye geldiklerini ve göreve başladıklarını bilmektedir. Ancak kırk kişilik bir liste içeren bu teklifine ayrı bir cazibe katmak için mektubun ikinci paragrafında bu kişilerin bir yıl boyunca ücret almadan da çalışabileceklerini söylemektedir !

Dr. Recep Peker'e ait olduğunu tahmin ettiğim mektup üzerinde yer alan el yazısı notlardan anlaşılın, Einstein'a olumlu bir cevap verilemediğidir.

Nitekim, başta da bahsettiğim gibi Hürriyet Gazetesi'nde çıkan yazı üzerine ABD den bana ulaşan Arnold Reisman adındaki bir araştırmacı, kısa bir süre önce, İnönü'nün Einstein'a yolladığı cevabi yazıyı da ilettili. Onu da bu sayfalarda görüyorsunuz.

Albert Einstein listesindeki 40 kişi

Einstein'ın müracaatının ekindeki 40 kişilik listeye henüz ulaşamadım, ama büyük bir olasılıkla, 1933 den itibaren Türkiye'ye gelen bu bilim adamlarının sayıları daha sonraki yıllarda birkaç yüzü bulup hatta aştığına göre, bu listenin de bir kısmının hatta belki de tamamının geldiklerini kabul edebiliriz.

Bu yazıyı burada noktalar, gelen bu bilim adamlarının en ünlülerinden biri olan operatör Prof. Nissen'in anılarından bir paragrafı buraya

Modern üniversite tarihimizin kuruluş evresinde büyük çabalar harcayan Curt Kosswig (üstte), Bruno Taut (altta).

aktarmak isterim. Nissen de ilk grupla yani 1933 yılında Türkiye'ye gelmiş ancak 1939 yılında ciddi bir hastalığa

yakalanınca ayrılmak zorunda kalmış ve Amerika Birleşik Devletleri'ne göçmüştür. "1933 yılıydı. Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Hanım'ı tedavi ediyordum. Hastaneye ziyarete geldi. Durumu hakkında benden bilgi aldıktan sonra (bu arada mükemmel bir Fransızcayla konuşuyordu) bana sordu: Herr Professor, Hitler hakkında ne düşünüyorsunuz. Söylediklerimi gözlerini yere dikmiş bir vaziyette son derece dikkatle dinledi. Sonra elini omzuma koyarak : Biliyor musunuz Herr Professor, dünya tarihi kendini bütün zamanların en yetenekli ve en kahraman kumandanları farz eden, insanların, hatta Hitler gibi çavuşların, insanlığı sürükledikleri felaketlerin örnekleri ile doludur. Hitler de bunlardan farklı değildir ve büyük bir ihtimalle o da toplumunu ve dünyayı büyük bir felaketin içine sürükleyecek ve tarih de onu öyle anacaktır.

Sonra bana teşekkür edip ayrıldı.

Evet bütün dedikleri çıktı. Hitler büyük bir felaketin mimarı olarak tarihe geçti; bir çavuş olmasına rağmen kendisi tasarlayıp diktirdiği özel üniformalarını hayatının sonuna kadar sırtından çıkarmadı.

Atatürk ise, İstiklal Savaşı'ndan sonra sırtından çıkarttığı üniformasını daha sonraki tarihlerde sadece bir kez, o da İran Şahı'nı karşılar,ken giydi."

Modern Üniversite Tarihimizin kuruluş evresinde büyük çabalar harcamış bu insanlar uzun seneler ülkemizde kaldılar. Ülkemizle bütünleştiler. Burada doğan çocuklarına Türk isimleri verdiler; hâttâ bazılarını ölüm bile bu topraklardan ayıramadı: Tıpkı Aşiyân mezarlığında yatan Curt Kosswig, Erich Frank ; Edirnekapı şehitliğinde yatan mimar Bruno Taut gibi. Bizlere ve ülkemize çok şeyler kazandırmış bu insanları hatırlamak, anılarını yaşatmak bir vefa borcu olsa gerek.

Hepsinin yattıkları yerler yıldızlarla ışılsın.

Geçen sayımızda Kapak Konusu olarak sunduğumuz, “Çocuk Esirgeme Kurumu Kardeşlerimizin Eseridir” başlıklı yazının bir devamı olmak üzere, bu sayıda ele aldığımız “Çocuk Esirgeme kurumu’nun Altın Çağı”nda, Dr Fuat Umay Kardeşimizin dönemin muhtaç çocuklarıyla ilgili gösterdiği olağanüstü çabayı büyük bir hayranlıkla okuyacaksınız. Bu öyle büyük bir çabadır ki, Dr. Fuat Bey’e, Atatürk tarafından Umay soyadının verilmesini sağlamıştır. Soyadı, Kardeşimiz’e, Türk mitolojisinde çocukları koruduğuna inanılan dişi ruh “Umay Ana”dan esinlenen Ulu Önder tarafından kendi el yazısıyla 1935 yılında verilmiştir. TESVİYE

Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Altın Çağı “1921-1950”

Dr. Fuat Umay

Çocuk Esirgeme Kurumu, eski adıyla Himaye-i Etfâl Cemiyeti, 1917’de İstanbul’da kurulduktan sonra, mütareke yıllarının yabancı işgali altındaki zor koşullarında gerekli olanakları ve kadroları bir araya getiremeden 1920’lere doğru giderek zayıflığa düşmüş ve kendisinden beklenen faaliyet ve girişimleri yeterince sağlayamamıştı.

Batı cephesinde Yunanlılar ve doğu cephesinde Ermeniler ile devam eden savaş, her gün çok sayıda çocuğun yetim kalmasına neden oluyordu. Kızılay, eski adıyla Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, ancak cephede savaşanlarla ilgileniyor, yardımlarını yalnız askerlere ulaştırabiliyordu. Cephe gerisindeki yetim çocuklara bakılamıyordu. Bu çocukların barınma, beslenme ve sağlık ihtiyaçları vardı. Bu işi ancak canla başla çalışan ve imkânları olan bir Himaye-i Etfâl Cemiyeti yapabiliirdi. Vatanseverlerin Atatürk’ün ardından giderek Ankara’ya yerleşmeleriyle, bu önemli kurumun da artık Ankara’da yeniden teşkilatlanması ve Anadolu’nun her yerinde ailelerini kaybetmiş çocuklara yeni başkentte yepyeni bir altyapı ve teşkilât kurularak sahip çıkılması durumu ortaya çıkmıştı.

Her kurumda o kurumun ruhunu benliğinde hisseden ve bütün varlığıyla o kurumun var olmasına ve gelişmesine damgasını vurmuş bir kişi vardır. Çocuk Esirgeme Kurumu’nda Dr. Fuat Umay’dır.

İşte bu girişim 1921 yılında yine bir Mason Biraderden, birinci devre mebusu Dr. Fuat (Umay)’dan geldi. Dr. Fuat bey, daha önceki yıllarda Kırkkilise’de (Kırklareli) edindiği deneyimlerini de

dikkate alarak, şehit yetimlerine hizmet vermek gayesi ile Himaye-i Etfâl Cemiyeti’ni ihyâen kurmaya talip oldu. Tıp Fakültesi’nden hocası Dr. Adnan Adıvar’ın da desteğiyle 30 haziran 1921’de adı daha sonra Çocuk Esirgeme Kurumu’na dönüştürülecek olan Himaye-i Etfâl Cemiyeti’ni aralarında Süreyya Yiğit (Izmit mebusu), Hakkı Urgan (Van mebusu) ve Faik Kaltakkıran (Edirne mebusu) da olan yeni kurucular kuruluyla birlikte kurdu.

Bir masa, birkaç sandalye ve çoğunluğu mebus olan kurucuların aralarında topladıkları ikişer liralık yardımlar ile ilk faaliyetlerine başlayan Cemiyet, zamanla yapılan bağışlarla faaliyetini genişletti. Akçaşehir’li Arif Bey’in hediye ettiği kumaşlar ile şehit yavruları giydirildi. Fevzi (Çakmak) Paşa cepheden gönderdiği bir telgraf ile harp sahalarında yanmış köylerin evlerinin duvar diplerinde binlerce çocuğun beklediğini bildirmiş ve bunların korumaya

İdealist ve icraat adamı...

Mehmet Fuat (UMAY) 24 Şubat 1885 yılında Kırklareli'nde doğdu. İlk ve Ortaokulu Kırklareli'nde, Liseyi Edirne'de bitirdi. 1910 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. İlk görev yeri olan, Tırnovacık Kazası Belediye Tabipliği görevine 2 Temmuz 1910 tarihinde başladı. Balkan Harbi sırasında bölgedeki Askeri Hastanede görev yaptı. Harp sonrası 28 Ağustos 1913'te Kırklareli Belediye Tabipliği'ne getirildi, daha sonra Bolu Hükümet Tabipliğine atandı. 1920-1923 yılları arasında Millî Mücadeleye katılarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bolu Milletvekili, 1923-1950 yılları arasında Kırklareli Milletvekili, ayrıca 2 dönem de Sağlık Bakanı olarak görev yaptı. 1925 yılında Reis-i Cumhur Kemâl ATATÜRK imzası ile "Millî Mücadeleye bilfiil ateş altında katılması nedeniyle" TBMM tarafından Kırmızı-Yeşil İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmıştır. Milletvekili ve Sağlık Bakanı olarak görev yaptığı süre içinde gerçekleştirdiği birçok icraat ve yaptığı 18 kanun teklifinden birisi çok dikkat çekicidir: "Dr. Fuat bey, kendi tabiri ile "Dahi Çocuk" dediği bir küçük kızımızın musikide ve bilbassa piyanoda harikalar yarattığını ilk defa Ulus Gazetesi'nde yer alan bir haberden öğrenmişti. Bu çocuğun kabiliyetinin geliştirilmesi yollarının aranması için 11 Ocak 1946'da T.B.M.M. Başkanlığına, Millî

Eğitim Bakanına verilmek üzere, bir sual tavrı verdi. Ancak aradan geçen bir yılın sonunda Bakanlıktan bir karar çıkmayınca, 11 Kasım 1947'de Fuat bey tavrını yeniledi. Yeni Millî Eğitim Bakanı Şemseddin Sirer bey de, çocuğun yurt dışına tahsil için gönderileceğine dair söz verdi. Sonuçta 19 Mart 1948'de; bir başka yetenekli küçük kız çocuğu ile beraber, iki yavrumuzun eğitimleri için ailesi ile birlikte yurt dışına gönderilmesi ve tüm masraflarının devlet tarafından karşılanması kaydıyla Hükümetçe bir kanun teklifi hazırlandı. 7 Temmuz 1948'de kabul edilen kanun teklifinin birinci maddesi şöyledir: "Musiki sahasında olağanüstü istidat gösteren Münir Biret kızı 1941 doğumlu İdil Biret ve Nuri Kan kızı 1936 doğumlu Suna Kan'ı musiki tahsil etmek üzere yabancı memleketlere göndermeye Millî Eğitim Bakanı yetkilidir..." (*). Mecliste uzun tartışmalara sebep olan bu kanun görüşülürken olumsuz görüş bildiren ve "bu çocuklar ya geri dönmezlerse... ecnebi memleketlerde okutulması

doğru olmaz... ya yabancılar ile orada evlenirlerse... piyano öğrenecekmiş, ben açım yahu bana piyano lazım mı..? Ayda 500 liradan herbirine yılda 6 bin lira verilir mi..?" diyen milletvekillerine karşı kızlarımızı, Urfa milletvekili Kemal Yetkin, Maraş milletvekili Kemal İdil ve Emin Soysal, Kırşehir milletvekili Sahir Kurutluoğlu, Kütahya milletvekili Dr. Fuat Umay meclisteki oturumda, söz alarak savundular. Fuat bey o gün İdil Biret için yaptığı kısa konuşmada sözlerini şöyle bitiriyordu: "... Arkadaşlar, bu yavru Türk'tür ve hiç şüphesiz memlekete dönecektir. Milyonların yapmadığı tesiri, propagandayı bu Türk yavrusu yapacaktır..." (**). Mehmet Fuat bey Sağlık Bakanlığı görevi sırasında, o dönemde çok yaygın olan dört hastalıkla - Frengi, Sıtma, Verem, Trahomicadele etmiş, Meclise sıtma ile mücadele teklifi sunmuş, ayrıca gerek Frengiyi gerekse diğer bulaşıcı hastalıkları önleyecek bir tedbir olarak günümüzde de geçerli olan evlenecek çiftlere, evlenmeden önce muayene zorunluluğunu getiren kanunu kabul ettirmiştir. Günümüzde de

uygulanan nöbetçi eczane uygulaması da onun eseridir. Mehmet Fuat bey, 18 yaşından küçüklere içki, sigara satışının yasaklanması gerektiğini, sigaranın zararlarının henüz bilinmediği bir tarihte, 13 Aralık 1926'da ilk defa ortaya atmış, bu konuda kanun teklifi vermiştir. Ancak konunun önemi maalesef yıllar sonra anlaşılacak ve bu kanun teklifini yıllarca takip etmesine ve 1929 yılında tekrar Meclise vermesine rağmen yasalaşmasını sağlayamayacaktır. Mehmet Fuat bey yaşamımızda önemli bir yer tutan birçok cemiyetin ya da bugünkü adıyla sivil toplum kuruluşunun fikir babası ve kurucusudur. Bunlardan bazıları şunlardır: - Fevzi ÇAKMAK ve Cevad Abbas GÜRER ile birlikte fikir babalığını ve kuruculuğunu yaptığı TAYYARE CEMİYETİ (1925). Tayyare Cemiyeti daha sonra 1935 yılında Atatürk tarafından TÜRK HAVA KURUMU'na dönüştürülecektir. - MİLLÎ TASARRUF CEMİYETİ (12.12.1929). Bu cemiyetin çalışmaları sonucunda *Türk Parasının Kıymetini Koruma fikri* ortaya çıkacak, ayrıca her yıl nisan ayı içinde "Yerli Mallar Haftası" kutlanmaya başlanacaktır.

(*) Akın, Veysi. Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuad Umay (1885-1963), Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara 2000: 73-74
(**) Biret, İ. Harika Çocuklar Yasası. Yaşam Öyküsü. İnternet sitesi.

alınmalarını istemişti. Cemiyet bu çocukları Ankara'ya getirtti. Muhtarlar ile işbirliği yaparak bu çocukların büyük bir kısmını Ankara'lı hamiyet perverlerin evlerine yerleştirdi. Bir

kısmını da yatılı okullarda barındırdı. Himaye-i Etfâl Cemiyeti'nin bu faaliyetleri cephede savaşanlara moral kazandırıyor. Subaylar, cepheden gönderdikleri mektuplarda "yavrularımızı

düşünen bir Cemiyet vardır, ölsek de çocuklarımıza bakılacaktır" diyerek, verilen hizmetlerden duydukları memnuniyeti takdirle dile getirmekteydiler. Yalnızca Türkiye'den

yapılan yardımlar, Himaye-i Etfâl Cemiyeti'nin hizmetleri için kifayet etmiyordu. Böyle bir davanın başarılması büyük meblağdaki paralarla olabilecek bir işti. Çünkü, İstiklal Savaşı ardında sayıları yüz binleri bulan yetim çocuk bırakarak bitmişti. Bunların bir kısmına hayattaki nispeten varlıklı yakınları tarafından sahip çıkıldıysa da, önemli bir kısmı da ortada kalmıştı. Bu sebeple yurt dışındaki Türk ve diğer Müslümanların da yardımlarına ihtiyaç vardı. Mesele bu yardımlara nasıl ulaşılabileceği idi. Yapılan yazışmalar neticesinde, bilhassa ABD'de yaşayan ve İstiklal Savaşı'na bir katkıları olamamış ve de sonucuyla gurur duymakta olan Türkler'den büyük miktarda yardım elde edilmişti. Ancak potansiyel daha büyüktü ve yapılan yardımların sürekli olması lazımdı.

Bunun için, Washington İmamı Mehmet Ali Efendi ve New York'ta kurulmuş bulunan Türk Yardımlaşma Cemiyeti ile yapılan düzenli yazışmalar ve kurulan yakın ilişki neticesinde, üyesi bulunduğu TBMM tarafından Fuat Bey'in izinli olarak ABD'ye gitmesi kararlaştırıldı. 1920 yılında TBMM kurulduğundan beri, ilk defa bir Türk mebusu özel bir misyonla Amerika'ya gönderiliyordu. Seyahate çıkmadan, Dr. Fuat Bey, Mustafa Kemâl Paşa ve İsmet Paşa ile istişarede bulundu, onların geziyle ilgili görüş ve tavsiyelerini aldı. Genç bir Türk mebusunun bu seyahatte ülkesini de temsil edeceğinden, imaj olarak seyahate Milli Müdafaa ruhunu simgelemek üzere kalpakla çıkması uygun görülmüştü. Bunun üzerine kendisi 1923 yılı Mart ayı sonlarında, trenle İstanbul'dan Paris ve Cherbourg'a, Cherbourg'dan da gemiyle New York'a gitti.

New York'ta Türk Yardımlaşma Cemiyeti'nin hazırladığı görkemli bir törenle "Aquitania" vapurundan karşılanan 38 yaşındaki genç ve yakışıklı Dr. Fuat, genç Türkiye'nin Amerika'ya gönderdiği bir temsilci olarak hayatlarında ilk defa başında kalpağıyla bir Türk mebusu gören yerel basın tarafından da ilgiyle karşılanmıştır. Bu tarihlerde Amerika'da

Türk-Müslüman kolonisi çok küçüktü. Bu küçük topluluk Fuat Bey'e olağanüstü bir coşkuyla yaklaşmıştır. Bu karşılamaya Türk, Musevî, Kürt, Arnavut, Arap, Afgan ve Hint asıllı insanlar da yeni kurulmakta olan Türk Devleti'ni de bağışlarına basarcasına ortaklaşa katılmışlardır.

Dr. Fuat bu ziyaretinde New York, Washington, Philadelphia, Pittsburgh, Cleveland, Akron, Detroit, Chicago, Boston gibi toplam on yedi şehirdeki Türk ve Müslüman cemiyetlerinde faaliyetler düzenlemiş, onlara genç Türkiye'deki gelişmeleri anlatmış ve bağış toplamıştır. Toplanan 100.000 dolar tutarındaki bağışlar, ziyaret edilen cemiyetler tarafından bankalar

Dr. Fuat Bey Chicago'da çiçeklerle karşılanıyor.

kanalıyla Ankara'ya ulaştırılmıştır. Bu meblağ, bugünün milyonlarca dolarına eşdeğerdir. Ayrıca her şehirde kurulan Himaye-i Etfâl şubeleri vasıtasıyla bağışların devamı temin edilmiştir. Bu yardımlar çok uzun yıllar boyunca sürekli olarak Kurum'un genel merkezine gönderilmiştir.

Dr. Fuat Bey'in Amerika ziyaretlerinde Musevî topluluklarının katkısı özellikle dikkat çekmektedir. Musevîler, her

ziyaret ettiği şehirdeki sinagogları ve cemiyetleri vasıtasıyla ona yoğun bir ilgi ve yakınlık göstermişlerdir. 2007 yılında da Amerikan kongresindeki Ermeni soykırım tasarısının reddi için faal olan geleneksel Türk-Musevî yakınlığı, 1923 yılının ilkbahar ve yaz aylarındaki Fuat Bey'in bu önemli gezisinde içtenlikli bir biçimde açığa çıkmıştır.

Cumhuriyet'in kuruluşunun hemen öncesindeki aylarda gerçekleşen bu geziden elde edilen gelirin önemi, o günlerin çok fakir ve kaynak yoksunu

Türkiye'sinde çocukların,

yetim ve öksüzlerin

gereksinmelerinin

karşılanması için

sağladığı büyük

ivmeden

kaynaklanmaktadır.

Bu fonlarla sadece

Cemiyet'in cari

harcamaları

giderilmekle kalmamış,

çok sayıda bakım evi, çocuk

yuvası, çocuk hastanesi, iki okul ve bir

hemşire okulu açılmış, Cemiyet'e gelir

getirmesi için Ankara civarındaki

"Kavacık" memba suyu şehre getirilmiş

ve geliri Cemiyet'e irat kaydedilmiştir.

Bu suyun geliri bugün de

Ç.E.K.'na aittir.

Dr. Fuat Bey yaklaşık iki ayı yolda geçen

ve toplam dört ay süren Amerika gezisi

boyunca yalnız bağış toplamakla,

Cemiyet'in Amerika şubelerini kurmakla

ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin

propagasını yapmakla kalmamış,

bir Türk mebusu olarak gittiği yerlerin

belediye başkanları başta olmak üzere

çeşitli siyaset ve bilim adamları,

doktorlar ve eğitim uzmanlarıyla da

görüşmüş, Washington'da bir "kadın

hakları" kongresine katılmış, burada

A.B.D. Başkanı Harding'le tanışmış,

bir eğitimci olarak Amerikan eğitim ve

çocuk yetiştirme sistemini, aile yapısını

incelemiş ve Türkiye'ye dönüşünde bu

bilgilerini yazdığı bir kitapta toplamıştır.

Söz konusu kitap 2003 yılında Türkiye İş

Bankası Yayınları'nda "Cumhuriyet'in

kuruluş yıllarında bir devrimci doktorun

anıtları" adıyla Cahit Kayra tarafından

yeni dilde hazırlanarak yayınlanmıştır. Kayra'nın ifadesiyle "Dr. Fuat iyi bir yazı ustası sayılmayabilir, ama yazdıkları önemli"dir.

ABD dönüşü Fuat bey'in bir katkısı da Amerika'da karşılaştığı ve bir numunesini getirerek İş Bankası genel müdürü Celal (Bayar) beye takdim ettiği metal kumbara olmuştur. Çocukları tasarrufa teşvik amacıyla, Celal bey bu fikri benimsemiş ve Türkiye'de ilk defa çocuk kumbaraları T. İş Bankası tarafından dağıtılmıştır.

Dr. Fuat Umay, 1921 yılından 1950 yılına kadar Çocuk Esirgeme Kurumu'nun başkanlığını yürütmüş, örneğini A.B.D. gezisinde gördüğümüz girişimciliğini yurt içinde pek çok gelir getirici faaliyetle sürdürmüş, Kurum'un hizmetlerini yurt sathına yayarak daha fazla sayıda yetim ve öksüz çocuğun yurt sathında Kurum tarafından bakılmasına çalışmıştır. Bu gelir getirici faaliyetler arasında, okullardan Kızılay misali zarflarla para toplamak, Çocuk Esirgeme Kurumu adına bastırılan pullarla bağış toplamak, başta Cahit Uçuk'a olmak üzere çocuk hikaye kitapları sipariş etmek ve bunları yayınlamak, 23 Nisan Çocuk Bayramı'nda uzun yıllar hatıralardan çıkmayan çiçeklerle süslenmiş arabalara çocukları çıkararak resm-i geçitler düzenlemek ve bu bayramda hediyelerini de bağış olarak topladığı piyangolarla gelir elde etmek, ithal edilen ve bozuk para ile çalışan tartı makineleriyle sürekli gelir elde etmek ve kurumun büyük ölçüde Amerika'dan gelişen bağışlarla inşa ettirdiği Ankara'da bulunan gayri menkullerinin kiralıyla kuruma irat getirmek sayılabilir.

Atatürk, Dr. Fuat Bey'e çocuklara yönelik çalışmalarından dolayı, Türk mitolojisi'nde çocukları koruyan dişi ruh "Umay Ana"dan esinlenerek "Umay" soyadını kendi el yazısıyla 1935 yılında vermiştir.

Her kurumun ve kuruluşun onu simgeleyen, o kurumu kurmuş ve / veya meslek hayatını tamamen o kuruma adanmış, o kurumun ruhunu benliğinde hisseden ve bütün varlığıyla o kurumun

Dr. Fuat Umay'ın ABD gezisinde ziyaret ettiği 17 şehirdeki Türk derneklerinde yapılan toplantıların sonunda bağışlar toplanıyor ve bankalar kanalıyla Ankara'ya ulaştırılıyordu New York'taki ilk toplantıya katılan Kürt Yusuf Gülabi Çavuş 27 senedir. Amerika'da çalışarak biriktirmiş olduğu 10.000 dolar parasını bu toplantıda Çocuk Esirgeme Kurumuna bağışlamıştır. Bu bağış, Vakfın gerek bu gezideki, gerekse kurum tarihindeki en büyük bağışlardan biri olarak kabul edilmektedir.

var olma ve gelişmesine damgasını vurmuş bir kişisi vardır. Bu kişi o kurumun başında olabileceği gibi, farklı bir kademesinde de bulunabilir. Bu kişi o kuruma genellikle öyle bir etki yapmıştır ki, daha sonra gelen bir başkası o etkiyi ne azaltabilir, ne de üstüne çıkması mümkün olabilir. Bu kişi Türk Eğitim Vakfı'nda kamuoyu açısından Vehbi Koç'tur, sayıları 100.000'i aşkın bursiyerler açısından hayatını Vakfa ve bursiyerlere adanmış olan Eğitim müdiresi Güsel Bilal'dir ; İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nda Nejat F. Eczacıbaşı'dır, Çocuk Esirgeme Kurumu'nda da şüphesiz Dr. Fuat Umay'dır.

Dr. Fuat Umay 30 yıl kadar sürdürdüğü kurumun başkanlığını "bana mebus maaşım fazlasıyla yeter" ve de "insan kendi çocuğundan maaş almaz" düşünceleriyle "bilâ bedel" sürdürmüş, kendisine devlet tarafından verilen çok önemli para ödülleri ise Kurum'a gelir olarak kaydettirmiştir.

İsmet İnönü hükümetinde Sağlık Bakanlığı görevinde de bulunan Dr. Fuat Umay, gerek C.H.P.'nin seçim yenilgisiyle milletvekilliğinden ayrıldığı, gerekse Kurum'dan, 65 yaşını doldurarak

emekli olduğu 1950 yılında, Ankara'dan İstanbul'a taşınmış ve 1963 yılındaki vefatına kadar önce Cağaloğlu ve sonra Nişantaşı'ndaki evinde, yazları ise Dragos'taki yazlığında çocukları ve torunları arasında mutlu bir emeklilik yaşamıştır...

Bu yıllarda, İstanbul'daki Locasına devam etmiş ve bütün hayatını adadığı "çocuk davası"na hiçbir maddi karşılık beklemeden yaptığı katkıların haklı huzuruyla güzel bir emeklilik dönemi sonunda 78 yaşında hayata veda etmiştir.

Dört çocuk ve sekiz torun sahibi Dr. Umay'ın büyük boy bir tablosu, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Ankara'daki "Çocuk Sarayı"nın toplantı salonunda asılıdır.

Kaynakça:

Yrd. Doç. Dr. Veysi Akın / Atatürk Araştırma Merkezi - Ankara 2000 "Bir devrin Cemiyet adamı - Doktor Fuad Umay"

Cahit Kayra / Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları - İstanbul, 2003, "Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında bir devrimci doktorun anıları - Dr. Mehmet Fuat Umay"

Gerçek bir kahraman!

Besim Ömer Paşa

“Bu millet her şeyi hazır aldı, bu yüzden kıymetini bilmiyor” sözü çok yanlıştır. Biz, gerçeğe ulaşma yolunda çok büyük bedeller ödedik, hâlâ da ödüyoruz. Sorun şudur ki, ödenen bedelleri unuttuk. Doğumhanelerin kapısı önünde yaşanan mutlulukların bedelini de Besim Ömer Paşa ödemiştir.

Sunay Akın

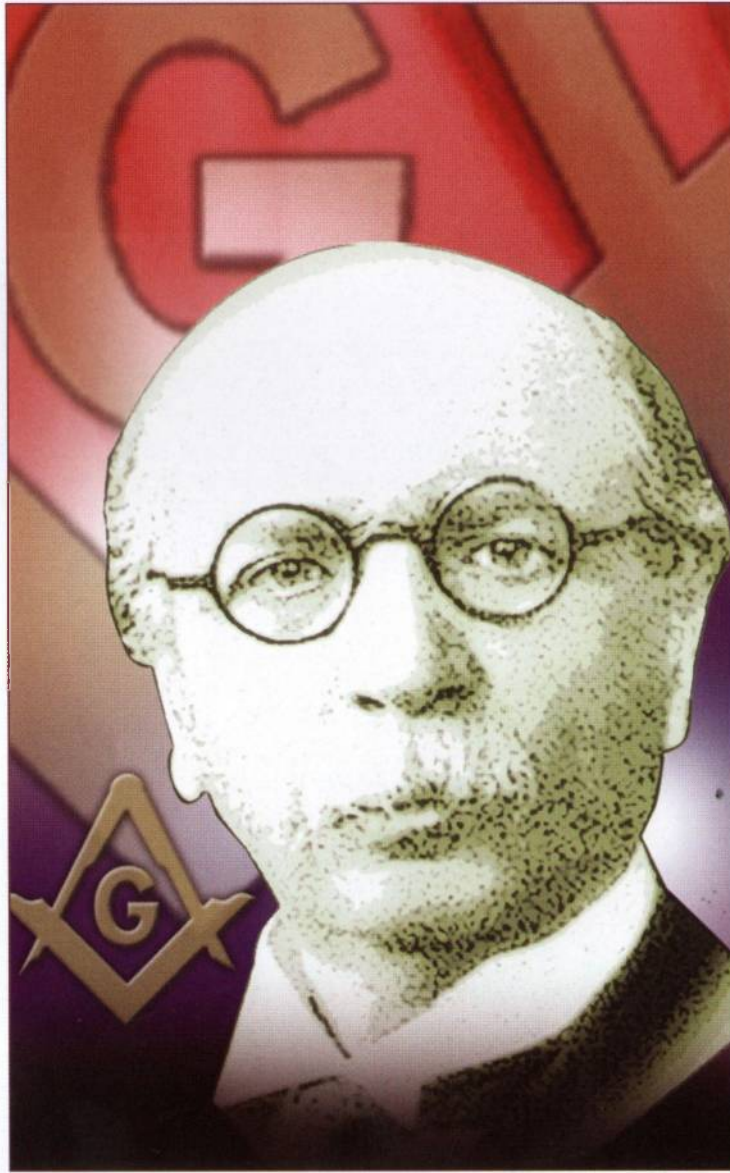

Besim Ömer elinde mektup zarfları Cağaloğlu'nun yolunu tutar. Postacı yine yanlış mektuplar atmıştır, kapı

aralığından... Mektup zarflarına bir göz attığımızda üstlerinde “Besim Ömer” yazdığını okuruz, nefes nefese...

Nefes nefese diyorum, çünkü bu Besim Ömer'e yetişmek hiç de kolay değildir. Öyle hızlı yürümektedir ki, sanki arkasından atlı koşturuyor. Oysa ki, beş yaşına kadar yürümek şöyle dursun, ayağa bile kalkamamıştır. Yürümeyi geç öğrenmenin hırsından olsa gerek, Besim Ömer Bey'i durdur durdurabilirsen...

Evet!.. Bir daha baktım, mektup zarflarının üstünde “Besim Ömer” yazıyor! Yanlışlık nerede mi?.. O yıllarda iki Besim Ömer yaşamaktadır İstanbul'da: Biri, Doktor Besim Ömer, öteki ise ünlü atlet Besim Ömer... Ülkemizi uluslar

arası müsabakalarda başarıyla temsil eden Besim Ömer Koşalay, adaşının

mektuplarının kendi adresine getirilmesine o kadar üzülmüştür ki,

“Koskoca Besim Ömer Paşa kim, ben kimim?” diyerek bu yanlışlığa bir son vermek için adını “Ömer Besim” olarak değiştirmiştir.

Yağmurlu bir gece, Besim Ömer Paşa'nın Cağaloğlu'ndaki evinin kapısı öylesine yumruklanır ki, sokak kedileri gizlendikleri yerde iki büküm olurlar. Doktor Besim Ömer Bey, kapıyı açtığı anda karşısında saray askerlerini görür. Besim Ömer'in bindirildiği at arabası İstanbul sokaklarında akortsuz bir piyanonun tuşlarında yol alır gibi geçerek sarayın Harem kapısının önünde durur... Padişahın gözdelelerinden olan bir kadın o gece doğum yapmaktadır... Doğumun zorlu olacağı ebeler tarafından söylenince Fransa'ya başvurulmuş, Fransız uzmanlardan “İstanbul'da Besim Ömer varken, bize ihtiyaç yoktur” yanıtı alınmıştır. Doğumu başarıyla gerçekleştiren Besim Ömer, böylelikle Osmanlı Haremi'ne giren ilk kadın doğum doktoru ünvanını da alır.

Gülhane Parkı tarihimizde birçok yeniliğe sahne olmuştur. Gülhane Hatt-ı

Besim Ömer Paşa önderliğinde, Tıbbiye son sınıf öğrencilerinin 24 saat nöbet tuttuğu ilk doğumevi tüm zorluklara karşı gelmeyi başarmış ve kendini topluma kabul ettirmiştir.

Hümayunu Mustafa Reşid Paşa tarafından burada okunmuş, ilk Atatürk heykeli bu parkın içine, Sarayburnu kıyısına konmuştur. 1892 ise yalnızca Topkapı Sarayı'nın dış bahçesi olan bu parkın tarihinde değil, ülkemizin aydınlanma tarihinde çok önemli bir yıldır. Bu yılda, Besim Ömer Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda ilk doğumevi (Viladethane) açılmıştır. Oysa o dönemlerde kadınlar evlerde ebeler tarafından doğum yapıyorlardı. Bu yüzden, bilime sırtını dönen çevreler Besim Ömer Paşa'yı "Piçhane" kurmakla suçlarlar... "Öyle ya, hangi kadın gider de doğum yapar, Besim Ömer Paşa'nın hastanesinde!? Doğacak çocuğun babası belli olmayan!.."

Besim Ömer Paşa, tıp eğitimini İstanbul'da birincilikle tamamladıktan

sonra Paris'e gitmiş, orada da kadın doğum konusunda dört yıl eğitim almıştır. 1891 yılında İstanbul'a geri döndüğünde, doğum esnasında ölen kadınlar, sakat kalan çocuklar konusunda bir an önce bir şeyler yapma konusunda kararlıdır. Dönemin padişahı II. Abdülhamit doğumevini reddetse de, Besim Ömer Paşa insan hayatının en önemli, en güzel anı olan doğum olayının hatalar sonucunda kâbusa dönüşmemesini istiyor ve bu gerçeğin yolunda karşısına çıkacak ham taşları yontacak gücü kendisinde görüyordu.

Gülhane Parkı'nda bulunan Askeri Tıbbiye'nin yanındaki "üç oda ve bir sofa"dan oluşan küçük bir binada "gizli" olarak açılan ilk doğumevine doğum yapacak kadın bulmak için kolları sıvayan Besim Ömer Paşa, gerçeği bulma yolunda en büyük güç olan yazıyı kullanır. Besim Ömer Paşa

gazetelerde yazdığı yazılarla bilimin çatısı altında yapılacak doğumun yararlarını halka anlatır ve cehalete karşı büyük bir savaş başlatır. Tüm bunları yaparken, doğumevinde görev yapacak doktorları, hemşireleri de eğitmekte, adeta büyük bir sağlık ordusu hazırlamaktadır.

Besim Ömer Paşa'nın hakarete uğradığı, kimileri tarafından "şeytan" ilan edildiği ve bir gün doğumevinin kapısında taşlanırken, içeri girmesini söyleyen öğrencilere "Bunların karşısında bir adım dahi geri atmayacaksınız" dediği dilden dile anlatılır...

Tıbbiye son sınıf öğrencilerinin altışar kişilik gruplar halinde 24 saat nöbet tuttuğu ilk doğumevi tahmin edebileceğiniz tüm zorluklara karşı gelmeyi başarmış ve kendini topluma kabul ettirmiştir. 17 yıl hizmet veren, içinde Besim Ömer

Paşa gibi bir devî barındıran bu küçük bina 1909 yılında terk edilir... Doğumevi, II. Meşrutiyet'in getirdiği soluklanma fırsatı bilinen Kadırga'da inşa edilen daha büyük bir binaya taşınır.

Eğer bir gün yolunuz Gülhane Parkı'na düşecek olursa, koca ağaçların altında yürürken etrafınızı iyice dinleyin... Besim Ömer Paşa'nın doğumeviden yükselen seslere kulak verin... Yaşamı kurtarılan annelerin mutluluktan ağlayışlarını, sapsağlam doğan bebeklerin dünyaya merhaba diyen çığlıklarını duyacaksınız.

Günümüzde kadınlar bilimin ellerinde doğum yapmakta, erkekler bilimin kapısı önünde baba olmanın müjdesini beklemektedirler. "Bu millet her şeyi hazır aldı, bu yüzden kıymetini bilmiyor" sözü çok yanlıştır. Biz, gerçeğe ulaşma yolunda çok büyük bedeller ödedik, hâlâ da ödüyoruz. Sorun şudur ki, ödenen bedelleri unuttuk. Doğumhanelerin kapısı önünde yaşanan mutlulukların bedelini de Besim Ömer Paşa ödemiştir. Bilimin ışığı altında anne olan her kadının, bilimin eşliğinde baba olmayı bekleyen bu toplumdaki her erkeğin Besim Ömer Paşa'ya bir teşekkür borcu vardır.

Ülkemizde kahraman diye elleri kanlı katiller sunuluyor topluma... Oysa bu milletin gerçek kahramanları Besim Ömer Paşa gibi bilim insanları, sanatçılarıdır. Kahraman olmak için ille de "kan" gerekiyorsa kabul... Besim Ömer Paşa'nın da elleri doğumevinde her gün kan içinde kalıyordu!

Halim Erker

“Tarih, geçmişimizi aydınlatır,
geleceğimize ışık tutar...”

Bu sayımızda size, 92 yaşını tamamlamış olmasına rağmen Loca çalışmalarına aralıksız devam eden, 42 yılını eğitime vakfetmiş, birçok Kardeşimizin öğretmeni olmuş Pek Muhterem Halim Erker Kardeşimizi tanıtacağız. Halim Erker masonik yaş itibariyle bugün İzmir Vadisi'ndeki en yaşlı iki Kardeşten birisidir. İzmir Locası'nda, 15 Mart 1951 yılında nura kavuşan Halim Erker 15 Mart 2007'de 56. Masonik yaşını tamamlamıştır.

Halim Erker kurucusu olduğu Gönül Locası'nda sırasıyla Hasenat Eminliği, Sekreter, Hatip, I. Nazır, Üstadı Muhteremlik görevlerini yürütmüş ve ayrıca uzun yıllar Locanın Büyük Loca Deleğeliğini yapmıştır. 1971-1972 yıllarında, Büyük Üstad Hayrullah Örs'ün döneminde Büyük I. Nazır, 1973-1974 yıllarında Büyük Üstad Nafiz Ekemen döneminde Büyük I. Tören Üstadı görevlerinde bulunmuştur. Halim Erker Türkiye Yüksek Şûrası'nda da masonik yaşamını sürdürmektedir. Bugün İzmir'deki 33 dereceli Kardeşlerin en kıdemlisidir. Fatma Erker Hemşiresimizle 62 yıllık mutlu beraberliğini yaşamakta olan Kardeşimizin iki evladı (İnci Birsell, Kâmil Erker), dört torunu ve bir de torun evladı vardır. Halim Erker'in özellikle “İnsana hizmet yolunda” sosyal çalışmaları vardır. 50 Kardeş tarafından kurulan ve kısa adı “SEV” olan “Sosyal Dayanışma ve Mutlu Emeklilik Vakfı”nın başkanlığını yapmaktadır.

Söyleşi: Bülent Şenocak

Bülent Şenocak: **Değerli Üstadım kendinizi tanıtabilir misiniz?**

Halim Erker: 1915 yılında, şu anda Makedonya sınırları içinde bulunan Manastır'da doğdum. 1924 yılında ailecek İzmir'e göç ettik. Öğrenimimi Muallim Mektebi'nde yaptım. Daha sonra da Gazi Eğitim Enstitüsü'nde imtihanla Matematik Öğretmenliği hakkını kazandım. Matematik öğretmeni olarak İzmir II. Lise (Bugünkü Namık Kemal Lisesi), Karşıyaka Ortaokulu ve Karşıyaka Lisesi, Karşıyaka Kız Öğretmen Okulu'nda görev yaptım ve son olarak 16 yıl gibi uzun bir süre Özel Numune Kız Lisesi'nde matematik öğretmenliği ve okul müdürlüğü görevini yürüttüm. 42 yıllık öğretim ve eğitim

İzmir'deki 33 dereceli Kardeşlerin en kıdemlisi olan Halim Erker Bülent Şenocak'la.

hizmetini tamamlayarak 1977 yılında emekli oldum. Yazmış olduğum matematik kitapları, ilk ve ortaokullarda yıllarca ders kitabı olarak okutuldu.

Bülent Şenocak: 42 yıllık bir eğitimci olarak, dün ile bugünü mukayese ederseniz, öğretmenlik mesleği günümüzde ne durumda?

Halim Erker: Ben öğretmenlik mesleğinin çok kıymet gördüğü ve çok onurlu bir döneminde, yani 1935'den 1977'ye kadar bu görevi yaptım. Tabii o zamanlarda gerek okul, gerek öğretmen ve gerekse öğrenci sayısı çok azdı. Bugün nüfus patlaması dolayısıyla öğretime yeterli özen sağlanamıyor. Bundan dolayı günümüzde öğretmenlik mesleği eskiye nazaran daha sorunlu durumda.

Bülent Şenocak: Öğretmenlik hayatınızda bugün Kardeşimiz olan talebeleriniz oldu mu?

Halim Erker: Mason Kardeşlerimizden benim öğrencim olanlar sayılamayacak kadar çok. Hatırlayabildiğim Kardeşler; Merhum Bülent Doruk, Merhum İsmet İnan, Merhum Mustafa Yaşar Enginsu, hocası olmakla gurur duyduğum Nuri Özpamir ve şu anda hepsinin adını saymadığım ama sadece İzmir Vadisi'ndeki muhtelif Localarda talebem olmuş en az 25-30 Kardeşim vardır.

Bülent Şenocak: Masonik yaşantınızdan da söz etmenizi rica edeceğim. Ne zaman, nerede ve nasıl Mason oldunuz?

Halim Erker: 15 Mart 1951 yılında, öğretmenlerimden Şakir Alanbay, Talat Sürenkök, İrfan Hazar, İbrahim Gökyayla, Behzat Minez, Şekur Çağatay ve ayrıca öğretmen arkadaşlarımdan Tahsin Yaşamak, Turgut Çarkoğlu, Şefik Baran, Macit Aray, Şevki Dinçer'in hazır bulunduğu Tekris Töreniyle Mason oldum. O gün kendimi adeta öğretmenler toplantısına gelmiş gibi hissettim. O tarihte Mâbet Halit Ziya Bulvarı'nda kira ile tutulan bir binada idi. Mâbede 52-54 basamaklı dimdik bir merdivenle çıkılıyordu. Masonluğa yürekten gönül vermiş yaşlı üstatlar, Mâbedin olduğu kata ancak sahanlığına konulan bir iki

iskemlede dinlenerek çıkabiliyorlardı. Masonluğumun ilk yıllarında, bu üstatların her birini, 1935'ten 1949'a kadar 14 yıl uykuda kalan Türk

Masonluğu'nun ateşini söndürmeden uyanışa kadar taşıyan ve uyanışta coşkuyla masonik faaliyeti canlandıran birer havari olarak görmüştüm. →

Alber Arditi, Halit Arpaç, Halim Erker Kardeşler

Bülent Şenocak: Havari olarak isimlendirdiğiniz bu üstatlar kimler idi?

Halim Erker: İzmir Locası'nın ilk matrikülünü teşkil eden Hamdi Nüzhet Çançar, Hasan Yusuf Başkam, Rafet Diker, Kemal Şakir Alanbay, İskender Akkoç, Mustafa Sakarya, Hamza Rüstem, Abdullah Naci Hortaçsu, İhsan Özgen, Fevzi Özün, Osman Yunus, Osman Koyran, Besim Döver, Talat Sürenkök, Feyyaz Savut üstatlar uzun uyku döneminde büyük bir inançla Kardeşler arasındaki ilişkileri sıcak tutmaya, aralarındaki Kardeşlik Sevgisini ve Masonluğa bağlılıklarını gevşetmemeye büyük gayret göstermişlerdir. Aralarında gruplar halinde sık sık toplanmak suretiyle Masonluğu yaşatmış, uyanışta İzmir Masonluğu'nun coşkulu bir çalışma havasına girerek, kısa sürede hızlı bir gelişme göstermesini sağlamışlardır. Ruhları şad olsun... Yaktıkları ateş, elden ele her gün çoğalan ve binleri aşan genç ellerde sonsuza dek taşınacaktır.

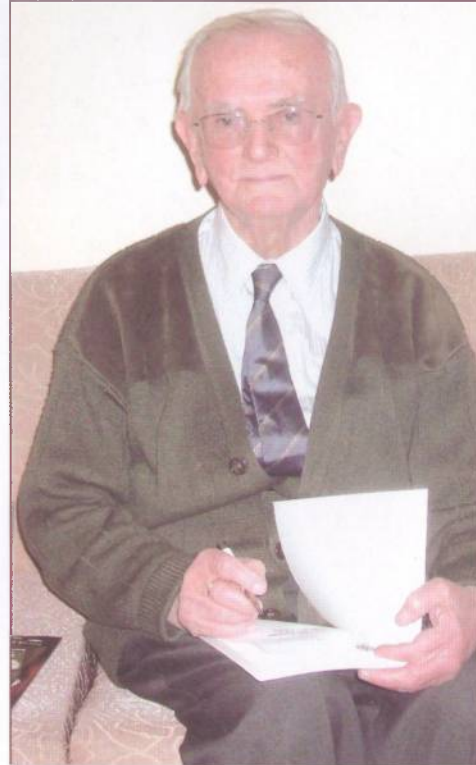
Bülent Şenocak: Kurucusu bulunduğunuz Gönül Locası'nın kuruluşundan bahseder misiniz?

Halim Erker: İzmir Vadisi'nde uyanışı takiben İzmir Locası ve kısa aralıklarla Nur ve Promethé Locaları kuruldu. 1955 yılına gelindiğinde, vadilerde Bölge Büyük Locaları kurulması için İzmir'de Loca sayısının yediye çıkarılması ve bunun için daha dört Loca'nın kurulması gerekiyordu. Gönül, İrfan, Ümit ve Kemâl Localarının kurulmasıyla Loca sayısı yediye çıktı. 1 Ekim 1955 tarihli kuruluş beratı ile Gönül Locası'nın kurucuları arasında bulunmak, masonik yaşamımda beni en mutlu eden olaydır. İlk Üstadı Muhterem Sami Kulakçı Kardeş idi. Locanın kurucuları şu Kardeşlerden teşekkül ediyordu: Sami Kulakçı, Şakir Çobanlı, Ekrem İşçimenler, Cemil Omaç, Şefik Baran, Nedim Kılıçoğlu, Samim Liver, Hüseyin Rüstem, Halis Temel, Hamdi Nüsret Çançar, Halit Arpaç ve ben. Bu Kardeşlerden bir tek ben, bugün hayatta kalan bir kurucu olarak Gönül Locası'nda çalışmalarımı devam ettiriyorum.

Bülent Şenocak: Gönül Locası'nın 50 yıllık tarihini bir kitapta topladınız: Bu çalışmanızdan söz eder misiniz?

Halim Erker: İlk olarak Gönül Locasının 25 yıllık yaşamını anlatan

kitabı sekreterlik yaptığım yıllardaki notlarımdan, arşivden yararlanarak ve belirli bir formata bağlı kalarak hazırladım. Örneğin, her dönem için görevliler, matrikül hareketleri, fikri çalışmalar, katılanlar, ayrılanlar, faaliyetler, bunları düzenledim. On yıl sonra Besim Türksel Kardeşimiz "35. yıl kitabını çıkaralım" dedi. O zaman Haluk Kahyaoğlu, Zafer Alatay ve Ali Yamaç Kardeşlerin özverili yardımlarıyla 35. yıl kitabı yayınlandı. 1995 yılında Hüseyin Yesüгей Kardeşin Üstadı Muhteremliği sırasında 40. yıl kitabı yayınlandı. Bu kitap da benim tarafımdan Haluk Kahyaoğlu, Koray Derman Kardeşlerin yardımıyla yayınlanmıştır. 50. yıl kitabı ise Ekim 2005'de Üstadı Muhterem Hüseyin Gülay Kardeşin gayretleriyle yayınlandı. Bu kitap hakikaten çok güzel oldu: Kitabın içinde çok değerli bilgiler var.

Bülent Şenocak: 56 yıllık bir Mason olarak Masonluk yolunda yürüyen genç Kardeşlere neler söylemek istersiniz?

Halim Erker: Muhakkak ki, birçok Üstadın zaman içinde muhtelif telkinleri vardır. Fakat benim söylemek istediğim şudur: Masonluk bence kendini bilme yolculuğudur. Kendini bilen bir kimse sevgiyi, Kardeşliği rahatlıkla benimser ve temessül etme imkânını sağlar. Bir Mason, sevgi ve Kardeşlik idealini benimsemek, özümsemek ve uygulamaya koymak için kendini görevli bilmelidir. Bu kapsamda masonca yaşamak, Masonluğa layık olabilecek ölçülerde hizmetlerde bulunmak bir Masonun en başlıca görevi olmalıdır. Masonluk kitaptan öğrenilmez. Özellikle Loca çalışmalarına ve özellikle de Kardeş sofralarında yaşanan sıcak ve insanı geliştirici çalışmalara aralıksız katılmak Masonluğu öğrenmek, özümsemek için yegâne fırsattır. Onun için Kardeşlerime bunu tavsiye ediyorum.

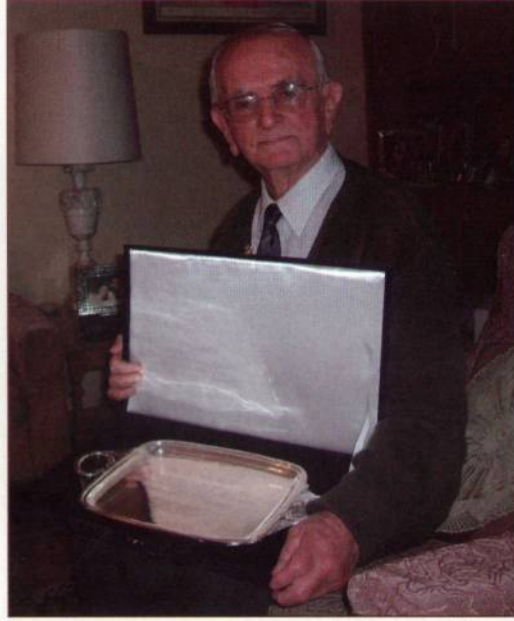
Bülent Şenocak: Kısa adı SEV olan Sosyal Dayanışma ve Mutlu Emeklilik Vakfı'ndan bahseder misiniz?

Halim Erker: SEV vakfından

bahsetmeye başlamadan önce, çok değer verdiğim bir Üstadın bir cümlesi ile söze başlamak istiyorum. Masonluğun amacı fazilete, cömertliğe ve iyiliğe karşı sadece hayali ve sözde kalan bir bağlılıkla öğünmek değil, maddi ve manevi hayatımıza bir yücelik ve bir esneklik veren insan sevgisinin gerektirdiği bir fedakârlıkla ve hep tekrar ettiğimiz gibi, insanların mutluluğuna çalışma ve mutluluğunu bütün insanlarla paylaşma zevkini tatmak ve bu ideale hizmet etmektir. Ben bu cümleden esinlenerek söylüyorum ki, SEV vakfını kurarken bizim sloganımız “İnsana hizmet için ele ele”dir. Bu sloganla bir araya gelen 50 Kardeşle 1987 yılında kısa adı SEV olan Sosyal Dayanışma ve Mutlu Emeklilik Vakfını kurduk. Amacımız ne idi? İnsan yaşamının üçüncü yaş grubu olarak kabul edilen (ki bu erkekler için 60 ve sonrası, kadınlar için 55 ve sonrasıdır) yaşlılığın huzur ve mutluluk içinde geçmesine hizmet etmek. Ne yaptık? Bir arazi araştırdık. Nihayet Urla civarında 52 dönümlük, üzerinde 400’den fazla ağaç bulunan bir arazi bulduk. Bu arazi bulduktan sonra yaşlılara hizmet verecek bir müessese meydana getirmek için çok çaba harcadık. Projeler yapıldı, binaların inşaatına 1991 yılında başlandı, 1994’de ekonomik kriz sebebiyle inşaatlar maalesef durma noktasına geldi. Bundan sonra bu işi tamamlamak için, yıllar içinde Kızılay’a, Ordu Yardımlaşmaya, İzmir Ticaret Vakfına başvurduk. Maalesef olumlu bir neticeye ulaşılmadı. Daha sonra İstanbullu bir Kardeşimiz vasıtasıyla Darüşşafaka ile münasebet kuruldu. Darüşşafaka yetkilileri gelip arazimizi gördü. Kendileriyle bizim tesislerimizi tamamlamak ve ayrıca kendileri için yaşlılara hizmet verecek bir tesis yapmak koşuluyla anlaştık. Darüşşafaka kendine ait olan kısmı tamamladı ve şubat ayında hizmete açtı. Bizimki de 4-5 ay içinde tamamlanmış olacak ve hakikaten yaşlı insanımıza hizmet verebilecek köklü bir müessese faaliyete geçmiş olacak.

Halim Erker Kardeş’in SEV VAKFI ile ilgili mesajı

“Binamız neredeyse bitmek üzere. Peki, işletme ne olacak? İşte işletme için düşüncelerimiz ve benim şahsi düşüncem: Mason Kardeşlerimizin kurduğu İktisadi İşletme, bu müessesenin işletilmesini deruhte etmelidir.”

Biz güçlüğe uğradığımız zaman Mason Kardeşlerimizden ilgi görmedik. Demir Savaşçın Kardeş, yönetim kurulunu teşkil eden 9 Kardeşimiz ve ben şöyle düşündük ve dedik ki, burası tamamen Mason Kardeşlerimizin eseri olsun ve Kardeşlerimiz ile tüm yaşlı insanımıza hizmet etsin. Bu eseri gerçekleştirmek için Türkiye’deki her Loca bir dairenin inşaat maliyetini iki, üç sene içinde kendi aralarında tamamlasın ama bu müessese bize ait olsun ve bizim

Kardeşlerimiz tarafından kullanılсын. Fakat maalesef buna imkân olmadı ve nihayet bu arazinin yüzde ellisini Darüşşafaka’ya vermek suretiyle bu işi gerçekleştirebildik. Neredeyse binamız bitmek üzere. Peki, işletme ne olacak? İşte işletme için düşüncelerimiz ve benim şahsi düşüncem: Mason Kardeşlerimizin kurduğu İktisadi İşletme, bu müessesenin işletilmesini deruhte etsin, hem yaşlı Kardeşlerimize, hem de diğer yaşlılara hizmet edebilecek bir müessese haline gelsin. Eğer İktisadi İşletmeyi genişletmek suretiyle bu müessesenin işletilmesini elimizden kaçırsak, nihayet bir otel işletmesi gibi bir müessese burayı alacak ve işletecek. Kardeşlerimiz bu hizmetten belki yararlanacak ama bu hiçbir zaman arzu ettiğimiz şekilde olmayacak. SEV vakfının tamamlanmış binasıyla, 120 odasıyla, tefrişatıyla hazır bir müessesenin işletilmesinin İktisadi İşletmemiz tarafından deruhte edilmesini arzu ediyorum. Bu, Kardeşlerimizin başaramayacağı bir iş değildir, Şenocak Kardeşim. Bu konunun özellikle Tesviye Dergisi’nde duyurulmasını istiyorum. Hatta Büyük Üstat En Muhterem Asım Akin Kardeşin son dergilerden birinde İktisadi İşletmemizin Kardeşler için daha yararlı faaliyetler içinde bulunmasını arzu eden beyanı var. Benim mesajım Tesviye Dergisi’nde Kardeşlere iletilir ise, her halde bir ses getirecektir. Ve bu eser Masonluğun elle tutulan büyük bir eseri olacaktır.

Yaşantısı parmaklarının ucunda

Şener Şiri: Bize Oğuz Özlem kardeşi tanıtır mısınız?

Oğuz Özlem: 1945 yılında İstanbul'da doğdum. İlkokuldan sonra 1958 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı'nda bale eğitimine başladım. 9 yıllık mesleki eğitimim sırasında Molly Lake, Travis Kemp ve Amerikan Modern Balesinin kurucusu Todd Bolender'le çalıştım. 1977 yılında mezun olarak Ankara Devlet Opera ve Balesine profesyonel dansçı olarak katıldım. İngiliz ve Türk Balesinin kurucusu Dame Ninette De Valois'in isteği ile İngiliz hükümetince verilen bursla İngiliz Kraliyet Balesi topluluğundaki çalışmalara iştirak ettim. Svetlana Berrioso, Anthony Dowel, Rudolf Nureyev ve Margot Fonteyn gibi dünya yıldızları ile beraber çalışma imkanı buldum. Almanya'nın Nurnberg, München, Augasburg ve Detmold Devlet Operalarında, Undine Zimmerman, Leos Janacek, Bela Bartok'un Der Wunderbare Mandarin ve Rimski Korsakof'un Şehrazat adlı eserlerinin başrollerinde dans ettim.

1981-1982 sezonunda Almanya'da Çetin Işıközlü'nün Sinfonia Fastastica adlı yapıtını ve de, Igor Strawinsky'nin Petruschka adlı eserinin başrollerini şu anda Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürü Sayın Meriç Sümen'le beraber oynadım. Türk Sanatçılarının yurt dışındaki başarılarını Avrupa basınından öğrenmem beni çok duygulandırmıştır. 25 yıldan beri profesyonel olarak balenin içindeyim ve Uluslararası Bodrum Bale Festivali'nin de fikir babasıyım. Ayrıca eşim Özgül, kızlarım Almula (Ankara Devlet Balesi başdansçısı) ve Bleda da, bu mesleğe gönülden bağlı olan dansçılardır.

Şener Şiri: Bale Sanatı nedir? Neler yaptınız?

Oğuz Özlem: Birçok kişi bale sanatçısının yaşamını çok renkli ve tatlı hayallerle dolu geçen bir yaşam tarzı sanır. Oysa hiç de öyle değildir. Büyük

Balet Oğuz Özlem

Söyleşi: Şener Şiri

"Bale benim ve tüm ailemin yaşam tarzıdır. Balesiz bir hayat düşünemem. Her şeyimi bu sanata adadım. Hayatta karşılaştığım birçok zorluklar karşısında soğukkanlı ve mantıklı davranmayı bale sanatından öğrendim. Masonlukta olduğu gibi Bale Sanatı da mesajımı çeşitli sembolik hareketlerle ileten bir sanat ve öğreti dalıdır. Yeter ki onlardan ilham alınsın ve yararlanılsın."

Atatürk:

"Sanatçı uzun çalışma ve çabalardan sonra, altında ışığı ilk hisseden insandır"

işkence ile kendi bedenini zora sokan mesleğimizde özveri mutlak şarttır. Yememiz, içmemiz, gezmemiz ve aklınıza ne gelirse her türlü hareket ve davranışlarımız, disiplinli ve bir plan ve program dahilindedir. Ünlü araştırmacı ve bilim adamı John Naisbitt araştırması sonunda dünyanın en zor mesleklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Maden cevherini fırın önünde kalıba döken işçi,
 2. Toprak altında çalışan işçiler,
 3. Balet ve balerinlerdir.
- Bu kadar zor koşullar altında başarılı olmak ancak o mesleği çok sevmekle, gönülden bağlı olmakla mümkündür.

Benim neler yaptığıma gelince: Sanat ve Kültür ağırlıklı yazılarım değişik dergi ve gazetelerde çıkmaktadır. Özellikle son zamanlarda Cumhuriyet gazetesinde çeşitli tarihlerde çıkan yazılarım çok ses getirmiştir. Ayrıca uluslararası Bodrum Bale Festivali'nin oluşmasında çok emeğim geçmiş ve daha önce söylediğim gibi festivalin fikir babası olmam da beni çok mutlu etmiştir. Bunun dışında 78 kez "Kuğu Gölü" Balesinde başrolü oynamam ve hepsinden önemlisi eşimin ve iki kızımın

da balerin olmaları, bana daima onur ve gurur vermiştir. Türk Balesi bugün teknik, program ve repertuar olarak Avrupa'nın en büyük ve en belli başlı kompanileri ile baş edecek güçtedir. Zarif, şiirsel ve rüyasal bu sanatla ülkemiz, hem yurt içinde ve hem de yurt dışında saygınlık ve itibar görmeye devam edecektir.

Şener Şiri: Sanat yaşamında sizi en çok etkileyen nedir?

Oğuz Özlem: 27 Kasım 1970 yılında Türk Balesinin kurucusu Dame Ninette de Valois'in saatlerce süren çalıştırmasının (Kuğu Gölü Balesinde başrolün genel provası) yorgunluğunu kaldığımız Park Otel'in balkonundan Boğaziçi'ni seyrederek geçiştirmeye çalışıyordum. Ama o güzel gecede bir tuhaflık seziyordum. Otelin arkasından gökyüzüne ve denize doğru koyu dumanlar ve küller uçuşuyordu. Atatürk Kültür Merkezi'nin yanmasını aklıma bile getiremiyordum. Çünkü orada o akşam "Cadı Kazanı" adlı oyun vardı. Olamaz böyle bir şey. Tüm sanatçılar hepimiz şoke olduk. Atatürk Kültür Merkezi alevler içinde yanıyordu. Türkiye'nin nazar boncuğu yok oluyordu.... Bir kere daha; sanata, sanatçıya, sanatseverlere ve sanat eserlerine karşı ne kadar ilgisiz ve âciz kaldığına tanık oldum. Bu olay beni yürekten yaralamıştır, hiçbir zaman unutamam.

Şener Şiri: Bale ile Masonluk arasında bir ilişki var mıdır?

Oğuz Özlem: İnsanın, doğuştan güzellikler ve iyilikler içinde saklıdır. Onu gün ışığına çıkaracak ve topluma kazandıracak bir olayın olması kişinin bu özellikleri sayesinde olur, yeter ki ona bu olanaklar sağlansın. Ocaktan seçtiğimiz ham taşlar gibi yontulup cilalansın, topluma ve insanlığa yararlı olsun. 70 milyonluk Türkiye'de gerçek sanatçı az da olsa (Kardeşler gibi) ulusal ve uluslararası her yerde gurur kaynağımız olmuşlardır. Özverili çalışmaları ile de çok beğeni almışlar, insanların yaşam standardını dünya görüşünü değiştirip, yaşam kalitesini yükseltmişlerdir.

"78 kez "Kuğu Gölü" balesinde başrolü oynamam ve hepsinden önemlisi eşimin ve iki kızımın da balerin olmaları, bana daima onur ve gurur vermiştir."

"Bodrum Bale Festivali'nin oluşmasında çok emeğim geçmiş ve daha önce söylediğim gibi festivalin fikir babası olmam da beni çok mutlu etmiştir..."

Şimdilerde konservatuarlardan mezun yüzlerce sanatçı, tüm zorluklara göğüs gererek görevlerini en iyi bir şekilde yapmaktadırlar. Aynen Localardan dış aleme yayılan ışın demeti gibi. Ulu Önderimiz yüce Atatürk "Sanatçı uzun çalışma ve çabalardan sonra, alnında ışığı ilk hisseden insandır" demiştir.

Bale benim ve tüm ailemin yaşam

tarzıdır. Balesiz bir hayat düşünemem. Her şeyimi bu sanata adadım. Hayatta karşılaştığım birçok zorluklar karşısında soğukkanlı ve mantıklı davranmayı bale sanatından öğrendim. Masonlukta olduğu gibi Bale Sanatı da mesajımı çeşitli sembolik hareketlerle ileten bir sanat ve öğreti dalıdır. Yeter ki onlardan ilham alınsın ve yararlanılsın.

Cevat Erkul Kardeş

En çok denizi sevdi...

Onur Soysalan

1897 yılında Selanik'te doğdu. İlk ve orta öğreniminin bir bölümünü Selanik'te, bir bölümünü Kadıköy Freres Mektebi'nde tamamladı. Küçük yaşta resim sanatına ilgi duydu. Doğuştan varolan resim sevgisini, öğrenimi süresince devam ettirdi. Sanata olan bağlılığı sebebiyle Paris'e gitmek istiyordu. Babası bir hukuk adamıydı, oğlunun ressam olursa aç kalacağını savunuyor ve hukuk öğrenimi görmesi için devamlı baskı yapıyordu. Cevat Erkul, ailesinin hukuk okumasını istemesi üzerine bir süre hukuk okudu. Babası da bu sırada Yargıtay Başkanlığı görevinde bulunuyordu. Sonra, İ.D.G.S.A Resim Bölümü'nde Hikmet Onat Atölyesi'nde

çalıştı. 1946 'da üye olduğu Güzel Sanatlar Birliği'nin sergilerine katıldı. Bu birliğin sanat anlayışı yönünde yapıtlar verdi. Zamanının tümünü sanata ayırmak istiyordu. Bunun için Yargıtay Üyeliği'ne kadar yükseldiği hukuk mesleğinden ayrıldı. İzlenimci paletle bağlıdır. İstanbul görünümünü ışık etkileri içinde yansıttığı resimlerinde Çallı kuşağının yaygınlaştırdığı anlayışa sonuna kadar bağlı kalmıştır. Daha çok denizi konu seçti. 36. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne ŞEBİNKARAHISAR'dan isimli eseriyle (55x46 cm) katıldı. Birçok resmî ve özel koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır. 02.09.1981 yılında İstanbul'da vefat etti.

Masonik Geçmişi:

1924
YILINDA RESNE
LOCASI'NDA
TEKRİR OLDU.

1925
YILINDA YİNE AYNI
LOCA'DA KALFA,

1926
YILINDA ÜSTAT
OLDU.

09.10.1935
TARİHİNDE
UYKUYA ÇEKİLDİ,

17.06.1956
TARİHİNDE UYANDI.

KARDEŞLİK
LOCA'SININ
FAHRİ ÜYESİYDİ
(28.06.1962)

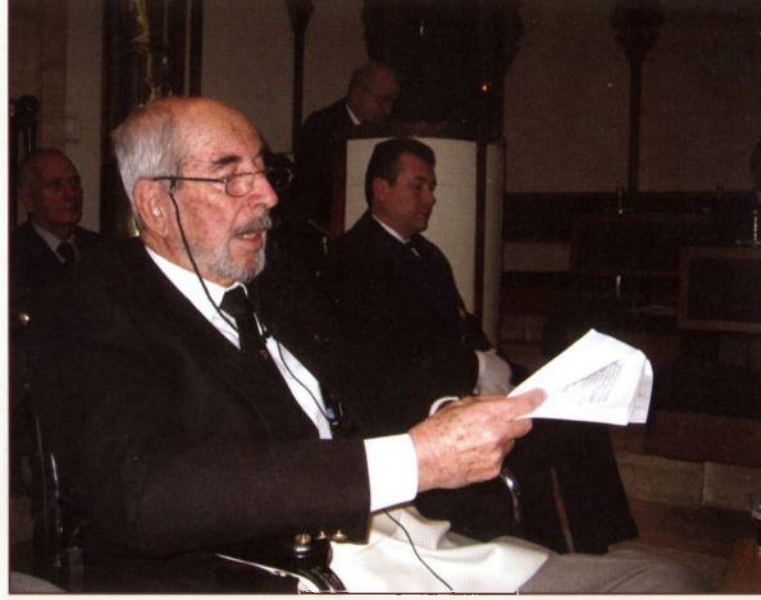
Biraz gelir misiniz?

Yaklaşık kırk yıl önce İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sahneye konan ve mizah yazarlarının Büyük Üstadı Aziz Nesin'in bu güne kadar unutamadığım bir eserinin adı, Biraz Gelir misiniz?

Şu anda yaşım 75... Azrail'deki "Öteye Çağrılacaklar" listesinin kaçınıcı sırasındayım bilmiyorum? Ama "Biraz gelir misiniz?" suali ile günlük yaşantımız iç içedir.

Bir şey istenecekse yumuşak, bir hatanın hesabı sorulacaksa sert, bir müjde vermek içinse sevinçli, sonunda bir şaka varsa alaylı, sürpriz varsa telaşlı, sevgiye dönükse romantik, bir sır paylaşılacaksa esrarlı... Hâsılı koşullara göre çağırılır veya çağırırız. Bu çağrılara uyup uymamak da genellikle elimizdedir.

Oysa Aziz Nesin'in değindiği çağrı; insanların hiç gitmek istemedikleri bir yere... Ötelere, çok ötelere doğru yapılan bir çağrıdır. Mutlaka uyulacaktır. Hiç kimse karşı duramaz.

Can Arpaç

Şimdi perdemizi açıp oyuna dönelim.

Aziz Nesin'in kahramanı Mateh Usta, Supi adını verdiği kavala benzeyen bir çalgı yapmaktadır. Bütün çabası, bu çalgıdan sihirli bir ses çıkarttırabilmektir. Öyle bir ses ki, duyanlar barışa, sevgiye, özgürlüğe, doğruluğa ve insanca yaşamaya yöneleceklerdir. Diğer bir deyişle Supi'nin sesi insanlığımızla doğru orantılı olarak duyulacak ve duyulduğu ölçüde mutluluk verecektir. **Tıpkı Masonluğun öğretisi gibi...**

Mateh Usta'nın bu uğraşısı yüz yıllar boyu ustadan çırağa devredilmiş, hepsi de bilgisi ve becerisi oranında Supi'yi yaşatmaya, geliştirmeye ve yaymaya çalışmışlardır. En güzeli de; bu san'atı, çıkarlarına ve hırslarına alet etmek isteyenlere, aralarında yer vermemişlerdir. **Tıpkı bizlerin de yapması gerektiği gibi...**

Mateh Usta da çıraklıkta cahilliğini, kalfalıkta tutkularını, ustalıkta

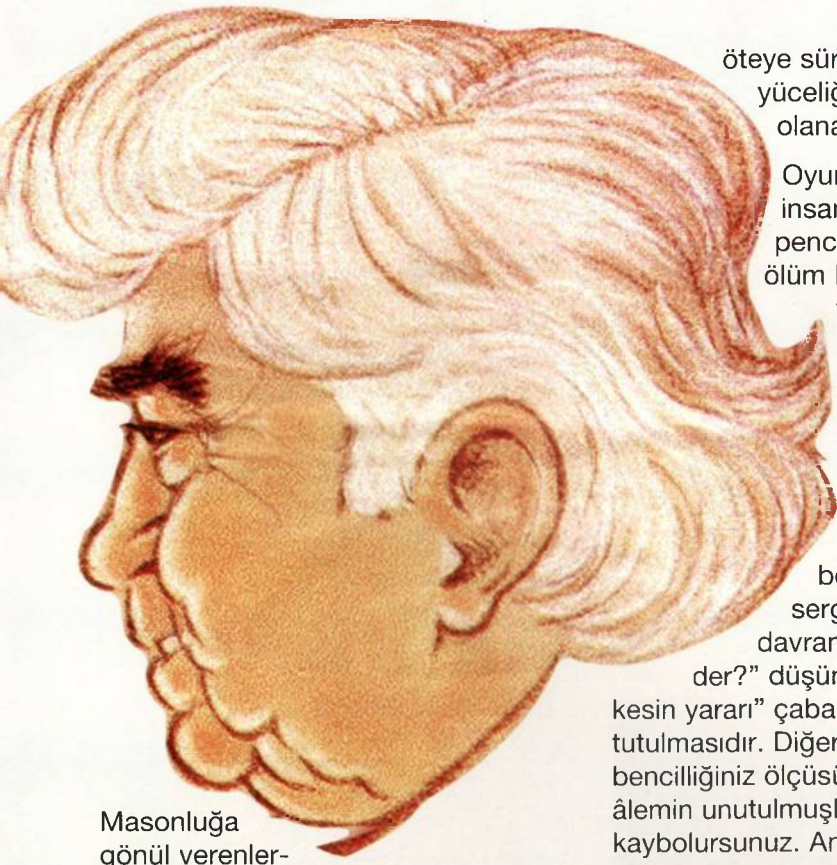
kusurlarını tüketmiş; Supi'yi hem gözü gibi korumuş, hem ardından gelenlere ışık tutmuş, hem de umudunu hiç yitirmeden ustadan, ustaya araştırdıkları, o sihirli ses perdesini bulmak için uğraşını sürdürmüştür. Mateh Usta'nın, sonuçlandırılması insan ömrüne sığmayan bir arayışla, insanları körelten zifiri karanlığı gönlündeki ateşle delme çabası; ideal insan olmak isteyip Masonluk yoluna girenler için bence en güzel örneklerden biridir.

Şimdi oyuna dönüp, bir iki satırla kim kimdir? tanımaya çalışalım: Mateh Usta'nın karısı Zani; sadık ve cefâkâr bir ana... Kızı Cino; günde beş-on kez karar değiştiren, hafif meşrep bir genç. Büyük oğlu Şarey; çelimsiz mi çelimsiz... Ama tek derdi pazılarını 40 santim yapmak olan, kendi havasında bir delikanlı. Küçük oğlu Misa; Mateh'in üzerine titreyip, işini devretmek istediği umudu, aynı zamanda hem kalfası, hem

pazarlamacısı... Bornok; çok sadık, çalışkan ve işine gönül veren bir çırak... Bay Effer; paranın şımarttığı küçük dağları yarattığına ve istediği her şeyi alabileceğine inanan, üçkâğıtçı bir zengin. Pinay ve karısı Aşi komşuları...

Oyun; bir bodrum katında yarı atölye, yarı oturma odası şeklinde döşenmiş bir yerde başlar. Büyük çocuklar hayal dünyasında yaşarlar. Kendilerinden başka hiçbir şey düşünmezler. Babalarının ölesiye çalışmasından şikâyetçidirler. Zani ise kocasını daima savunur. Mateh'in, yaşadığı sürece gagesinin peşinden ayrılmayacağını ve bunun çok onurlu bir davranış olduğunu çevresine anlatmaya çalışır. Gerçi kocasının çabasında günümüzün gerçeklerine ters düşen bir durum vardır ama; **ideallerinin peşini bırakan insanlar sadece nüfus kütüklerinde yaşarlar.**

Ancak, Mateh Usta zaten,

Masonluğa gönül verenlerden beklendiği gibi; çalışmayı kutsal sayanların bir sembolüdür. Hele bu çalışma bütün insanlar yararına olursa duraklamak, durmak ve vazgeçmek söz konusu olamaz. Alın teri karşılıksız kalmamalıdır. Ama karşılığı her zaman para ve koltuk değildir. Harcanan çabanın karşılığı insanlara mutluluk getirecekse, değeri para ve şöhretle ölçülemez.

Oyun boyunca Mateh Usta hem bitimsiz uğraşını sürdürür, hem de çırağından Bay Effer'e kadar tüm çevresindekilere, davranışları ve açık sözlülüğü ile insanlık dersi verir. Seyirciler, bütün tiplerde kendilerinden ve tanıdıklarından benzer yanlar bulurlar. Hele Masonluk, bir yaşam biçimi olarak benimsenip, bu eser, gönül gözüyle seyredilebilirse alın teri ile yapılan işin, para gücüyle hor görülemeyeceğini, çırakla ustası arasındaki sevgi, saygı ve arkadaşlığı, bir ustanın kendinden önceki ustalara bağlılığını, ustadan ustaya aktarılan bilgiler, aynı potada toplanırsa, ortaya çıkacak eserin ölümsüz olacağını ve yüce bir ideale gönül verişin ölümden

öteye sürdürülme çabasının yüceliğini görmemek olanaksızdır.

Oyunda, idealist insanların gönül penceresinden bakınca ölüm bile korkunçluğunu yitiriyor. Olsa, olsa sıradan insanların gözünde deli diye nitelendiriliyorsunuz! Oysa olgunlaşmanın koşullarından biri de; yaşamınız boyunca sergilediğiniz davranışlarda; "Herkes ne der?" düşüncesi yerine, "Her kesin yararı" çabasının ön planda tutulmasıdır. Diğer bir deyişle, bencilliğiniz ölçüsünde dönülmez bir âlemin unutulmuşlar semtinde kaybolursunuz. Ama çevrenizdekilere en az kendinize olduğu kadar özen gösterirseniz, ölümün ötesine geçip anılarda yaşarsınız.

Ne yazık ki, insanların çok büyük bir çoğunluğu, bilinmez yarınlar yerine gününü gün etmek çabası içindedirler. Ya da, Cennet hayali ve Cehennem korkusu dillerden hiç düşmez. Pek azı da; Mateh Usta gibi, aklın ve geçmiş deneyimlerin ışığında, bütün insanların tüm kötü niteliklerinden arınmasını sağlayacak bir şey ararlar. Bu bir sestir... Sözdür... Semboldür... Ya da en kısa tanımla iyimser bir inançtır. Tıpkı Masonluk gibi... Ne mutlak bir başarıyla noktalanmasından, ne de yok edilmesinden söz edilemez ve gene de dillerden düşmez...

Eserde; Mateh Usta, Supi ile öylesine iç içedir ki; akla gelebilecek her şeyi Supi'ye göre değerlendirir. Öfkesini, sevincini, sevgisini, kınğını, kazancını, kaybını, dostluğunu, düşmanlığını hep Supi'nin sesiyle kontrol altında tutar. Supi'nin sesi sadece akıp giden zamana dur, diyemez. Diğer bir deyişle, bu dünyada sonsuza kadar üç boyutlu

olarak kalınmaz. Ama, insanlık yolunda yürürken pusulanız tüm insanların mutluluğu ise; ardınızda kalan ayak izlerinizi zaman rüzgarları bile silemez.

Sahnedeki oyun bitmiştir. Ama insanoğlu için sahnelerin en perdesizi olan dünyamızda ne oyunlar biter, ne de oyuncular! Sergilenen oyunların konuları da beş aşağı, on yukarı aynıdır. Ne gariptir ki, canlıların en akıllısı diye nitelendirilen insan; tarih diye kaleme alınan ve sonuçları bilinen olaylardan hiç ders almamıştır. Yaşam oyunlarını bir bayrak yarışı gibi kendinden sonra gelenlere devrederken; ne yazık ki, tüm kötülükleri de eklemeyi unutmamıştır.

Bu düşüncemin ışığında ben; kötülük yanı fazla olanları **Şeytan** ve iyi nitelikleri fazla olanları **Melek** diye tanımlıyorum. Ama kim ne kadar şeytan, kim ne kadar melek diye bir sınıflama yapmam da; kendim için bile olanaksız. Tek şansım, üç yüz yıldan beri ideal insana giden, aklın ışığı ve sevgiyle aydınlatılmış bir yolun yolcularından biri olabilmek... Dileğim ise; İnsanlıktan uzak oldukları halde aramıza sızanlara geleneklerimiz uyarınca karşı durabilmek, onları en kısa sürede içimizden atabilmek, başıbozukluk edenlere kızıp, yolumuzdan ayrılmamak ve en önemlisi İnsanlık ışığını yarınlar taşıyabilecekleri titizlikle seçip; İnsanlık Meş'alemizi hiçbir unvan, hiçbir derece, hiçbir çıkar, beklemeden, sadakatle taşıyabilecekleri şekilde yetiştirmeye çalışmak. Ve bizlere **"Biraz gelir misiniz?"** dendiğinde; bembeyaz önlüğümüzü ve eldivenlerimizi yeni kuşaklara bırakıp, ölümün ötesine Masonluğa yakışır bir Çırac olarak geçebilmek... Kardeşlerim, ne yaptığım çalışmanın tamamı, ne o çalışmamın bu özeti, Aziz Nesin' in ustalığının yarısı bile olamaz. Ancak sizi, **"Biraz Gelir misiniz"** kitabını arayıp bulmaya ve okuyup benim göremediklerimi görmeye yönlendirebilir.

Tüm güzellikler sizinle olsun.

Masonik lügatçede önemli bir kelime

Ziya Umur

Bir «haricî»nin Masonluğa kabulü manasına kullandığımız «Tekris» tabirini, Fransızcadaki «initiation» kelimesinden tercüme ederek almışız.

Initiation'un, her hangi bir Fransızca lügatte tarifini ve etimolojisini bulmak kolaydır. Manâ olarak «initiation»: sırlara dahil etme; gizli bir dine, gizli bir mezhebe veya gizli bir cemiyete kabul etme; gizli, saklı, zor şeylerin bilgisine dahil etme; bir dinin veya gizli bir cemiyetin tatbikatına kabul etme; yani sırlarını öğretmek değil, sırları öğrenmenin yolunu açma...

Etimoloji olarak iştikakı şöyle olmuştur: Latince «İre»den (yürümek), halk Latincesinde türemiş olan «iterare» (yolda yürümek, seyahat etmek) fiili yapılmış, bunun da başına, girmek, başlamak manasını veren «in» edatının eklenmesiyle, «initerare» ve sonra «initiare» olmuştur: Bir işin içine girecek şekilde başlayarak yürümek. «initier» ve «initiation» kelimeleri de bu şekilde, Masonluğa dâhil edilme manasına kullanılmıştır.

İnitiation yerine kullandığımız «tekris» sözü, bizde ilk defa ne zaman, nasıl kullanılmış? Belli değil. Yalnız çok eski vesikalarımızda da Masonluğa kabul edilen kimselerin «tekris» edildiği söylenmekte, başka kelimeye rastlanmamaktadır.

Aslını esasını aramadan «tekris»'e initiation manâsı tanımamız mümkündür; fakat kelimelerin köklerine baktığımız vakit, hiç bir benzerlik görülmemektedir.

«Kürsü»'den geldiğini söylediğimiz «tekris», niçin o kelimedenden alınmış? «Kürsü»'nün esasındaki manası ne imiş? Bunlar hakkında bir bilgimiz yoktur.

Burada, hiç bir iddiasız, yanlış olabilmesi ihtimalini peşinen kabul ederek, bu suallere bir cevap aramayı denemek istiyorum, «Tekris» tabirinin, sülâsî «kirs» olan «kürsü» (kürsî)'den geldiğine

Tekris

Benden yüzlerce sene evvel Mason olmuş bir birader, bu kelime ile bana bağlıdır; O da tekris, ben de tekris! İsterim ki, yüzlerce sene sonra da Kardeşlerim bana bu kelime ile bağlı olsunlar.

Müsavât Muh.L. 19 Ekim 1979 Mimar Sinan Dergisi 1979. Sayı 34, Sah. 22

İnisiyasyon tarih boyunca hep vardı.

şüphe edilmemektedir. Fakat «tekris» kelimesini Türkçe hiç bir lügatta bulmak mümkün değildir.

O halde manâsını, aslı olan «kirs» veya «kürsî» kelimelerinde aramak lâzım gelecektir.

«Kirs» kelimesine de lügatlerimizde rastlanmıyor. Türkçe'de çok yerleşmiş olan kürsü (kürsî) ise, bütün lügatlarda var¹ ve hepsi aşağı yukarı aynı şeyleri tekrar ediyor. Bilhassa iki tanesindeki

izahatı aynen nakletmek istiyorum.

Türk Lügati, Hüseyin Kâzım Kadri, Millî Eğitim Bakanlığı²: Kürsî Arapça isim, iskemle, sandalye, taht, serîr. Kürsî-i idare; kürsî-i hükümet. Bir sütun veya heykelin altına konulan büyük taş ve direk, altlık, kürsü taşı. Kürsili yazı, kürsüsü yerinde: Kaidesine göre yazılmış yazı, camilerde vaizlere mahsus olan yüksek yer; kürsi şeyhi; kürsüye çıkmak ve çıkarmak. Mutlaka yüksek yer; kürsî-i istiğrak; kürsî-i temaşa. Arş-ü kürsî. Felek-i sevabit; makamat-ı maneviyeye-i ilâhiyye'den. Ayrıca: Kürsî; Çağatayca'da Arapçadan alınmış olarak, iskemle manasına gelmekte; doğramacı ve marangoz'a «kürsici» denmektedir, Yine Çağatayca'da kürsü, balık ağı, manasına da geliyor, Kürsü'den müştak kelimelerin hiç birisi Hüseyin Kâzım Kadri 'nin lügatinde yer almamış, Bundan anlaşılıyor ki Türkçe'ye intikal etmemişler,

¹ Ali Püsküllü'nünkü müstesna, Orada ne «kürsü» var, ne de öz Türkçesi, Anlaşılan lügatçı Ali Püsküllü'ye göre, Türkçe'de bu kelimeye ihtiyaç yoktur!

² Hüseyin Kâzım Kadri (Şeyh Muhsin-i Fânî'nin bu lügati dört cilttir. İlk iki cildi yeni harflerin kabulünden önce, son iki cildi yeni harflerin kabulünden sonra, Millî Eğitim Bakanlığınca basılmıştır, Kelimeleri «sülâsî» lerinden aramak lâzım geldiği için ve zaten son iki cildinde dahi Arap harfleri sırasına göre düzenlendiği için, yeni nesillerin bu çok değerli eserden istifade etmeleri imkânı azdır.

Mason Locası'nda Tekris Töreni.

Okyanus (Türkçe Sözlük) Pars Tuğlacı, Pars Yayınevi:

Kürsü: Osmanlıca, a, kürsî:

(1) Kalabalığa karşı söz söyleyenlerin üzerine çıktıkları yüksekçe yer; dersane kürsüsü; meclis kürsüsü (2) mecazî manada: Bir fakültenin araştırma ve öğretim birimi, profesörlük.

(3) Müslümanlık geleneğinde «arş» ta, yani dokuzuncu kat gökte olduğu varsayılan ilâhî tahtın altındaki gökyüzü tabakası. (4) Eskiden: devlet merkezi; payitaht. (5) Ayaldık; kaide. (6) Taht. (7) Sandalya, koltuk. (8) Görev, makam. (9) Dinî: Cami ve mescitlerde vaizlerin vaaz verdiği yer... En yüksek gök tabakasının (Tanrının katı) altında bir düzlükte olan ve alın yazısının yazıldığına inanılan defterin bulunduğu yer, Bir Piskoposun kilisesinde oturduğu sandalye. Kilisede, tapınaklara vaiz verilen tribün. (10) Eğitim: Medreselerde müderrislerin oturarak ders verdikleri yer. (11) Müzik: Eski Arap musikisinde

bugünkü peşrev yerine, fasıl başında çalınan saz eseri, (12) Padişahların üzerine basarak ata bindikleri kırmızı kadife ve çuha kaplı iskemle, (13) Padişah tuğralarındaki dört bölümden birisi: Padişahın ve babasının adlarının yazılı olduğu bölüm,,, Kürsü taşı; mimarî; Duvarın köşesine, bir heykel veya büstün altına konulan büyükçe taş. Kürsücü: Eskiden dört ayaklı tahta iskemle ve küçük sofraya iskemleleri yapan marangozlara verilen isim... Bunlardan başka; Ahmet Vefik Paşa'nın Lehçe-i Osmanî'sinde: Kürsî; Sandalî, taht, besat, camilerde vaaz şeriri- Kürsü taşı - Yazı

Bir Tekris.

kürsüsü- Makam-ı Pay-i taht - Merkez, kürsî-i hükümet, kürsî-i vilâyet.

Şemsettin Sami'nin Kamus-u Türkisinde : ...Makam, vazife; kürsî-i tedris; kürsî-i hitabet; kürsî-i hükümet: Pay-ı taht. Kürsü taşı: Duvarın köşesine konulan büyükçe taş Kürsülü: Metin ve oturaklı; kürsülü yazı.

Zenker'in Dictionnaire Turc-Arabe-Persan'ında: Kürsî: Taht, serfir, iskemle Kürsî-i memleket - Kürsî-i hükümet Padişah kürsüsü- Kürsî nişin- Kürsülü, kürsüsüz.

Ali Nazîme ve Reşad'ın «Mükemmel Osmanlı Lügat»'nda: Kürsî:... Esas, temel, kürsü taşı manaları belirtilmiştir. Bütün bunlar kürsü'nün, bugünkü dilimizde istimal edilen manalarını ortaya koyuyorlar, ama, kürsü'den gelen «tekris» kelimesinin, Masonluk mesleğindeki manasını izah etmiyorlar. Şu halde, kelimenin aslına, etimolojisine müracaat etmek, modern manalarını değil, asıl

manâlarını tetkik etmek icab ediyor.

Kamus'ta³ kelimenin sülâsisi olan «kirs» ve onlardan müştak kelimeler hakkında söylenenleri görelim:

Elkirs (kâfın kesri ile): Bizaz adamlar bir yere gelip yurd ittihaz eyledikleri evlerin mecmuuna birden denir ki, Türkmenler «Oba» tâbir ederler... ve Kirs, küçük oğlaklar yatmak için hamam halveti tarzında yapılmış kulübeye denir. Saruç (kireç) manasına ve bundan savap (doğru) olan kils (kireç) olmaktadır. Ve kirs beni Adî cemaatine mahsus bir hurmalık adıdır ve deve ve koyun makulesinin bevl ve fişkuları birbirine karışıp kerpiç gibi birbiri üzerine katlaşıp pekişmiş kalıba denir.

Birbirine zam ve ilsak olunmuş kılâde ve vaşaha (gerdanlıklar, geyik boynuzları) ve saireye denir. Her birine kirs denir.

Elkirsî: Kâfın kesri ve zamanı ile kirsî veya kürsî: Taht'a denir, serir manasına, halen iskemle ve sandalye itlakı ol münasebetledir... Sarihin beyanına göre ya'nın teşdit ve tahfifi iledir. Mütercim der ki: müfessirînin tahrikleri üzere kirsiy, kâfın kesri ile kirs'i i mezkûra mensuptur ki biri birini üzerine katlanıp olmuş fişkıya denir. Serîr'de ve sandalî'de istimali birbiri üzerine ahşabın inzimamı mülâhazası iledir. Baadehu nisbet-i mezkûreyi istikrah sebebiyle kesreyi zammeye tebdil ile yani kirsî'yi kürsî yaparak nesebini tağyir eylediler ve kalîlen aslı üzere de istimal ederler. Baade, emr, mutemed-i aleyh olmak münasebetiyle ilm-i danîşe de kürsî itlak olunur. Kezalik padişaha ve âlime ve mülke dahi haliyyet ve mahalliyyet

3 Kamus: Okyanus, açık deniz; bir lisanın bütün lügatlarını şerh ve tefsir eden kitaplara verilen isimdir. Bahsini ettiğimiz lügatin müellifi Muhittin Firuz Abadî hicrî 729 senesinde doğmuş, Yıldırım Beyazıt ve Timurlenk'in iltifatlarına mazhar olmuş, 816 (Hicrî) senesinde vefat etmiştir. Yazmış olduğu büyük lügata «Elkamus'ül Muhit» ismini vermişti. Bu eser çok meşhur olduğundan bugün umumiyetle geniş çaptaki lügatlara Kamus denmektedir. Firuz Abadî'nin Kamus'u, II.Mahmut devrinde, meşhur mütercim Asım Efendi (1755-1820) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, üç büyük, cilt halinde bir kaç defa basılmıştır.

alâkası ile kürsî itlak olunur... Pes Ayetülkürsîde vaki kürsiye lafzı şerifinin zamiri celâle izafet istiare-i temsiliyyeye yahut ilimden kinayeye yahut mülk ve saltanat iradesine - ki mecazı mürsel tarikiyledir- mahmul olur.

Bundan sonra bizi ilgilendiren kelime hakkında kısacık bir tarif var:

Eltekris: Binaya temel bırakmak manasındadır.

Ahterî-i Kebirde ise: Elkirs: Her nesnenin aslı ve ebyat-ı müctemia ve dahî biri üstüne yığılmış kalmış davayı tersi. Elkürsî: Kürsî ki üstüne otururlar.

Tekris kelimesi burada yok.

Lügatların verdiği bu açıklamaların ışığında, Masonluk bakımından çıkarılabilecek olan manâ şu oluyor: Masonluk, bir tuğla üzerine yeni bir tuğla koymaktır; bu bakımdan Masonluğa kabul edilen her kişi, o binaya ilâve edilen yeni bir tuğladır (Kirs'ten tef-il bâbıdan tekris).

Bu tuğlalar lâlettayin tuğla değil, büyük bir binanın temeli olabilecek sağlam tuğlalardır.

Tekris kelimesinin esasını araştırınca ortaya bu çıkıyor: İnsanlık Binasına temel atmak; temel taşı koymak; duvara yani taş ilâve etmek...

Bu kelimenin Türkiye'de yaratılmış olduğunu zannetmiyorum. Bu tahminimi destekleyecek bir delilim olmamakla

Eski Mısır'da inisiyasyon...

beraber, Masonluğun Türkiye'de terminolojisini tespit etmeğe gayret eden bir kimsenin, Türkçe'ye hiç bir şekilde mal edilmemiş «kirs» kelimesinden bir tâbir ihdas etmiş olacağına ihtimal vermiyorum. Türkçe'deki hiç bir lügatte bulunmayan bu kelimenin, kendisi Mason olan Hüseyin Kâzım Kadri'nin lügatında bile yer almamış olması bu tahminimi kuvvetlendirir kanaatindedim. Belki de Mısır'da bulunmuş ve oradan bize intikal etmiş bir kelimedir,

Tekris karşılığında «eriştirme»⁴ diye yapılmış bir kelimeyi tâbir haline getirerek buna bir mana vermeğe çalışmak doğru değildir. Tekris'in ermek ile erdirmek veya eriştirmek ile bir alâkası yoktur. Zaten Masonluğun «erme» gibi mistik anlayışlarla ilişkisi bulunmaz. Mason birdenbire bir yerlere «erip», «velî» olmaz; bizde «evliyalık» yoktur, akıl vardır. Son zamanlarda Masonluğu Türkiye'de Mevlevîliğe, Bektaşîliğe yaklaştırmak gibi bir temayül vardır. Bu sathî ve yanlış düşünceler Masonluğumuzu yanlış yollara götürmek tehlikesini yaratmaktadır; bu nevi «akıl dışı» benzetmelere fazla iltifat edilmemelidir.

Kelimeler, aklımızda uyandırdıkları fikirlerin, hayalimizde yarattıkları imajların çokluğuna göre güzel olurlar. Bunlar, gürbüz ve uzun bir hayat sürmüş kelimelerdir. Uzun bir ömür, içlerine bir sürü manâ yerleştirmiştir ve biz bunları, okuduğumuz kitaplardan, ezberlediğimiz şiirlerden, hayatımızdan biliriz. Duyduğumuz vakit bir hatıralar yekûnu bizi heyecanlandırır. Şurada, aslında belki güzel olmayan, ilk zamanlarında yadırganmış olması mümkün, belki de pek yerinde olmayan «tekris» kelimesini her duyduğum vakit, Masonluğa girişimi, başka kardeşlerin buraya kabulünü, «tekris intibâ» ismi altında söylenmiş sözleri, yapılan münakaşaları, bazen bulanık, bazen berrak, bazen şuur altında, bazen şuur üstünde duyar ve yaşarım. Benden yüzlerce sene evvel Mason olmuş bir birader, bu kelime ile bana bağlıdır: O da tekris, ben de tekris! İsterim ki, yüzlerce sene sonra gelecek

İnisiyasyon törenlerinin yapıldığı bir eski Mısır Tapınağı.

Kardeşlerim bana bu kelime ile bağlı olsunlar. Böyle bir tâbirin yerine başka bir şey getirildiği vakit aklıma ve hayalime bir şey gelmiyor.

Yüz sene sonrakilere bir şeyler düşündürebilir, bile diyemiyorum. Çünkü evvelâ, her kelimeye böyle uzun ve güzel bir hayat nasib olmaz. Zaten, her an teşvik edilen, her şeyin daima değişmesini bir marifet sayan gidişimize göre, bugün «eriştirme» demek istediğimiz tekris'e daha yarın olmadan başka bir isim vereceğiz, Böyle gittiği müddet, çocukluk devresinden çıkmak bize nasib olmayacak: Hep emekleme halindeki çocuklar gibi, içi boş, manâsız kelimelerle konuşmak, düşünmemek ve o kelimelerin olgunlaşmalarına vakit bırakmadan, yok edilmek, hazır, büyümüş, yetmişmiş kelimelerden faydalanamamak....

«Tekris» kelimesi, ilk yaratıldığı zaman bozuk ve sun'î bir kelime olmuş olsa bile, bugün artık yaşamış, dolmuş ve

hayat hakkı kazanmış bir kelimedir. Düşünelim ki bu kelime sırf «bize» mahsustur; başka hiç bir yerde kullanılmamıştır; lügatlarda yoktur;* sadece «bizim»'dir. Böyle kelimeleri sevmeği öğrenelim.

4 - Ritüelleri yeni Türkçe'ye göre düzeltme dalgasında, bir ara tekris yerine erişirme dendi.

* Tesviye'nin Notu

“Tekrîs” kelimesini günümüzde genişletilmiş baskıları yayınlanmış lügatlarda bulabiliyoruz. Bunlardan **Ferit DEVELLİOĞLU**'nun hazırlamış olduğu **Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat**'in 2005 tarihli 22. baskısında kelime aşağıdaki şekilde yer almaktadır: tekrîs (a.i.):

1. Temele taş koyma.
2. Tanrı'ya vakfetme, takdîs.
3. İthaf.

Kezâ **Prof. Dr. Mehmet KANAR**'ın hazırlayıp, **Derin Yayınları**'nın 2003 yılında yayınladığı **Örnekli Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğünde** de tekrîs kelimesi gene hemen hemen aynı izahla verilmiştir:

- tekrîs (a):
1. Temele taş koyma.
 2. Takdîs.
 3. İthaf.

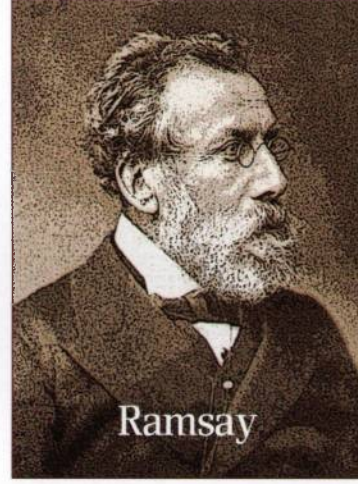
Ansiklopedi ve Aydınlanma

Royal Society ve İngiliz Aydınlanması tarihinde, Ramsay'ın Paris'te çok bilinen ve Masonluğun köklerini Haçlı Seferleri'nde arayan ünlü nutkunda Ansiklopedi projesi de dile getirilmişti. Ramsay'ın konuşmasında Ansiklopedi ile ilgili bölüm şöyledir:

Celil Layiktez

"...Hürmasonlukta aranan dördüncü nitelik, Bilimlere ve Liberal San'atlara olan sevgidir. Bu nedenle, Hürmasonluk her birimizin koruması, katkısı veya çalışmasıyla, hiç bir Akademinin kendi başına yetmeyeceği büyük bir çalışmaya katılmalıdır. Akademi gibi Cemiyetlerin üye sayısı hep az olduğundan, hiç birinin çalışmaları böyle geniş bir projeyi kapsayamaz. Almanya, İngiltere, İtalya ve

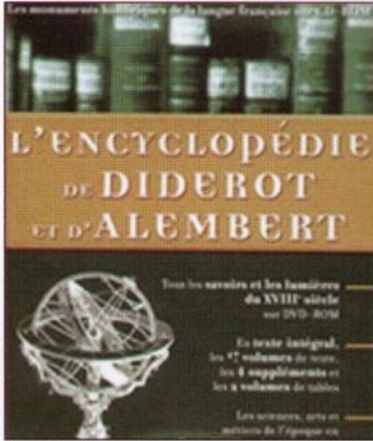
diğer ülkelerin Büyük Üstatları, Kardeşliğimizin üyesi olan tüm bilginlerle zanaatkârları birleşmeye ve birlikte bir Liberal San'atlar ve Faydalı Bilimler Evrensel Lügatının hazırlanmasına gerekli malzemeleri sağlamak üzere çalışmaya davet etmektedirler. Yalnızca teoloji ve politika bu çalışmanın dışında tutulacaktır. Böyle bir çalışmaya Londra'da başlanmıştır (burada Ramsay Royal Society'den Ephraim

Ramsay

Chambers'in* yayınladığı ansiklopediye atıf yapıyor). Kardeşlerimizin müşterek çalışması sayesinde bir kaç yıl içinde sonuç alınabilecektir. Bu çalışmada teknik kelimelerle etimolojileri izah edilmekle yetinilmeyecek, her bilim ve

sanatın tarihçesi ile çalışma prensipleri de anlatılacak. Bu yoldan giderek, tüm ülkelerin ışıkları tek bir eserde toplanabilecek. Bu eser, asıl sanatlarda bulunan her türlü güzel, büyük, aydınlık ve sağlam öğeleri bünyesinde toplayan bir Evrensel Kütüphane gibi olacaktır. Bu eser her yüz yılda, ışıkların artmasıyla büyüyecek ve her yönde gelişme arzusunu, güzel ve faydalı şeylerin tadı ile sevgisini yayacaktır..."

1751 – 1774 yıllarında yayınlanan ünlü Fransız Ansiklopedisi "Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers" (bilim, zanaat ve mesleklerin akıl süzgecinden geçirilmiş – yani dogmalardan arındırılmış – lügatı) halk dilinde yazılmış, Chambers'in ansiklopedisinden esinlenen, bilimsel ve

ANSİKLOPEDİ

felsefi kolektif bir eserdir. Ansiklopedi, teknik açıdan bilgilendirici ve felsefi yönleri öne çıkaran, 17 cilt in folio metin, 11 cilt şekilden oluşmaktadır, 1777 yılında 5 ek ve analitik metin içeren 2 cilt külliyata ilâve edildi. Ansiklopedinin yönetimi 21 Ocak 1746'da yapılan ön anlaşmadan sonra 16 Ekim

1747 yılında Diderot ile d'Alembert'e emanet edildi. Ekim 1750'de dağıtılan broşürlerle ilân edilen Ansiklopedi'nin ilk cildi 28 Haziran 1751'de yayımlandı. Royal Society üyesi Şövalye Louis de Jaucourt, Diderot'nun daveti üzerine çalışmalara katıldı. Mali güçlüklerle karşı, Çarıç

* Royal Society üyesi Ephraim Chambers (1680 – 1740) 1728 yılında Cyclopaedia or Dictionary of Arts and Sciences (Ansiklopedi veya Sanat ve Bilimlerin Evrensel Lügatı)

adını verdiği eserini, 1728 yılında abonman usulü dağıtımla yayınlamaya başladı. Bu eser d'Alembert ve Diderot'nun Ansiklopedisinin temel kaynağını oluşturmuştur.

2. Katerina Diderot'ya çalışmaların Rusya'da devam etmesini önerdiyse de, Diderot bu teklifi reddetti. Son 10 cilt Aralık 1765'te tamamlanabildi. 28. cilt 1772'de yayınlandı, Eser İtalya, İsviçre ve Fransa'da birkaç kez tekrar edite edilerek basıldı.

Ansiklopedinin motor ve redaktörleri Diderot ve d'Alembert, bilimsel yazılarda başlıca Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Jaucourt ve de Prades gibi bilim adamlarının önemli katkıları olmuştur. Ansiklopedinin dağıtımını mali destek veren ve çoğu Mason olan abonelere ulaştırılmak şeklinde olmuştur.

Eserin giriş nutku (Discours Préliminaire) Ansiklopediyi şöyle tarif eder: "Tüm veçheleriyle insan aklı gayretlerinin genel tablosu". (Tableau général des efforts de l'esprit humain dans tous les genres). Eserde özellikle mekanik zanaatlar ve meslekler geniş yer verilerek zanaatkârın onuru ile toplumdaki yeri yüceltilmektedir. Gerçekçi ve pratik bir ruhla kaleme alınan eserde insan kâinatın şeklini etkileyebilecek nitelikleriyle gösterilmeye çalışılmıştır. Ancak, insanın bunu başarabilmesi için akıl ve hikmeti (raison) ile din, politika ve ahlâkı kontrol altına alarak ön yargılarından kurtulmalıdır. Akıl ve hikmet'in dogmaya üstünlüğü vurgulanırken, Kilisenin sansürüne hedef olmamak için, bazı büyük makalelerde Hıristiyan dogmalarına uyum varmış gibi gösterilirken, muhtelif yazılar arasında iktibaslar yoluyla en ileri

fikirler desteklenmiştir. Böylece, Ansiklopedi, tarz olarak, 18. yüzyılın sürekli sansürün tehdidinde olan edebiyatının da bir aynası olmuştur.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Diderot ve d'Alembert'in ansiklopedisin-

den önce İngiltere'de Ephraim Chambers'in *Cyclopaedia or Dictionary of Arts and Sciences* 1728'de, onu takiben de Mason olan Panckouke'un (1736 – 1798) ansiklopedisinin yayınlandığını not edelim. Nihayet, 18. yüzyılda

Voltaire, Duclos ve Marmontel Kardeşlerin Fransız Akademisi'nin adına yayınladıkları *Dictionnaire de l'Académie Française*'in ve *Voltaire'in Dictionnaire Philosophique*'inin (Felsefe Lügatı) de Aydınlanma'ya önemli katkıda bulunduğunu ifade etmek istiyorum.

İngiltere'de 1726 - 1729 yıllarında yaşayan Voltaire, bu ülkede Kral sarayında, Kraliyet Bilimler Akademisi'nde ve Hürmasonluk'ta kilit görevlerde olan Newton'cu Aydınlanmacılarla tanışmıştı. Margaret C. Jacob, "The Radical Enlightenment: Pantheists, Freemasons and Republicans" adlı tezinde, bu Aydınlanmacılara "Radikal Aydınlanmacılar" adını vermişti. Radikal Aydınlanmacılar, Baruch Spinoza'nın ve Giordano Bruno'nun etkisinde olan Felemenk Cumhuriyetçileri, o ülkeye sığınmış Fransız Protestan düşünürleri ve Mason yayıncılarla çok yakın ilişkiler içindeydi. Voltaire'in Aydınlanmaya en büyük katkısı Newton'cu Aydınlanmayı İngiliz köklerinden soyutlayarak, İngiliz bilimi ile parlamentoda seçimle gelen partiler arasında muhalefetin de temsil edildiği meşrutî devlet yönetimini "Evrensel Aydınlanma'ya model" olarak göstermiş olmasıdır. Voltaire, Cumhuriyetçiliğin pratikten uzak olduğunu iddia ederek meşrutiyeti öneriyor ve Newton'cu mekanik biliminin

evrenin tüm sırlarını izah edebileceğini ileri sürüyordu. Bu arada Panteistlerle materyalistlere karşı da cephe alıyordu.

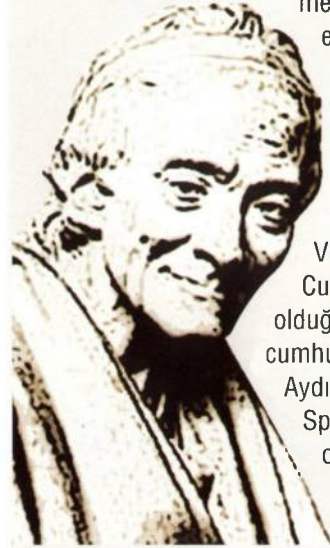
Voltaire Felemenk Cumhuriyetine yapmış olduğu ilk ziyaretlerinde cumhuriyetçiler, Newton'cu Aydınlanmacılar, Spinoza'cılarla tanışmış, onların etkisinde 1726 yılında

Lahey'den Londra'ya geçmişti. Margaret C. Jacob'a göre, Voltaire İngiltere'ye geçmemiş olsaydı Aydınlanma hareketi bu denli güçlü ve etkili olamayacaktı. 1726 yılında Başbakan Walpole'e tanıştırmış, Newton'cuların ileri gelenleri ile yakın ilişkiler kurmuş ve hükümetin korumasına alınmıştı. Voltaire'in "La Henriade" adındaki epik eseri Kral 1. George'e ithaf edildi (1728). Metin mutlakiyeti temsil eden Fransa Kralı IV. Henri'nin

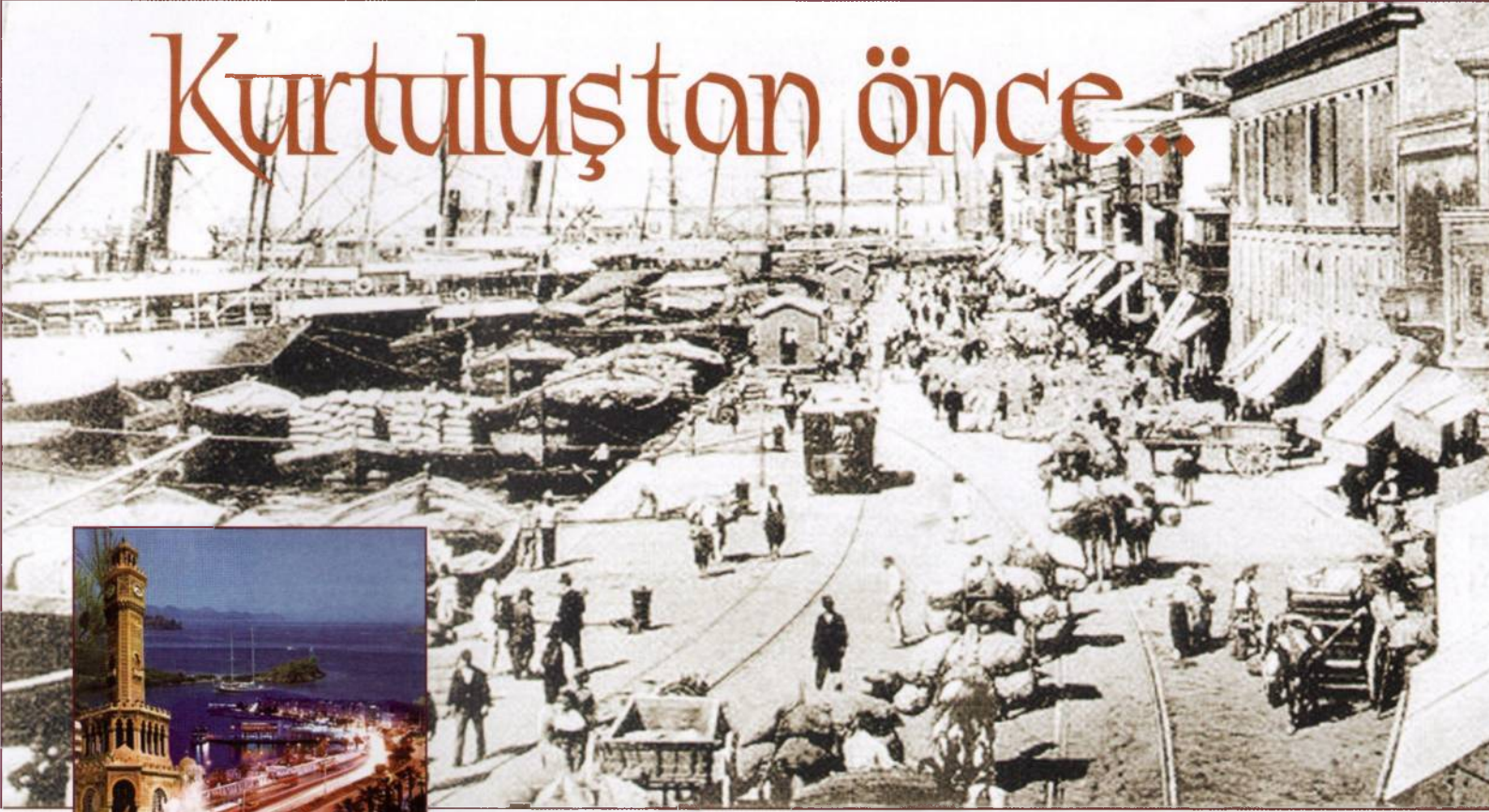
(1598 – 1610) yönetimi ile tolerans ve Aydınlanmaya adanmış İngiliz meşrutî monarşisi arasında kıyaslama yapan epik bir şiiirdir. Şiirin ana teması **totaliter rejimde büyü ve dinsel fanatizmin öne çıkararak halkın isyan etmesine sebep olduğu ve politikaya düzen ve istikrarı ancak yeni mekanik bilimlerin getirebileceği** hakkındadır.

Voltaire tarafından yorumlanan Newton'cu Aydınlanma, Batı Avrupa'da bilimsel düşüncenin güçlü bir şekilde uygulanmasını sağladı. Aydınlanmanın yayılması Mason Locaları ile Mason yayıncıların yoluyla oldu. Newton'cular yehi geliştirdikleri tüm dinlere toleranslı yaklaşarak mekanik dünya felsefesinde, Tanrı'ya Evrenin Ulu Mimarı adını verdiler. 1720'li yıllarda Felemenk Cumhuriyeti ile İngiltere'de Masonlarla bu denli yakın temasta yaşayan Voltaire için, o yıllarda tekris olduğunun tahmini de yürütülmektedir. Bu sav yaşamının sonuna doğru Paris'te gözleri açık olarak gerçekleştirilen tekris merasiminde, gözlerinin bağlanmamasının bir izah tarzıdır.

Aydınlanma'nın temeli Ansiklopedi'nin başlatılması ve hazırlanmasında, Voltaire'in Diderot ve d'Alembert'e büyük katkısı olmuştur.

Kurtuluştan önce..

İzmir'deki Yabancı Localar

9 Eylül 1922'de İzmir'in kurtuluşundan evvel İzmir'de yabancı obediyanlara bağlı birçok Loca faaliyet göstermekteydi. Bu Locaların büyük bir kısmı İzmir'in kurtuluşundan sonra faaliyetlerini durdurmuş, bazıları ise faaliyetlerine devam etmiştir. Bu çalışma, Kurtuluş'tan önce İzmir'de faaliyet gösteren ve yabancı obediyanlara bağlı Localar ile ilgilidir. Çalışmada Kemalettin Apak, Celil Layiktez, Abdurrahman Erginsoy Kardeşlerin çalışmalarından yararlanılmıştır.

Bülent Şenocak

İskoçya Büyük Locası kayıtlarına göre, Osmanlı topraklarında geçerli bir yetki ile kurulan ilk Loca, 3 Şubat 1748 tarihinde, Halep'te Konsolos Alexander Drummond tarafından kurulan Locadır. Fakat başka bir kaynaktan, Drummond'un Londra Imperial Magazin'de 1760'da yayınlanan bir mektubundan İzmir'de 1745'de bir Locanın kurulduğunu öğreniyoruz¹. İzmir'de kurulduğu bilinen ikinci Loca ise, 1768'de Marsilya Ana Locası'ndan aldığı yetki ile kurulan "Saint Jean d'Ecosse de la Parfaite Union" Locası'dır. Manuel

General de la Franc-Maçonnerie adlı esere göre, İzmir'de, 1786'da Genova Grand Orient'ine bağlı olarak "La Victoire" Locası çalışmıştır². Celil Layiktez kardeşin Mimar Sinan Dergisi'nde çıkan bir makalesinde ise, 1786'da İzmir'de var olduğu belgelenen ilk Mason Locası'nın, Fransız Masonluğu'ndan berat alarak Türkiye sınırları içinde faaliyet gösteren "Les Nations Réunies" (Birleşmiş Milletler) Locası olduğu belirtilmektedir. Makalede Locanın kuruluş tarihi hakkında şöyle denilmektedir; "İslam Ansiklopedisi'nin İzmir ile

ilgili bölümünde; 1778 yılının Temmuz ayının 3. ve 5. günlerinde İzmir'de bir deprem ve bunun sonucunda büyük bir yangın meydana geldiği kayıtlıdır. İlk patentin bu yangında yitirilmiş olması olasılığı güçlüdür. Sonuç olarak, 'Les Nations Réunies' Locası, en erken 1751, en geç

(1) Celil Layiktez, a.g.e., s.8

(2) Abdurrahman Erginsoy, Türkiye'de Masonluğun Doğuşu, s.6 ; Kemalettin Apak, Ana Çizgileriyle Masonluk Tarihi, s.41. Kemalettin Apak, bu Locanın kuruluşunun 1789-1807 olduğunu yazmaktadır.

1778 tarihleri arasında kurulmuş olmalıdır.³ 24 Haziran 1819 tarihinde bu Locanın Üstadı Muhterem'i Jacques Dutilh, Locanın diğer üyelerinin de imzaları bulunan bir dilekçe ile Fransa Büyük Doğusu'na (Grand Orient de France) başvurmuş ve Marsilya'da kurulu "Saint Jean d'Ecosse" adlı Locadan 22 Mart 1786 tarihli bir beratları bulunduğunu ancak Fransız Devrimi nedeniyle birçok Loca gibi kendi Localarının da faaliyetini durdurmak zorunda kaldığını bildirmiştir. "Les Nations Réunies Locası", Fransa Büyük Locası İnceleme Komisyonu'nun olumlu raporu sonucunda, 1819'da Fransa Büyük Locası'ndan yeni bir berat alarak etkinliklerine başlamıştır.

26 Aralık 1823 tarihinde Loca, bir kez daha Fransa Büyük Locası'na başvurmuş, "Küçük Asya Büyük Ana Locası" niteliği ile tanınmayı ve "Philadelphes" adı ile bir Şapitr kurma iznini istemiştir. Locanın, 1819'da aldığı berat nedeniyle, doğuya yolculuk eden masonların uğrak yeri olması ve yörede başka Loca bulunmaması nedenlerine dayanarak, Fransa Büyük Locası İnceleme Komisyonu bu istekleri olumlu karşılamış, yeni izin ve beratlar vermiştir.⁴

Kırım Harbi'nden itibaren

II. Mahmut Döneminde Masonluk yasaklanmış, fakat daha sonra Kırım Harbi (1856) zamanında Türkiye'ye gelen İngiliz, Fransız ve Piemonte'li yabancı askerler nedeniyle, İmparatorlukta Masonluk tekrar çok hızlı bir gelişme göstermiştir. 1856'dan itibaren İngiltere, Fransa, İtalya, İskoçya, İrlanda ve Almanya Büyük Locaları'ndan aldıkları beratla İstanbul, İzmir, Efes ve Beyrut'ta birçok Loca kurulmuştur. İlk yabancı Büyük Loca ise, Fransız obediyanına bağlı olarak 1857'de İzmir'de kurulan "Grande Lodge de Turquie"dir. Bu büyük Locaya bağlı olarak her biri ayrı dilde altı Loca bulunmaktaydı. Üyelerinin çoğunun geçici görevle İzmir'e gelen yabancı görevliler olması nedeniyle, bu Localar kalıcı olamamıştır.⁵

Bu dönemde İngiliz Büyük Locası'na bağlı olarak çalışan yedi Loca bulunmaktaydı. Bunlar sırasıyla Homer, La Victoire, Saint-John, Dekream, Saint Georges, Sion ve Emlensian Localarıdır. Homer Locası 806 No. ile 7 Ağustos 1863'de patent almış, 1860'da kurulmuş, 1908'de ise faaliyetine son vermiştir. Diğerleri ise, 1894'de faaliyetlerine son vermiştir.⁶ Bu arada, Celil Layıktez'in kitabında bahsettiği, 12 Ekim 1861 tarihli "Freemasons Magazine and Masonic Mirror" gazetesinden, o tarihlerde Homer Locasının Üstadı Muhterem'inin Hyde Clarke olduğunu⁷ ve yine aynı kitaptan, Clarke'ın 1862'de, Bölge Büyük Üstat Kaymakamı olarak tayin edildiğini öğreniyoruz.⁸ Kemalettin Apak, Homer Locası'nın

lokalinin Frenk mahallesinde, Constant pasajının nihayetindeki gayet büyük bir binada olduğunu, bu binada çok geniş salonların bulunduğunu, lokalde zaman zaman balolar verildiğini, bu balolara Masonlar ve ailelerinden başka Mason olmayanların da davet edildiğini belirtmektedir. Yine, aynı yazıda, 1876 yılında bir eğlencenin sonunda, Loca üyelerinin içkiyi fazla kaçırpı ertesi sabah önlükleriyle başta Loca sancağı olmak üzere sokaklarda dolaştığını, bu işe karışmamış olanlar tarafından muhtemelen İngiltere'ye yazı yazıldığını ve İngiliz Obediyanı tarafından Locanın çalışmalarının durdurulduğu yazılmaktadır. Ayrıca, bu Locanın bu tarihteki Üstadı Muhterem'inin Thomas Hall adında bir İngiliz olduğu belirtilmektedir.⁹ Thomas Hall Kardeşin fotoğrafı halen İzmir Lokalimizde bulunmaktadır. Homer Locası, genellikle İngilizlerden oluşmaktaysa da, Türkler, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler de bulunmaktaydı.¹⁰

Angelo Iacovella, "Gönye ve Pergel" isimli kitabında, İtalyan Masonluğunun İzmir'de çok hızlı bir gelişme gösterdiğinden bahsediyor ve şöyle devam ediyor: "Tüm Risorgimento boyunca, bu Ege kentinin politik ya da apolitik İtalyan diyasporasının ayrıcalıklı varış noktalarından biri olması boşuna değildi. 1864 yılı içinde, Bolognalı Anacleto Cricca, İzmir Maşrıkı'nda Stella Jonia (İyonya Yıldızı) adlı İtalyan kökenli ilk mahfilin temellerini attı. İyonya Yıldızı'nın kuruluşundan sonra, biri Manisa'da ve üçü de İzmir'de olmak üzere dört yeni mahfil (Loca) daba kuruldu. Manisa (İtalyanca adı Magnesia) daki Loca ilginç bir şekilde,

kurucusu Anacleto Cricca'nın adını taşıyordu, (Anacleto a Magnesia). İzmir'dekiler Fenice (Anka) (1867), Orbaniye (1868) ve Armenak (1872) adlarını almışlardı. Bu Localardan birincisi Rumlara, ikincisi Türklere, üçüncüsü de Ermenilere yönelikti".¹¹

Iacovella'nın, Anacleto Cricca'dan aktardığına göre, bu üç ayrı Loca "işleri kolaylaştırmak, değişik dillerin neden olduğu güçlükleri ortadan kaldırmak, sürekli ve yinelenen çeviriler yüzünden zaman kaybını önlemek için" oluşturulmuştur.¹²

Anadolu'daki Osmanlı uyruklular, İtalyan Masonluğunu, her yerde olduğundan çok daha iyi karşılamışlardı. Cricca, Büyük Üstat Giuseppe Mazzoni'ye gönderdiği raporda bu konudan şu şekilde söz etmekteydi: "Şunu da belirtmek isterim ki, İzmir Maşrıkındaki İtalyan mason ailesinin üyeleri içinde tüm uluslar temsil ediliyor ve bu üyelerden yalnızca dokuzu, evet dokuzu, İtalyan uyrukludur." Rivista della Massoneria Italiana dergisinde ise bu ilişkiye şu sözlerle değinildiğinden bahsetmektedir: "Kuruluşumuzun bu yörede büyük ilerlemeler kaydettiğini söyleyemeyiz, bununla birlikte yardım konusunda kısırlı kalmadığımız da bir gerçektir, çünkü balkın uğradığı felaketler karşısında mutsuzların imdadına ilk koşan, onlara ilk yardım elini uzatan her zaman ve her yerde İtalyan Masonluğu idi."¹³

1909-1922 yıllarında faaliyet gösteren yabancı obediyanı bağlı Localar şunlardı: Fransız Grand Orient'e bağlı olarak Rumca çalışan Meles Locası, İtalyan Obediyanına bağlı olarak çalışan I.Mille ve Union Locaları, Macar Obediyanına bağlı çalışan Zoroaster Locası, Yunan Obediyanına bağlı çalışan İoni Locası. İoni Locası İzmir'in işgalinden hemen sonra faaliyete başlamış ve İzmir'in kurtuluşundan sonra da kapanmıştır.¹⁴

(3) Celil Layıktez, 18. Asrın Ortalarında İzmir'de Kurulan İlk Loca: Les Nations Réunies, Mimar Sinan Dergisi S.13, s.19-20

(4) Celil Layıktez, a.g.m., s.20-21

(5) Celil Layıktez, a.g.e., s.17

(6) Celil Layıktez, a.g.e., s.44

(7) Celil Layıktez, a.g.e., s.30-31

(8) Celil Layıktez, a.g.e., s.38

(9) Kemalettin Apak, Ana Çizgileriyle..., s.42-43

(10) Ernest Bon, La Franc-Maçonnerie à Smyrne, Constantinople, Imprimerie Française, 1928'den akt. Henri Nahum, a.g.e. s.136

(11) Angelo Iacovella, Gönye ve Hilal, İttihad Terakki ve Masonluk, s.19-21

(12) Angelo Iacovella, Gönye ve Hilal... s.21

(13) Angelo Iacovella, Gönye ve Hilal....., s.21-23

(14) Abdurrahman Erginsoy, a.g.e., s.70

Erkekler dünyası'nda köşe taşı Bizim Gülçin Hanım...

Osman Balcıgil

Her zaman yaptığımız gibi, merdivenleri sessizce tırmanıp ya da isterseniz asansörden çıkıp, ayaklarımızın ucuna basarak, huzur içinde süzülelim Kütüphane'mize...

Bakalım, Gülçin Hanım'ın bize ayıracak vakti var mı?

Var. Gülçin Hanım'ın bize ayıracak vakti her zaman var. Çünkü O bizi seviyor...

Neden mi seviyor? Şundan:

"Buradaki insanlar çok sıcak. Hepsi kültürlü insanlar. Müzikle, sanatla, tarihle ilgileniyorlar. Bu tür konularla ilgilenen insanlar sıcak, konuşkan, saygılı, bilgili, mütevazı olurlar..."

20 yıl kadar önce...

Yıllardan 1986'dır.

Günlerden bir gün, Gülçin Hanım'ın telefonu çalar. Reşit Ata Kardeşimiz aramaktadır Gülçin Hanım'ı. Kendisini tanıtır, telefon numarasını Yusuf Nomal Kardeşimiz'den aldığını söyler ve ekler **"Bir Kütüphanemiz var. Burada çalışmak ister miydiniz?"**

Gülçin Hanım'ın hafızası gerilere, Topkapı Müzesi günlerine gider. Müze'nin Müdürü Hayrullah Örs'ün aynı zamanda Masonlar'ın Üstad-ı Azamı olduğunu öğrendiği günlere...

Kendi tabiriyle, **"küçük bir kızdır"** o zamanlar... Eşi Topkapı Sarayı Müzesi'nin Silah Bölümü'nde çalışmaktadır... Gülçin Hanım bir gün Hayrullah Örs Büyük Üstad'ın Mason olduğunu öğrenir... Nasıl da korkmuştur Örs Üstad'ın Mason olduğunu öğrenince... Öğrenir öğrenmez eşine **"Sen de Mason olmazsın değil mi Ünsal?"** demiştir gayrı ihtiyarî...

Ashında, Gülçin Hanım'ı hepimiz tanıyorsunuz... Masonik bir araştırma yapacaksanız eğer, ilk durağınız olan Nur-u Ziya'daki Kütüphane'mizde sizi güler yüzüyle karşılayıp, bir anda önünüze onlarca kaynak koyan Hanımefendi'den söz ediyorum. İsterseniz gelin bu kez birlikte ziyaret edelim Gülçin Hanım'ı... Ve bu kez amacımız biraz farklı olsun...

Neden öyle demiştiniz diye sorulduğunda, **"küçük bir kızdım, Masonlar'la ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Söylentilerden**

etkilenmişim herhalde" der Gülçin Hanım...

Gülçin Hanım'ın kaybettiği eşi Ünsal Bey de, bugün yetişkin bir genç olan oğlu Çağrı da Mason olmaz. Eşinin Mason olmamasını, teklif edilmemiş olmasına, oğlunun ise bilgisayarla çok iç içe olmasına yorar.

İki aydın insan...

Az önce sözünü ettiğimiz telefon gelinceye kadar, aradan epey zaman geçmiştir...

Gülçin Hanım büyümüş, bir evlât dünyaya getirmiş ve Topkapı Sarayı'ndan sonra İstanbul Üniversitesi'nde görev yapmaya başlayan ve Doçent olan Sevgili Eşini kaybetmiştir...

Kendisi de Verem Savaş Derneği'nin Kütüphanesi'nde çalışmıştır bu arada... Tam 13 yıl...

Sonra ara vermiştir işine. Amacı oğlu Çağrı'yı büyütmektir...

Eşini kaybettikten sonra, oğlunu büyütmek için para kazanması gerekmektedir...

Reşit Ata Kardeşimiz telefonun öbür ucunda cevap beklerken, Gülçin Hanım'ın aklından bütün bunlar geçer...

Ve **"Evet"** der Kardeşimize.

Gülçin Hanım'ı ve Eşi Ünsal Bey'i Topkapı Sarayı günlerinden hatırlayan Kardeşlerimiz bakın neler söylüyorlar kendisi ve eşiyile ilgili olarak:

"İkisi de sanata tutkun, kültürlü insanlardı. Her açıdan birbirlerine çok yakışıyorlardı. Memur maaşıyla geçiniyorlardı. Kısıtlı bir bütçeleri vardı. Aybaşında bir liste yapar, hangi tiyatroya, hangi sinemaya gideceklerini, hangi kitapları

"Hâlâ Tefekkür Hücreniz'i görmüş değilim. Ama içeri kitaplardan biliyorum."

alacaklarını, hangi sergileri ziyaret edeceklerini ve paralarının bütün bunlara yetip yetmeyeceğini hesaplarırdı... İki aydın insan..."

Gülçin Hanım İstanbul Üniversitesi'nin Sanat Tarihi Bölümü'nden mezun olduktan sonra Verem Savaş Derneği'nin kütüphanesinde çalışır.

Verem Savaş Derneği'nin Kütüphanesi de, daha sonra gördüğünde "dehşete kapıldım" diye ifade edeceği Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın Kütüphane'sinden farklı değildir çalışmaya başladığında...

Verem Savaş Derneği'ne, sağa sola savrulmuş kitaplar, broşürler ve dokümanlardan oluşan bir enkaz devrıldıktan sonra, 13 yıl içinde gerçek bir kütüphane hediye eder Gülçin Hanım.

Yaptığı işin önemi Kardeşlerimiz'in dikkatini çekmiştir...

Nur-u Ziya'nın kütüphanesinin de tıpkı Verem Savaş'ın kütüphanesi gibi

küllerinden yeniden doğması gerekmektedir. Gülçin Hanım bu iş için biçilmiş kaftandır...

Reşit Ata Kardeşimiz de bunun için aramaktadır kendisini...

Gülçin Hanım kendisine teklifte bulunduğu günle başladığı gün arasındaki dönemi şöyle özetler:

"Reşit Ata Beyefendi'ye 'olur' dedim. 'Benden haber bekleyiniz' dedi. 6 ay sonra aradı. 'Sakın vazgeçtiğimizi düşünmeyin, sizi yakında arayacağız' dedi. Bir kaç kere daha telefonda konuştuk ve nihayet 22 Ağustos 1988'de resmen işe başladım. Yani, işe alınmam yaklaşık iki yıl sürdü."

Durum felâketti...

Gülçin Hanım'ın kütüphanede işe başladığı günlerde, bugün Parvi olarak kullandığımız bölüm kütüphaneye ayrılmıştır. Ve durum tek kelimeyle **"felakettir"**.

Bakınız nasıl hatırlıyor o günleri
Gülçin Hanım:

"Durum felaketti ama gözüm korkmadı. Çünkü Verem Savaş'ta da aynı şey başıma gelmişti. Kollarımı sıvayıp girişmem gerekiyordu, ben de öyle yaptım. Önceleri anahtarı Selma Hanım'dan alıyordum. Ama bu uzun sürmedi. Çünkü benim çok işim vardı ve hep geç çıkmam gerekiyordu. Herkes gittikten sonra, kediyi kucağıma alır, başlardım çalışmaya... Önce bir kartotek sistemi oluşturduğum... Sonra kitapların içinden konu başlıklarını yakalamaya başladım... Giderek kitapların içerisini keşfetmeye başladım..."

Amacım, bu konularda çalışacak olanlara uygun malzemeyi yerli yerine koymaktı. Bunun için de malzemeyi tanımam gerekiyordu. Ama siz de biliyorsunuz, bu dış dünyadan gelen bir insan için çok da kolay bir iş değil. Buna karşılık, benim bilgilerim ve buradaki bilgiler bazen birbiriyle çakışıyordu... Ben de Sokrates'i biliyordum, burada da ondan söz ediliyordu..."

Peki hiç mi merak etmedi Gülçin Hanım Masonlar'ın burada ne yaptığını? Üstelik dış dünyada üzerinde bunca konuşulan, dedikodu üretilen, spekülasyonlar yapılan bir kurumun tam kalbinde bulunurken?

"Bir gün bir Kardeşiniz Mabetleri dolaştırdı... Her şey yerli yerine daha çok oturmaya başladı zihnimde. Ay, güneş, Jakin ve Boaz sütunları... Tecessüsten hoşlanmam. Eğer bir Kardeşiniz dolaştırmasaydı, gidip bakmazdım bile Mabetlerinize... Hâlâ Tefekkür Hücreniz'i görmüş değilim. Ama içeri kitaplardan biliyorum."

Keşke hepimiz Masonluğu Gülçin Hanım kadar ve "sadece" kitaplardan bilebilsek...

Onun hepimize sorduğu şu **"Nasıl bir şey hazırlamayı düşünüyorsunuz? Etraflı bir şey mi, şöyle bir şey mi?"** sorusunun künhüne varabilsek...

Erkekler dünyasında önemli bir köşe taşı olduğunuz için, teşekkürler size
Gülçin Hanım...

Masonluk, Satranç II

Gens una sumus

Tesviye dergimizin 69. sayısında Masonluk ve satrancın müştereklerini ele almaya çalışmışım. Disiplinlerin birbirine olan benzerliklerini umut verici buluyor ve dergimizin bu sayısında satranç disipliniyle Mesleğimizin benzerliklerini incelemeye devam ediyorum.

Kuvay Sanlı

Masonlukla satranç arasındaki temel bir benzerlik, her ikisinin de içeriğinin spekülâtif nitelikte oluşudur. Satranç tahtasında yer alan taşların ve hareketlerinin gerçek hayatta birebir karşılıkları yoktur. Açılış safhasının teorik hamlelerini, oyun ortası kombinezonlarını, mesela bir kale finalini, rok hamlesini veya vezirin bir piyonu alışıını, günlük yaşantımızda bulamayız. Tüm bunlar sadece satranç tahtası üzerinde gerçekleşir. O halde, tüm bu olup bitenler anlamsız mıdır? Spekülâtif

içerikten ne anlıyoruz? Satranç sporunun ve Mesleğimizde yaptığımız çalışmaların faydalarını, böylelikle spekülâtif çalışmanın anlamını, her ikisinin dışında bir sahadan vereceğim örnekle açıklamaya çalışacağım.

Russell Mahkemesi diye anılan girişimin tam adı, Russell Savaş Suçları Mahkemesi'dir. Bu mahkeme bildiğimiz mahkemelerden farklıdır. Yargı devlet tekelinde kabul edilir. Yargısal faaliyetler

devlete bağlı organlarca da icra edilir. Russell Mahkemesi, bir devlet yargısı değildir, anladığımız anlamda bir mahkeme de değildir. Bir grup entelektüel tarafından, ABD'nin Vietnam'da işlediği insan hakları ihlallerinin araştırılması ve ortaya konulması amacıyla 1960'ların başlarında kurulmuştur. Başlı adından da anlaşılacağı gibi ünlü İngiliz düşünür Bertrand Russell çekmiştir. Russell'in bu girişimdeki yol arkadaşlarından birisi de,

gene ünlü bir düşünür olan Fransız Jean Paul Sartre'dır. Russell Savaş Suçları Mahkemesi'nin Fransa'da faaliyete başlayabilmesi için Jean Paul Sartre tarafından yapılan başvuru, dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Charles De Gaulle tarafından reddedilmiştir. General De Gaulle; adaletin ancak devlet kaynaklı olabileceği ve böyle bir mahkemenin kararlarının icra kabiliyetinin olmadığından bahisle Sartre'nin teklifini anlamsız ve kabul edilemez bulmuştur.

1967 yılında Stockholm'de mahkemenin ilk oturumunda konuşan Sartre, şu minvalde bir konuşma yaparak, yıllar sonra General'e de yanıt vermektedir: Bir bağımlılığımızın olmayışı bizi güçsüz kılıyor gibi görünse de, asıl gücümüzü bu bağımsızlıktan almaktayız. Gerçeği ortaya koymamızın önünde bir engelimiz yoktur. Gücümüz güçsüzlüğümüzden kaynaklanır. Bizim kolluk kuvvetlerimiz olmayabilir. Kararlarımızın uygulanabilirliği de olmayabilir. Yoktur da. Ancak Amerika'nın ve dünyanın her yerinde görev yapan, uygulanabilir kararlar alan yargıçlar insandırlar. İcra kabiliyeti olan pozisyonlarda bulunanlar, insandırlar. Biz, insanların bilinç düzeyine, aklına sesleniyoruz. Alacak olduğumuz kararların gerçekliği ve evrenselliği bizim gücümüzdür.

Uzunca bir konuşmasından özet bir anlatımla aktarmaya çalıştığım düşünceleriyle Sartre, anlamlı bir vurgu yapmaktadır: Gerçek ve evrensel olanın tüm zihinlerde benimsenmiş olmasından daha büyük bir güç herhalde yoktur.

Bu yazının başında ifade ettiğim, "disiplinlerin birbirlerine olan benzerliklerini umut verici buluyorum" düşüncemde yer alan umudu karşılayan; yarınlarda bir kolektif aklın var olabilmesi ve her bireyin, bu kolektif akla katkı sağlayabildiği bir iletişim düzeyidir.

Spekülatif çalışmaların bir büyük önemini daha ortaya koyabilmek açısından şu görüşümü paylaşmak istiyorum: Herhangi bir disiplinin, bireye kazanımlarını değerlendirme noktasında, ölçüt ne olmalıdır? Hatta disiplinlerin

faydalarını birbiriyle karşılaştırmak mümkün olabilir mi? Bu soruyu şöyle yanıtlayabiliyorum; kazanımların, o disiplinin haricinde, bir başka sahaya nasıl yansıdığı, ne miktarda ortaya çıktığı ve kullanılabilirdiği belirleyicidir. Satranç oyunu, tahtada yedi, sekiz hamlelik kombinasyonun bulunmasından ötürü değil, o muhakeme yeteneğinin başka sahalarda kullanılacak olmasından ötürü önemlidir. Satranç, bu bilinç düzeyine bireyin taşınmasında, etkili bir araç olduğu için değerlidir. Mesleğimiz, üslendiği fonksiyon bakımından "bütünüyle" bu yüklem nesnesidir.

Şimdi satranç oyununun biraz daha derinlerine inelim. Bir hamle, mesela piyonun e2 karesinden e3 karesine sürülmesi. Ustanın piyonu bir kare ileri sürmesi sadece piyonun üslendiği anlamla mı ilgilidir? Elbette hayır. Piyon: tahtadaki tüm mevcut taşlar, bu taşların yerleşimi, birbirleriyle olan ilişkileri bütününde, pozisyonun gereği olarak bir kare ileri oynanmıştır. Piyon, tahtadaki tüm anlamları üslenerek bir kare ileri gitmiştir. Bu üslenilen anlamı, Karl Marx'ın "İçinde yaşadığımız atmosfer, her birimizin sırtına 400.000 okkalık bir güçle bastırıyor, ama hissediyor musunuz onu?" vurgusunda bulabiliriz. Piyon e2 karesinden e3 karesine gelmiştir ve bir önceki pozisyonda yüklediği anlamla yüklü değildir artık. Yeni bir pozisyonda, yeni bir anlam kazanmıştır.

Değişen anlam, piyonla sınırlı değildir. Piyonun e3 karesindeki pozisyonuyla,

tahtadaki tüm taşların üslendikleri anlamlar değişmiştir. Ve usta artık bu yeni pozisyonu değerlendirmek durumundadır. Satranç tahtasındaki her hamleyle, taşların anlamları değişikliğe uğrar. Tüm taşlar ve tahtadaki tüm kareler birbirleriyle sürekli bir etkileşim içerisinde. Üslendikleri anlamlar da, bu etkileşimle sürekli bir değişiklik içerisinde. Usta tahtayı böylesi bir değişim sürecinde okur.

Satranç oyununda hamlelerle değişen yeni anlamlar, çoğunlukla bir önceki anlamla ilişkilidir. Oyun böylesi bir bütünsellik içerisinde. Ancak, kimi zaman öyle bir an gelir ve öyle bir hamle oynanır ki tahtada, taşların bir önceki pozisyonundaki değerleri, tanımları, tamamıyla değişir. Tahtada bir *yenilik* vardır ve satranç ustası önceki pozisyonundan kalma değerlendirmeler içerisinde olmamalıdır artık. Oyun, böylesi farklılıklara her an için gebe. Satranç ustası oyunu ilmi gibi örer; tez-anti tez ilişkisinde bir senteze varırken, kimi zaman tahtada oluşan pozisyonu bu ilişkilendirmenin ötesinde değerlendirebilmelidir. Tahtada artık bir yeni *paradigma* vardır. Ve oyun bu yeni paradigmanın üzerinden inşa edilir.

Paradigmanın işaret ettiği; bir büyük değişimdir. Paradigma, bir önceki yorumlamanın geçersizliğini ortaya koyar. İrili ufaklı paradigmlar toplumsal yaşantımızda, tarihsel süreç içerisinde karşılık bulmuştur. Toplumsal olaylara bakışımız zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. Bir konuya 16. yy'daki hakim bakış, bugün büyük değişikliklere uğramış olabilir. Bunun nice örneklerini sanırım kolaylıkla verebiliriz.

Mesleğimiz için de böylesi bir durum söz konusudur. Geleneklerine sıkı sıkıya bağlı bir disiplin için, paradigma kavramı nasıl bir anlam yüklenebilir? Operatif Masonluktan Spekülatif Masonluğa geçişin, Mesleğimizle ilgili bir yeni paradigma doğurduğunu sanırım söyleyebiliriz. Bu durum son derece önemlidir. Çünkü geleneklerine bağlı bir öğretinin öğrencilerinin değişikliğe açık olmaları anlamlıdır. Şöyle ki; farklılıklar ve yenilikler, bir düzensizliğin

devamında değil, düzenin önemine vakıf, bir yöntem içerisinde hareket eden kişilerce keşfedilip, ortaya konulacaktır. Karşı görüş ve gelişim, “mevcut olanı” en iyi kavramış kişilerce ancak ortaya konulabilir. Nitekim, paradigma geçmiş yapıyı yok etkisinde bırakacak kadar güçlü de görünse, düşünce tarihinde filozofların birbiri ardına ortaya koydukları felsefeleri, bir öncekini hiç bir zaman çürütmemiş ancak ve ancak daha iyi konumlandırılabilmelerini sağlamıştır.

Bu nedenlerledir ki, satranç Büyük Ustası bir konumu değerlendirirken, ilk gördüğünü hemencecik ortaya koymaz. Satranç tahtasında da anlam, derinlerde gizlidir. Bu derinliğe inebildiği ölçüde ustadır oyuncu. 64 kare üzerindeki muhakeme, formel mantığın sınırları içerisinde değildir. Kimi zaman bir kaç alet fazla olan taraf, tahta üzerinde oyunu kaybetmek üzere olan taraftır. Vasat bir satranç oyuncusu “kale fazla olduğu” oyunu kazandığını düşünüyorken, karşısındakinin o kaleyi, daha iyi bir konum elde etmek üzere feda ettiğinin farkında değildir.

Gerçek ilk görüldüğü gibi olmayabilir. Gerçeği anlayabilmek için üzerine düşünmek, çalışmak gerekmektedir. Farklı açılardan bakmak gerekmektedir. Sembolizma anlatımı ve satranç analizleri formel yaklaşımın ötesi bir yorumlamayı gerektirirken bu anlamda da büyük bir benzerlik içermektedirler.

Bir sosyal olayı Kardeşlerimiz, aynı satranç Büyük Ustası'nın tahtadaki pozisyonu değerlendirdiği gibi okur. Bir Kardeş, *başkalarının acısına*, satranç

ustasının derin analizlerine benzer bakar. Bir Kardeş, *öteki* diye niteleneni kendi bilir. Bir Kardeş için *yoksulun durumu*, kişinin sadece kendi sorumluluğunda değil, toplumsal bütünü içinde değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Bu bilinç düzeyi, Mason olabilmek yolunda ilerleyen bizler için, zannedersenem önemli bir uğrak noktasıdır.

Büyük Ustaların tahta üzerinde oluşan bir pozisyona analiz vermeleri ve bu analizlerin karşılaştırılması sıkıca rastlanan bir durumdur. Tahtada bir pozisyona dünyanın en önde gelen on satranç ustasının verdiği analizler farklılıklar içerebilir. Nice örnekleri vardır bu durumun. En iyi on oyuncudan beş, altı farklı ilk hamle gelebilir. Ve asla en iyi on oyuncudan on tek hamle gelmemiştir, çok belirgin tek hamlede mat gibi konumları saymazsak.

Ömürlerini bu oyuna adanmış, okumuş, çalışmış, analizlerle yarım asır geçirmiş satranç ustaları bir pozisyon ve hemen ardından yapılacak tek bir hamle konusunda hemfikir olmayabilirler. Benzer görüşler, farklı görüşler, kısmen benzer görüşler vardır. Hamleler, analizler... Bitmez bir uğraştır bu.

Büyük Ustaların pozisyonda farklı hamle yapmaları, tek bir hamleyi farklı yorumlamaları ile açıklanamaz. Pozisyonel değerlendirmeleri, taktik anlayışları farklılıklar içerir. Bakış açıları farklıdır. Oyun farklı geliştirilen yaklaşımlardan kazanılabilir. Satranç, belirlenmiş kurallarıyla 64 kareyle tanımlanmış saha içerisinde oynanırken, Mesleğimizin de yazılı ve yazılı olmayan kuralları vardır. Satranç, kuralları içerisinde her an için, yani her hamle için, değerlendirmelerin çarpışmasıdır. Bu zenginlik ilerlemenin birinci koşuludur ve Mesleğimizin sembol anlatımıyla da kanımca aynı anlamı içermektedir.

Aşağıdaki paragraflarda Mesleğimiz ve satranç arasındaki bazı benzerliklere kısaca değinmek istiyorum:

Satranç tarihsel gelişimi ile

Masonluk arasında da benzerlikler vardır. Friedrich der Grosse, Masonluk "krallara has meslek" demiştir. “Kralların oyunu, oyunların kralı” nitelemesiyle anılan satranç, Doğu'dan gelir. Satrançın yolculuğu eldeki kaynaklara göre Çin'de başlar, Japonya ve Araplara uzanan süreç sonunda Persler oyunun o günkü formuna Çatranç adını verirler. Bir süre sonra Araplar ve Emeviler yoluyla İspanya ve ardından tüm Avrupa'ya yayılır. Satranç yolculuğuna Doğu'dan başlıyor, Batı'da geliyor ve bugünkü kuralları ile uluslararası geçerlilik kazanarak tüm dünya yayılıyor.

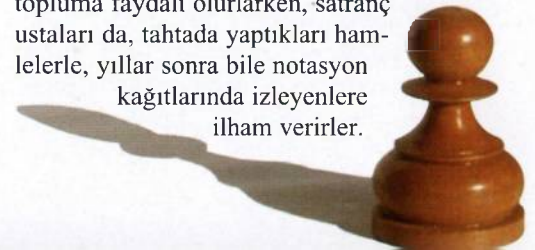
Eski Sovyet Bloğu ve sosyalist rejimi benimsemiş diğer ülkeleri hariç tutarsak, ki bu ülkelerde satrançın gelişiminin dinamikleri önemlidir ve ayrı değerlendirilmelidir, satrançın da Mesleğimiz gibi demokratik, laik ülkelerde geliştiğini, yaşadığını söyleyebiliriz.

Giriş, gelişme, sonuç üçlemesi bir çok sahada karşımıza çıkar. Bu kurgusal tanımlamaları, süreçleri daha iyi kavrayabilmek adına yaparız. Bir kompozisyon, belli süreçlerde belirgin farklılıklar içerebilir. Bölümlere ayırmak, kompozisyonun bütününe değerlendirmemiz açısından yararlıdır. Satranç kompozisyonu; açılış, oyun ortası ve oyun sonu olarak bölümlere ayrılır. Çalışmalarımızı da, ritüeline uygun; açılış, çalışma bölümü ve kapanış olarak üç bölüme ayırırsak, sanırım yanlış bir değerlendirme içerisinde olmayız.

Son olarak, gene spekülatif içeriğin yansımaları olarak ortaya çıktığını düşündüğüm bir benzerliğe yer vermek istiyorum: Bir Kardeşimiz, Mesleğimizden edinimlerini topluma faydalı olmak noktasında kullanırken, edilgen şekilde öğretici bir görev üstlenir. Bu görevi yerine getirirken ilave bir çaba göstermez. Mason, tutum ve davranışlarıyla çevresine örnek olur, öğretici olur. Bir satranç ustasının da öğreticiliği oyunlarından gelir. Hayat sahnesinde Masonlar örnek davranışlarıyla topluma faydalı olurlarken, satranç ustaları da, tahtada yaptıkları hamlelerle, yıllar sonra bile notasyon kağıtlarında izleyenlere ilham verirler.

Aforoz

Papa XXIII John, Vatikan Ökümenik Konsilinde Masonluğa karşı olan aforozu kaldırdı. XXIII. John olan Kardinal Roncalli savaş yıllarında İstanbul'da Vatikan temsilcisi idi ve Fransa'da yaşayan birçok Yahudiye, "ben kendim vaftiz etmişim" diye Hıristiyanlık belgelerini vererek hayatlarını kurtardı. Böylece düzenlemiş olduğu her sahte evrak için de bir gün oruç tuttu.

Sir Robert Menzies K.

Avustralya Başbakanı iken, 1940 yılında Dunkirk'teki İngiliz birliklerinin küçük teknelerle İngiltere'ye kaçışlarını temin eden balıkçıların hatırasına adanmış 681 numaralı Hearts of Oak Locası'na Devlet Sancağını hediye etti.

Philip Souza Kardeş

"Marşlar Kralı" diye anılıyordu. Bestekâr Souza 50 yıldan fazla aktif mason olarak yaşamış, Loca için marşlar bestelemişti.

Korsan Masonlar

ABD Kurtuluş savaşında İngiliz donanmasına karşı savaşan Fransız korsanlar Jean Lafitte ve Dominique You Masondular. Dominique You New Orleans'da bir Locanın üyesiydi. Korsan Paul Jones da Les Neuf Soeurs (Dokuz İlham Perisi) Paris Locasının üyesiydi ve Voltaire'in tekrisinde hazır bulunmuştu.

Richard Wagner

Leusis zur Verschuragen Locasına teklif edilmişti. Ancak, yaşam tarzı ve politik görüşleri nedeniyle talebi reddedildi.

Joseph Torubia

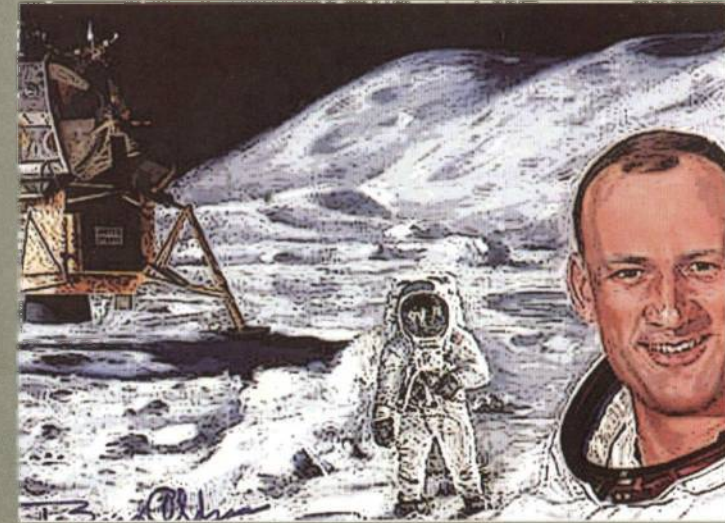
Bir Katolik rahipti. 1750 yılında Papa kendisine Mason olmasını ve Localar hakkında bilgi toplamasını görev olarak verdi. Torubia İspanya'da 97 ayrı Locaya üye olabildi.

John Walkes

Ünlü İngiliz siyasi reformcusu, 3 Mart 1769 tarihinde Clerkenwell, King's Bench hapis-hanesinde cezasını çekerken tekris edildi.

Rudyard Kipling'

in babası da Masondu ve Lahore Müzesinin küratörü idi.

Astronot "Buzz" Aldrin

Ay'a ayak bastığında, Teksas Büyük Üstadının Ay'ı Teksas Büyük Locası jüridiksiyonuna dahil eden bir belgeyi cebinde taşıyordu.

Montgolfier Kardeşler

E. Montgolfier Kardeş 1745'te doğdu. Kendisinden beş yaş büyük olan kardeşi Joseph'le birlikte bir çok buluşa imza attılar ve neticesinde Fransız Bilimler Akademisi üyesi oldular. İki Kardeş de Paris'te "Les Neuf Soeurs" Locası'nın üyesiydiler.

Sedat Uygur

E. Montgolfier, mimarlık öğrenimi gördü ve ailesinin sahip olduğu kâğıt imalathanesinde çalışmaya başladı. Fransa'da kâğıt tekniğini yeniledi. Havadan hafif bir gazı bir kaba doldurarak uçurma fikrini geliştirdi. Havadan hafif gaz yerine sıcak havanın hafifliğinden yararlanarak denemelerine başladı. Bunun için ıslak saman ve yün karışımı yakarak havayı ısıtıyordu. (Bugün ısıtma işlemi tüp içinde saklanan sıkıştırılmış propanla yapılır.) İki kardeş ipek bir balonla ilk başarılarını elde ettiler. Daha sonra 20 metreküplük bir balonla başarılarını tekrarladılar. Artık buluşlarını ilân etme zamanı gelmişti. 750 metreküplük balonlarını 4 Haziran 1783'te Annonay'da halkın önünde uçurdular. Bu gösteri büyük bir olaydı. Kral tarafından Paris'e davet edildiler ve 19 Eylül 1783'te bu defa Versailles'da kralın huzurunda balonlarını uçurdular. Balona asılı olan sorgun ağacından

yaşlanmış bir kafes içinde, bir koyun, bir horoz ve bir ördek ilk yolcular oldular. Denemeler birbirini izledi ve balonlar her denemede biraz daha geliştirildi. Havada, bir sıcak hava balonu ile uçan ilk kişi ağabey Joseph oldu. İki kardeş bu suretle insanlığın en büyük hayallerinden biri

olan uçmak eylemini gerçekleştirdiler. Montgolfier Kardeşler ve ilk uçuş için çok sayıda pul basılmıştır. Yaklaşık hepsi ilk uçuşun 200. yılı olan 1983 tarihlidir. Bu pulların sayılarının çok olmasının bir başka sebebinden daha bahsedelim. Bazı küçük ülkeler bu tip bütün dünyayı ilgilendiren konularda, ebadı büyük, çok renkli pullar basıyorlar. Bunlar bütün dünyada hem çocukların ilgisini çektiği, hem de tematik koleksiyon yapanlar tarafından alınan pullar olduğu için iyi bir gelir kaynağı ve bu ülkelerin iyi bir tanıtım propagandası oluyor. Havacılık, özellikle çok sayıda filatelistin tematik tutkusu olduğu için Montgolfier Kardeşlerle ilgili çok sayıda pul bulmak mümkün.

Bu sahifelerde konuyla ilgili Monaco, Moğolistan, Macaristan, Çekoslovakya, Cezayir, Mali, Gabon, Cibuti, Çad, Hindistan, Yukarı Volta, Gambia pullarını bulacaksınız.

Monaco 1983

Moğolistan 1983

Paraguay 1983

Çek Pulları 1968

Macaristan 1977

Cezayir
1955
(Fransız pulu
üzerine
Cezayir
sürşarjlı)

Gambiya 1983

Mali Cumhuriyeti 1983

Gabon Cumhuriyeti 1983

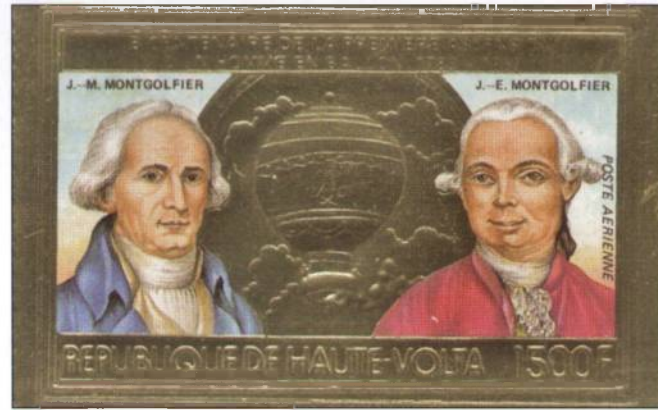
Cibuti Cumhuriyeti

Hindistan 1983

Yukarı Volta 1983

Çad Cumhuriyeti Balonla ilk uçuşun 200. yılı bloğu

GENEL
MÜDÜRÜMÜZ BENİ ÇOK
BEĞENİYORMUŞ, HATTA BİR DERNEKLERİ
VARMİŞ, BENİ ORAYA ALMAK İSTİYOR.
"SEN BİZİM ÖNLÜKSÜZÜMÜZSÜN,,
DİYOR. NE DEMEKSE?

ŞURADA
ÜÇ TANE TABAK KURULAMAMAK İÇİN
BAHANE ARAMA ŞİMDİ...

AL
KARICIĞIM, BU BEYAZ ELDİVEN SANA.
TOPLANTILARDA MANEN ARAMIZDA
OLABİLMEN İÇİNMIŞ.

YANI
BEN DE Mİ BİR
SEMBOLÜM ARTIK?

CL NO.: 1

ZİA MAHMOOD'DAN ALDATMACA
DEKLARASYONLAR (ARI SOKMASI)

Eski dünya şampiyonu Mike Passel ile oynuyordum. Karşımda, Güneyde otururken aşağıdaki el kendisine geldi: ♠ A D 6 4 3 ♥ 9 6 2 ♦ A D 5 ♣ A D Deklarasyon şöyle gelişti:

Batı	Kuzey	Doğu	Güney
-	-	-	1 ♠
Pas	2 ♠	Pas	3 ♥ ¹
Pas	4 ♠	Pas	Pas
Pas			

4 El şöyleydi:

Batı	Kuzey	Doğu	Güney
♠ 9 2	♠ R V 8	♠ 10 7 5	♠ A D 6 4 3
♥ R D 8 4	♥ J 7 5	♥ A 10 3	♥ 9 6 2
♦ R 9 7 3	♦ V 8 2	♦ 10 6 4	♦ A D 5
♣ 10 8 3	♣ R 7 6 4	♣ V 9 5 2	♣ A D

2 ♠ cevabını verdikten sonra, Passel zon oynamayı düşünüyordu, yolda 3 ♥'den geçerek ♥'den atağı önlemeyi düşündü. Batı ♥ onörlerini korumak maksadıyla ♠ çıkınca, normalde ♥ çıkışına, 3 ♥ ve 1 ♦ vererek batan oyun yapıldı. Bu 3 ♥ cevabı, maliyeti olmayan bir yoldur. Ancak bu yöntemi, oyun tarzı olarak, sürekli kullanacaksanız, rakiplerinizi bundan haberdar etmeniz etik gereği olduğunu hatırlatayım.

Bazen arzu ettiğiniz renkte bir atak elde edebilirsiniz: 1 ♠ deklarasyonunuza ortağınızdan 2 ♠ cevabı gelince, aşağıdaki elle,

♠ V 10 9 5 4 ♥ A D ♦ A D 7 ♣ A R.

zon ya da şlem oynayacağınızı düşünürken, size yardımcı olacak bir atağı 3 ♣ diyerek teşvik edebilirsiniz. Rakip genelde ♥ ya da ♦ çıkacaktır.

¹ 4 ♠ oynamak isteyen, ♥ 'den destek var mı diye soran deklarasyon

BEŞİKTAŞ BU YIL DA ŞAMPİYON

04-12 Şubat 2007 tarihleri arasında Antalya Kemer Limra Otel'de düzenlenen, 2006-2007 sezonu Türkiye İş Bankası

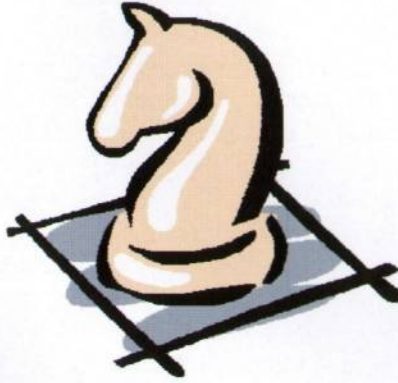
Satranç Ligi Antalya Buluşması sona erdi. Beşiktaş 29 puan alarak üst üste ikinci şampiyonluğuna ulaştı. Tarsus Zekâ Satranç Spor Kulübü 26 puan alarak ikinci oldu. Türk Hava Yolları Spor Kulübü 25 puan alarak üçüncü oldu.

**GM SUAT ATALIK
2007 TÜRKİYE ŞAMPİYONU**

2007 Türkiye Şampiyonası, finalde oynamaya hak kazanan 14 sporcunun katılımı ile, Ankara Atatürk Satranç Merkezi'nde gerçekleştirildi. 13 Mart 2007 günü oynanan 13. ve son tur karşılaşmaları

sonucunda, GM Suat Atalık 11 puanla Türkiye Şampiyonu oldu. Atalık, Şubat ayı içerisinde Cannes'da düzenlenen Akdeniz Şampiyonası'nda da birinci olmuştu. Eşitlik bozma karşılaşmaları sonrasında 9'ar puanla IM Mert Erdoğan ikinci ve IM Barış Esen üçüncü oldular.

*"Tek bir kötü hamle,
kırk iyi hamleyi boşa çıkarır."*

Horowitz

**ANAND MORELIA / LINARES
2007'Yİ KAZANDI**

Geleneksel Morelia/Linares Turnuvası, 16 Şubat – 11 Mart tarihleri arasında oynandı. İlk yarısı Morelia Meksika'da, ikinci yarısı Linares İspanya'da

düzenlenen turnuvada birbirinden güçlü sekiz Büyük Usta (GM) karşılaştı. Hint'li Viswanathan Anand 8.5/14 ile turnuvayı kazanırken diğer Büyük Ustalar şu şekilde sıralandılar: **2.** Morozevich, Alexander (Rusya) 7.5 **3.** Carlsen, Magnus (Norveç) 7.5 **4.** Aronian, Levon 7.0 (Ermenistan) **5.** Svidler, Peter (Rusya) 7.0 **6.** Ivanchuk, Vassily 6.5 (Ukrayna) **7.** Topalov, Veselin 6.0 (Bulgaristan) **8.** Leko, Peter 6.0 (Macaristan)

**AEROFLOT 2007
SATRANÇ FESTİVALİ**

Rusya'nın başkenti Moskova'da

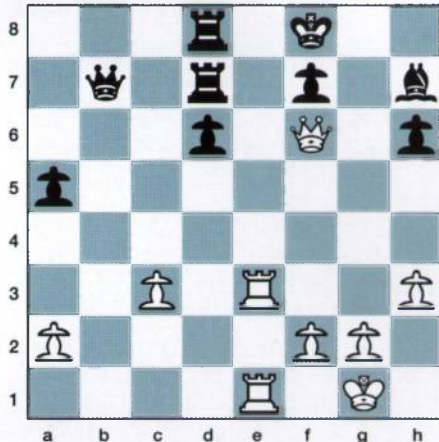
13-23 Şubat tarihlerinde düzenlenen Aeroflot Uluslararası Açık Turnuvası'na bu yıl 600'ün üzerinde oyuncu katıldı. Organizasyonunu Aeroflot-Rusya Havayolları'nın yaptığı ve dört ayrı kategoride düzenlenen turnuvalara, ülkemizden de toplam sekiz sporcu katıldı. Toplam 200.000 USD para ödülünün dağıtıldığı festivalin, en güçlü kategorisi A1'de GM Evgeny Alekseev 7/9 puanla birinci oldu.

BİR ANEKOTOD BİR ANEKOTOD

Letonyalı satranç Büyük Ustası Aron Nimzowitsch, bir gün turnuva esnasında, rakibinin yakılmamış bir puroyu masa üzerinde satranç tahtasının yanına bırakması üzerine şikayetde bulunur. Hakemin durumu inceleyerek, rakibinin gerçekte sigara içmediğine dikkat çekmesi üzerine, Nimzovitch "evet" diye çıkışır ve şu yanıtı verir: "Fakat sigara içmekle tehdit ediyor ve aptallar dahi tehditin, uygulanmasından daha etkili olduğunu bilir!"

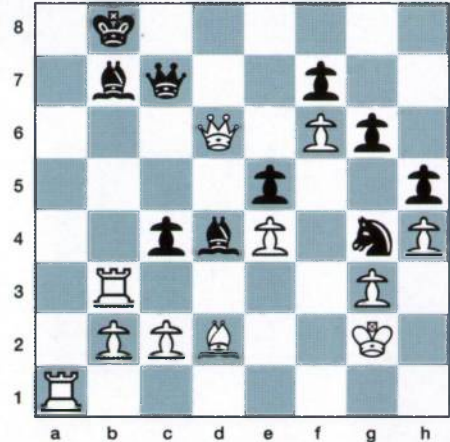
PROBLEMLER PROBLEMLER

Beyaz iki hamlede mat eder.

1. Vh8+ Fg8
2. Vh6# 1-0
Cevap

Beyaz üç hamlede mat eder.

1. Kb7+ Şb7
(1... Şc8 2. Vc7#)
2. Va6+ Şb8
3. Va8# 1-0
Cevap

SYNOPSIS SYNOPSIS

Cover

The plumb - line

P.06

Picture exhibition from the collection of Bro. Onur Soysalan and his wife Ms. Yaprak Soysalan. – Bro. Metin Üstündağ (86) has been initiated on the first of June 2006. He is probably the oldest candidate initiated in the world.– The children of our brothers have been our guests at Istanbul, Ankara and Izmir.

Klasik Resim Sanatından Seçkin İmzalar

Yaprak ve Onur Soysalan Karadağlı'nın "İnsanlık Mabedi" isimli eserlerinden oluşan bir sergi, İstanbul'da düzenlendi. 86 yaşında Karadağlı'nın, bugüne kadar bilinen en yaşlı tekniği 84 in Metin Üstündağ'ın Karadağlı'nın yanı sıra en yaşlı tekniği olan Mason'u olarak kayıtlara geçti.

En yaşlı Mason tekniği

Ziya Sarı Mahalli'nin 1906 yılında yazdığı "En Yaşlı Mason Tekniği" adlı kitabın, İstanbul'da düzenlendiği bir sergi, 18 Mayıs 2007 tarihinde 200 kişilik bir izleyici grubu tarafından gerçekleştirildi.

Sirhanistan'daydık

Sirhanistan'ın Türkiye'deki temsilcileri, İstanbul'da düzenlenen bir toplantıda bir araya geldiler. Sirhanistan'ın Türkiye'deki temsilcileri, İstanbul'da düzenlenen bir toplantıda bir araya geldiler.

P.08

The traditional Freemasons' week celebrations in Izmir – Bro. Libusha Georgevski, President of the Macedonian Parliament, has visited our Masonic Hall in Istanbul – General Assembly in Bulgaria – Visit to South Africa – The Grand Lodge of Scotland has conferred the Honorary Grand Rank of Senior Grand Warden to Bro. Harun Kuzgun. – The Hildenberge Childhood and Language Center in Baltimore.

P.10

The plumb-rule, in architecture, history and symbolism. This will be a serial by Bro. Doğan Ziya Başak who has a rich collection of plumb-rules.

İnsanlık Mabedi'ni yapmak için...

Doğan Z. Başak

Allegori perdesi arkasına saklanmış ve sembollerle tarif edilen kavramlar (teğül bir ahşak ve enfilasyon sistemi diye tanımlanan Spektakül Masenhal) bu sokağa rastladığımız senesadlılardan bir "şakul" dir. İnkilapçıların Kopyak Kemuru olarak sınıflandığı ve bir yarı yüzyıla haldinde inşaatı yapılması şakul kütüphanesi için ihtiyaçlarıdır. İhtiyaçlarımızın...

Mimarlık sanatının mesleğimizin açısından önemi ve şakul

Mimarlık sanatının mesleğimizin açısından önemi ve şakul kütüphanesi için ihtiyaçlarıdır. İhtiyaçlarımızın...

Prof. Dr. İlber Ortaylı "Osmanlı'da aydınlanma dönemi" ni anlattı...

Batı ile farkımız...

Dr. Süleyman Ortaylı'nın Nuru Ziya Soysalan'la yaptığı konferans. DVD kaydedilen 1 saat 45 dakika süreli ve ücretsiz.

P.22

The German professors who took refuge in Turkey in 1933 and the exchange of letters between Albert Einstein and the Prime Minister İsmet İnönü on their behalf.

1933 Üniversite Reformu

Medeni Envançın hazırlanması sırasında büyük çabalar gösteren "Yabancı" bilim insanları için sığınak olarak kabul edilmiş Alman öğretmenler...

Atatürk ve Einstein...

1933 Üniversite Reformu sırasında Alman öğretmenlerin Türkiye'ye gelmesi ve Atatürk'le olan ilişkileri...

P.14

Prof. Dr. İlber Ortaylı, director and curator of the Topkapı Museum gave a conference in the Masonic Hall at Istanbul about how the Ottoman Empire has missed the Age of Enlightenment and Humanism in Turkey today. In his presentation, Prof. Ortaylı has analysed the differences between East and West.

P.28

As a follow up to our article on the "Foundation for the Protection of Children" in our last issue, the biographies of Bre. Dr. Fuat Umay and Besim Ömer Pasha.

P.34

Interview with Bro. Halim Erker, founder of the SEV Foundation for elder people.

Halim Erker

“Tarih, geçmişimizi aydınlatır, geleceğimize ışık tutar...”

Bu sayımda size, 92 yaşını tamamlanmış olan ama en genç yaşta çalışmaya başladığı ve 42 yılını eğitime ayırdığı bir öykü. Halim Erker’in hayatını, onu tanıyan arkadaşlarımızla ve onunla aynı zamanda yaşamış arkadaşlarıyla bir araya getiriyoruz. Halim Erker’in hayatını tanıyan arkadaşlarımızın yazdığı yazıları da sizlerle paylaşıyoruz. Halim Erker’in hayatını tanıyan arkadaşlarımızın yazdığı yazıları da sizlerle paylaşıyoruz.

Halim Erker karın sağ tarafında Gökçü Lisesi’nde öğretmenlik yaptı. Sol tarafında ise SEV Vakfı’nın Kurucusu. Halim Erker’in hayatını tanıyan arkadaşlarımızın yazdığı yazıları da sizlerle paylaşıyoruz. Halim Erker’in hayatını tanıyan arkadaşlarımızın yazdığı yazıları da sizlerle paylaşıyoruz.

Söyleşi: Bülent Şenocak

Bülent Şenocak: Neğret Estadao kimeyi tanıyorsunuz? **Halim Erker:** 1918 yılında İstanbul’da doğdu. İlkokuldan itibaren öğretmenlik yaptı. 1945 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1948 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1952 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1955 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1958 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1961 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1964 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1967 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1970 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1973 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1976 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1979 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1982 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1985 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1988 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1991 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1994 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 1997 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2000 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2003 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2006 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2009 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2012 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2015 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2018 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2021 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı. 2024 yılında İstanbul’da öğretmenlik yaptı.

Halim Erker’in hayatını tanıyan arkadaşlarımızın yazdığı yazıları da sizlerle paylaşıyoruz.

P.38

Interview with Bro. Oğuz Özlem, from the Ankara State Opera and Ballet, who had the opportunity to dance with Dame Margot Fontayne and Rudolf Nureyev at the Royal Ballet in London.

Yaşantısı Parmaklarını Ucunda

Balet Oğuz Özlem

Söyleşi: Sener Şerif

Halim Erker’in hayatını tanıyan arkadaşlarımızın yazdığı yazıları da sizlerle paylaşıyoruz.

Halim Erker’in hayatını tanıyan arkadaşlarımızın yazdığı yazıları da sizlerle paylaşıyoruz.

P.40

In memory of painter Bro. Cevat Erkul (1897 – 1981).

P.42

P.G.M. Can Arpaç comments on the symbolism of a theatre work by Aziz Nesin.

Biraz gelir misiniz?

Vakıflık bir yıl önce İstanbul’da yaşadığımız bir olay... Aziz Nesin’in hayatını tanıyan arkadaşlarımızın yazdığı yazıları da sizlerle paylaşıyoruz.

Söyleşi: Mustafa Kemal...

Interview with Ms. Gülşen Yücel, director, or rather curator of our library and archives in Istanbul. She has red every single book on Freemasonry which is on her shelves. She is the sympathetic counselor for all thesis and conference subjects to our brothers, young and old.

P.44

Etymologic research on the word “tekris” meaning initiation in Turkish.

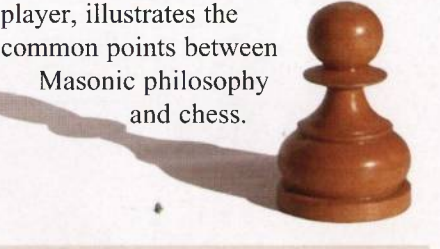
Seymeyi öğrenmemiz gereken bir kelime

Tekris

Tekris kelimesi, ilk kez 1870 yılında İstanbul’da yazılan bir kitapta kullanılmıştır. Bu kelimenin kökeni, Türkçedeki “tek” ve “ris” kelimelerinden oluşmaktadır. “Tek” kelimesi, “tek başına”, “yalnız” anlamına gelir. “Ris” kelimesi ise, “başlangıç”, “ilk adım” anlamına gelir. “Tekris” kelimesi, “ilk adım”, “başlangıç” anlamına gelir.

P.54

“*Gens una sumus*” is the motto of the World Chess Federation. Kuvay Sanlı Bro. who was a tournament chess player, illustrates the common points between Masonic philosophy and chess.

P.58

Philately: The Montgolfier Brothers and stamps honoring them throughout the world.

P.48

The Encyclopedia and the Enlightenment.

P.50

History of foreign lodges in Izmir.

P.62-63

Chess and bridge corners.

SYNOPSIS

H.K.E.M.B.L. İKTİSADİ İŞLETMESİ

Size Özel

- Bilgisayar
- Elektronik
- Mutfak, Banyo
- Ev Eşyaları
- Beyaz Eşya
- Telefon
- Kamp, Piknik
- Spor
- Büro
- Çanta, Bavul v.s.

Alışverişleriniz için en ucuz fiyat avantajı ve tüm kredi kartları kampanya taksit imkanlarıyla alım yapmak için;

- www.mason.org.tr'ye giriniz,
- İktisadi işletmeyi tıklayınız,
- Binlerce ürünü seçerek siparişiniz veriniz.

İstedığınız ürün adresinize teslim edilecektir.

TESVİYE

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar
Büyük Locası Derneği adına
İmtiyaz Sahibi:

Asım AKİN

Sorumlu Yazışleri Müdürü ve Editör:

Celil LAYİKTEZ

celil.layiktez@superonline.com

Yayın Koordinatörü:

Agâh ARAL

Yrd. Editör

Osman BALCIĞIL

Görsel Yönetmen

Tümer ARGİN

Yayın Kurulu:

Ahmet ÖRS

Nezih ONAT

Cevad GÜRER

Yavuz AKSEL

Sedat UYGUR

Gürkan AKTOLUĞ

Sinan GÜR MEN

Mehmet ÖZDEMİR

Şener ŞİRİ

Tamer GEDİZ

Ahmet HAGUR

Onur ÖZSAN

Semih ADIYAMAN

Bülent ŞENOCAK

Davut BERKER

ISSN Numarası:1301-2754

Adres: Nuru Ziya Sokağı No:19

Beyoğlu İstanbul

Tel: 0212 251 26 50

Tasarım: **bimus** Tanıtım Ajansı

www.bimus.com

Renk Ayrımı: Eksen Grafik

Baskı: Yenilik Basımevi

Firuzaga, Kasatura Sk. No: 1 Cihangir-Ist.

Yayın Türü: Yayın süreli

Hür ve Kabul Edilmiş

Masonlar Büyük Locası üyelerinin
haberleşmesi için 3 ayda bir yayınlanır.

Edirne'den İstanbul'a Kardeşlerimiz için getirdik...

Edirnekâri

Ataköy Atrium'da açıldı!

keçecizade®

ÜRÜNLERİ

- Badem Ezmesi • Cevizli Badem Ezmesi • Çikolatalı Badem Ezmesi
- Fıstık Ezmesi • Lokum Çeşitleri • Çikolata Kaplı Fıstıklı Lokum
- Bademli Edirne Kurabiyesi • Deva-i Misk

Edirne El Sanatları

Mis Meyve Sabunları

Edirnekari

Aynalı Süpürge

Atrium Çarşısı No: 5 • Tel: (0212) 559 86 80

E-mail: Info@atriumbademezmesi.com • Web: www.atriumbademezmesi.com

“Doğruluk
olmadan güven,
güven olmadan
dostluk olmaz.”

Samuel Johnson
(1709 - 1784)

